

Språk i
Norden
2003

2003

Sprog!
Norden

Nordisk språkråds skrifter

Språk i Norden Sprog i Norden 2003

Årsskrift for Nordisk språkråd
og språknemdene i Norden

Redigert av
Torbjørg Breivik (hovedredaktør)
Charlotta af Hällström, Aino Piehl (Finland)
Ari Páll Kristinsson (Island)
Svein Nestor (Norge)
Paula Ehrnebo, Birgitta Lindgren (Sverige)

NOVUS FORLAG

© Nordisk språkråd 2003
ISSN 0108-8270
ISBN 82-7433-046-3

Innhold

Forord	5
Et nordisk sprog uden for Norden – dansk i Sydslesvig <i>av Karen Margrethe Pedersen</i>	7
Udfordringer i møtet med innvandrerspråk i Norge <i>av Kari Tenfjord</i>	27
Finlands invandrarspråk <i>av Pirkko Nuolijärvi</i>	41
Sverigefinnar – från en invandrargrupp till en erkänd minoritet? <i>av Raija Kangassalo</i>	51
Språk på Island - islandsk som annet språk <i>av Sigurður Konráðsson</i>	67
Svenskan i Rinkeby och andra flerspråkiga bostadsområden <i>av Kari Fraurud</i>	77
Myter om tvåspråkighet <i>av Inger Lindberg</i>	93
Ny språklag i Finland <i>av Mikael Reuter</i>	105
Nordisk Sprogråd 2002 <i>av Henrik Holmberg</i>	117

Ny språklitteratur 2002	125
– Publikasjoner fra språknemndene	125
– Publikasjoner for øvrig	134
Danmark, av <i>Pia Jarvad, Jørgen Nørby Jensen og Jørgen Schack</i>	135
Finland, av <i>Charlotta af Hällström</i>	144
Island, av <i>Ari Páll Kristinsson</i>	159
Norge, av <i>Svein Nestor</i>	160
Sverige, av <i>Birgitta Lindgren</i>	167
– Ordbøker og ordlister	184
Danmark	184
Finland	186
Island	192
Norge	194
Sverige	196
 Adresser til språknemndene i Norden	 198
 Om forfatterne	 201

Forord

Språk i Norden er ei årbok for språknemndene i Norden, og gis ut av samarbeidsorganet for språknemndene, Nordisk språkråd. Årboka redigeres av de nordiske sekretærene, og hovedredaktør er rådssekretæren.

Hoveddelen av innholdet er vanligvis trykte utgaver av foredragene fra Det nordiske språkmøtet som er årsmøtet for språknemndene i Norden, og slik er det i denne utgaven også. I tillegg inneholder årboka en oversikt over ny språklitteratur som har kommet i løpet av året. Det nordiske språkmøtet i 2002 fant sted på Løgumkloster Refugium, Sønderjylland i Danmark, og hovedtemaet på møtet var nordiske språk som andrespråk.

Grunnlaget for foredragene og de etterfølgende diskusjonene var spørsmål som: Hvor mange språkbrukere med annet morsmål enn nasjonalspråket/-ene finnes i hvert av de nordiske landene? Finnes der spesielle minoritetsspråk? Hvilke rettigheter har innvandrere og brukere av minoritetsspråk f.eks. når det gjelder undervisning? Hvilke rettigheter har de når det gjelder opplæring i nasjonalspråket/-ene? Hvilke plikter har innvandrerne når det gjelder språk (krav til språkferdigheter for å få statsborgerskap, tilpasning til navneskikkene i landet osv.)? Forskerne som var invitert til å holde innledninger på språkmøtet, gir noen svar på disse problemstillingene, men vel så mye presenterer de hvor komplekst dette bildet er, at det ikke finnes enkle og entydige svar.

Før foredragene og selve diskusjonen om språkinnlæring hos innvandrere i Norden startet, innledet Karen Margrethe Pedersen møtet med å gi en oversikt over språksituasjonen i Sydslesvig der dansk fortsatt brukes i visse sammenhenger. Hennes presentasjon viser at valg av språk ikke er entydig knyttet til

sosial status og situasjon, men at de ulike språkene (språklige kodene) brukes som signal om makt avhengig av situasjonen.

Henrik Holmberg var rådssekretær fram til årsskiftet 2002-2003, og skulle ha redigert denne utgaven av Språk i Norden. Henrik ble syk og døde før han fikk gjort det. Vi takker for den innsatsen han gjorde gjennom de årene Danmark hadde formannskapet i Nordisk språkråd, og lyser fred over hans minne.

Oslo, juli 2003

Torbjørn Breivik
rådssekretær for Nordisk språkråd

Et nordisk sprog uden for Norden - dansk i Sydslesvig

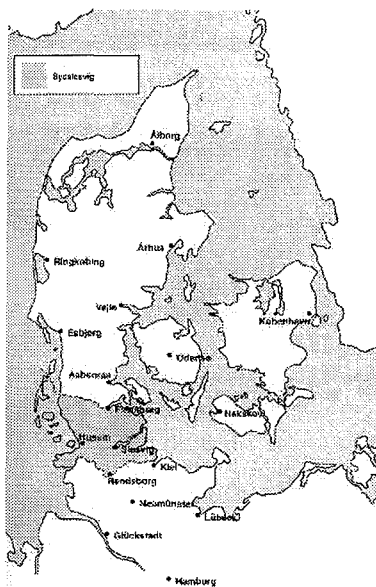
Karen Margrethe Pedersen

Den dansk-tyske grænse skiller i dag Sydslesvig fra Norden. Landsdelen ligger i den nordlige del af den tyske delstat Slesvig-Holsten fra grænsen og til floden Ejderen. Som del af hertugdømmet Slesvig har den imidlertid hørt ind under det danske monarki indtil 1864. Herfra og til 1920 var den under tysk styre sammen med Nordslesvig. En folkeafstemning i 1920 afgjorde at Sydslesvig forblev under Tyskland, men Nordslesvig blev indlemmet i Danmark. Dette område hedder i dag Sønderjylland.

Det oprindelige sprog i Sydslesvig er dansk i form af den sønderjyske dialekt. Så selv om området ikke hører til Norden mere, hører det til det nordiske sprogområde. I dag taler imidlertid kun nogle få sønderjysk. Det skyldes ikke den nuværende grænse, men at der har fundet et sprogskifte sted syd for grænsen i løbet af de sidste to hundrede år. Både de som følte et fællesskab med kongeriget Danmark, og de som var orienteret mod Holsten i syd, skiftede i tidens løb fra at give børnene sønderjysk som førstesprog til at give dem plattysk. Det skyldtes det plattyske sprogs dominerende status i samfundet. Senere skete der et skifte fra plattysk til højtysk, også på grund af sprogets status.

Dette sprogskifte har medført at de dansksindede som organiserede sig som et dansk mindretal efter 1920, i stor udstrækning også havde tysk som førstesprog. De havde den anden national identitet end flertallet, men mindretal og flertal

delte for størstedelens vedkommende førstesprog. Dette forhold har skabt debat blandt danske både i Sydslesvig og i Danmark. Den er udsprunget af at mange ser den nationale tanke som grundlaget for et nationalt mindertal, dvs. at sproget er lig med national identitet, og national identitet er lig med sproget, vel at mærke førstesproget og hjemmesproget. Debatten har derfor kort sagt gået på om dansksindede skal tale dansk hjemme og sammen med andre dansksindede for at have en dansk national

identitet. Det er blevet hævdet at dansk ikke blev anvendt hvor det var muligt, andre har haft den modsatte opfattelse, og der har været tilhængere og modstandere af at det sproglige mønster skulle ændres, uden at det dog har ført til en officiel sprogpolitik for mindretallet.

Der har ikke foreligget noget lingvistisk vurderingsgrundlag for denne sprogdebat som faktisk startede i Flensborg Avis allerede i 1870. For at få afklaret om det nationale ideal i dag stemmer overens med virkeligheden, har jeg lavet en række empiriske undersøgelser af det danske sprog inden for det danske mindretal. De ligger inden for etnolingvistikken og omfatter analyser der fortrinsvis er kvalitative. De har afdækket det danske sprog status. Det skal forstås som den prestigefulde sproget har, og som bliver udledt af sprogets funktionsområder, den sproglige variation, sprognormeringen og sprog-holdningerne. Og de har afklaret forholdet mellem et mindretalssprogs status og et tilhørsforhold til et nationalt

mindretal, det som overordnet er et spørgsmål om forholdet mellem sprog, kultur og identitet.

Resultaterne er publiceret i 2000 i disputatsen *Dansk sprog i Sydslesvig* med undertitlen: *Det danske sprogs status inden for det danske mindretal i Sydslesvig*. Den har været grundlaget for en række artikler, som fremgår af *Sprog og sprogkontakt i den dansk-tyske grænseregion - en bibliografi* (Pedersen 2003).

Det danske mindretal

Det står alle frit for at identificere sig med mindretallet og sige at de er dansksindede. Dette er et sindelagsprincip. Det danske mindretal i Sydslesvig består derfor af dem som selv siger at de tilhører det. Og ingen kan henregnes til mindretallet hvis de ikke selv ønsker det. Tilhørsforholdet bygger således på et individuelt valg i national henseende. Ifølge Bonnerklæringen fra 1955 må det hverken efterprøves eller drages i tvivl. Det medfører at ingen ved hvor mange som tilhører mindretallet. Alt efter kriterierne som ligger til grund for vurderingen, varierer skønnet fra 10-50.000.

Mindretallet er ikke identisk med de danske foreninger og institutioner i Sydslesvig. Mindretallet er de dansksindede, og de behøver ikke at være medlem af nogen forening eller have været tilknyttet nogen institution. Men i dag er der mulighed for at deltage i dansk organiserede sammenhænge fra vugge til grav. De går tilbage til tiden efter 1920, hvor de dansksindede syd for den nye grænse fik et kulturelt selvstyre støttet bl.a. af en årlig kulturbevilling fra den danske stat.

Der er ikke en samlet organisation som udadtil er talerør for hele mindretallet. Der er 8 hovedorganisationer som repræsenterer det i offentligheden. De tager sig hver især af en del af mindretalsarbejdet. Det er Sydslesvigsk Forening, Sydslesvigsk Vælgerforening, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, Dansk Kirke i Sydslesvig, Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig, Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig og Flensborg Avis. De samarbejder inden for Det sydslesvigske Samråd, men det kan ikke påtage sig nogen

forpligtelser på mindretallets vegne. Det er udelukkende et informations- og koordineringsorgan.

Undersøgellesdesign

I undersøgelsen har jeg udvalgt hovedinformanterne blandt dem der går eller har gået i dansk mindretalsskole under Dansk Skoleforening og/eller dem som er medlem af en af mindretallets foreninger. Desuden indgår informanter som er deltagere i mindretallets foreningsliv. De behøver ikke at have gået i dansk skole eller være organiserede mindretalsmedlemmer. Begge typer af informanter er fra elleve lokaliteter spredt over Sydslesvig, og data om det danske sprog er blevet indsamlet gennem spørgeskemaer, interview, gruppesamtaler, billedfortælling, deltagerobservation. Desuden indgår kilder som Flensborg Avis, mindretallets publikationer, videoer og cd-rommer, samt programmer i radio og tv.

12-13 åriges førstesprog og andetsprog

Spørgeskemaundersøgelsen har belyst valget af sprog i forskellige sammenhænge. Den viser også hvilke faktorer som kan spille en rolle for tilegnelsen af sprog, valg af sprog og det samlede mønster i sprogbrugen. Desuden giver den indblik i informanternes opfattelse af deres sproglige kompetence og identitet.

Blandt 127 skolelever fra 6. klasse viser spørgeskemaerne at stort set alle eleverne altid har levet i et samfund med tysk som officielt sprog. Langt de fleste har hele tiden gået i dansk børnehaver og skole, hvor dansk er henholdsvis målsprog og undervisningssprog.

Derhjemme har tre fjerdedele af børnene tilegnet sig tysk som eneste førstesprog og en tiendedel dansk. Dertil kommer knap en tiendedel som har flere førstesprog, fortrinsvis dansk og tysk, men også frisisk og tysk. Der er her tale om simultan tosprogethed. Det vil sige at de har lært sprogene på samme tid. Når kun knap en femtedel har dansk som førstesprog, tyder det

på at dansk ikke har nogen særlig høj status som hjemmesprog i denne gruppe.

Skoleelevernes besvarelser viser at de etsprogede tysktalende har lært dansk i børnehaven og de dansktalende tysk. Formodentlig af pædagogerne og de andre børn. De har således foruden deres førstesprog fået et andetsprog. Da sprogene er lært efter hinanden, er der tale om en successiv tosprogethed.

Dette danske andetsprog må yderligere defineres som et mindretalsandetsprog fordi det er tilegnet inden for mindretallets institutioner og bliver brugt der. Når de fleste af børnene får lært dansk i børnehaven, tyder det på en høj status for sproget, både på det institutionelle niveau og i børnehøjde. Og det behøver ikke at blive tilskrevet børnehaven at en tiendedel først har lært dansk i skolen. En tiendedel har nemlig ikke gået i dansk børnehave.

I 6. klasse er eleverne stort set godt tilfredse med deres beherskelse af dansk og tysk. En del finder dog at de ikke er specielt gode i det skriftlige, men det gælder begge sprog. Det er sandsynligvis en følge af at netop skriftlig fremstilling løbende bedømmes med karakterer i skolen. Tilmed er det en færdighed som hovedsagelig har været knyttet til skolen for disse elever. Sådan er det muligvis ikke i dag hvor mange børn har en stor skriftlig produktion uden for skolen i form af sms'er på mobiltelefonen, e-post eller chat på internettet. Spørgsmålet er om denne kommunikation i fritiden foregår på begge sprog blandt undersøgelsens tosprogede elever.

Tilfredsheden med beherskelsen af sprogene som eleverne selv giver udtryk for, skal ses i forhold til de områder hvor eleverne bruger de to sprog. Det som også kaldes sprogenes funktionsområder. For langt størstedelen er tysk hjemmesproget, sproget til kammeraterne i den danske skole og i fritiden og til naboerne. Det er også i overvejende grad sproget i medierne de vælger. Dansk taler eleverne derimod med lærerne i skolen og pædagogerne i fritidshjem og -klub. I denne interaktion har det danske sprog sin højeste status.

Spørgeskemaerne viser også at der er en sammenhæng mellem hvor forældrene er vokset op og så skoleelevernes førstesprog. De som har dansk som førstesprog, har i stor udstrækning mindst en forælder som er tilflytter fra Danmark. De som har tysk, har forældre fra Tyskland som enten har gået i dansk mindretalsskole eller tysk skole.

Et andet overraskende resultat er at knap halvdelen af skoleeleverne har en eller to forældre der har gået i dansk skole. I mindretallet siger man ellers at alle elever har mindst en forælder med dansk skolegang. Det holder altså ikke stik blandt disse skoleelever.

Spørgeskemaundersøgelse blandt 16 -18-årige gymnasieelever

En 11. årgang fra mindretallets gymnasium Duborg-Skolen i Flensborg har også besvaret et spørgeskema. Her har knap to tredjedele forældre med dansk skolegang. Det er flere end skoleeleverne. Forskellen bunder i at betydelig flere gymnasieelever end skoleelever har forældre som er tilflyttere fra Danmark. Og de har gået i dansk skole. De forældre har i øvrigt også givet børnene dansk som førstesprog, så 40% af gymnasieeleverne har dansk som eneste eller et af flere førstesprog. Det har kun 15% af skoleeleverne.

Man kan spørge sig selv hvorfor så mange af gymnasieeleverne har forældre fra Danmark. Der kan være en social og en sproglig forklaring. Det er en kendt sag at mange lærere i mindretallet er tilflyttere fra Danmark. Det kan man bl.a. se i Skoleforeningens Årsberetning. Sandsynligvis kommer lærernes børn i gymnasiet, helt i overensstemmelse med det sociale mønster. Deres førstesprog dansk kan også være en styrke som giver gode adgangsmuligheder fra en skole og til et gymnasium hvor der undervises på dansk.

Analyserne viser tillige en sammenhæng mellem gymnasieelevernes førstesprog og valget af sprog til kammeraterne. De vælger ikke kun at tale dansk eller tysk som halvdelen af skoleeleverne. Gymnasieeleverne oplyser at de taler lige meget

dansk og tysk eller mest tysk med kammeraterne. Denne forskel mellem eleverne behøver dog ikke at afspejle valget af sprog i virkeligheden. Gymnasieeleverne kan have udviklet en aldersbetinget større bevidsthed om valg af sprog end skoleeleverne. Den kan give udslag i mere nuancerede opfattelser.

Kodeskift mellem dansk og tysk

En sådan bevidsthed kan også ligge bag forskellen i registreringen af skift mellem dansk og tysk og tilbage igen. Det kan være fra sætning til sætning eller inde i en sætning og kaldes kodeskift. Næsten alle gymnasieeleverne mener nemlig at de skifter sprog under samtaler med venner, familie og andre tosprogede. Men kun lidt over halvdelen af skoleeleverne oplyser at de kodeskifter.

Gruppesamtaler blandt eleverne i skolen og et skriftligt kildemateriale fra gymnasieeleverne bekræfter at de praktiserer kodeskift. Eleverne var blevet bedt om at tale dansk, men de skiftede frem og tilbage mellem dansk og tysk. De som skiftede mindst, var elever med dansk som eneste førstesprog og tysk som andetsprog. Det er næppe pga. forskel i deres færdigheder i de to sprog, for de er vokset op i Sydslesvig. Sandsynligvis har de en indgroet bevidsthed om dansk som eneste norm. Den er de blevet socialiseret til i deres hjem, hvor der kun er blevet talt dansk. Det kaldes en etsprogethedsnorm.

De som har både dansk og tysk som førstesprog, kodeskifter mest. I deres hjem er sprogene ligeværdige, og skift mellem dem er udbredt. Der hersker en tosprogethedsnorm. De tosprogede med tysk som førstesprog og dansk som andetsprog ligger midt imellem med hensyn til kodeskift. Til daglig bruger de dansk og tysk inden for forskellige områder, tysk i hjemmet og dansk i skolen. Men det resulterer øjensynlig ikke i at de stræber efter at overholde en norm for etsprogethed hvert sted. Det som kaldes en dobbelt etsprogethedsnorm. De søger nærmere at nå idealerne i en tosprogethedsnorm.

Der findes flere typer af kodeskift. En af dem er samtalekodeskift. I dem giver skiftene mellem sprogene en

meddelelse ud over selve budskabet i sætningerne. I skoleelevernes samtalekodeskift bruges de til at fremhæve budskabet med eller har funktion som et magtmiddel. Dvs. de er en ekstra resurse til at ændre andres holdning med eller til at få dem til at føje sig efter en andens vilje. Det er tilfældet i det følgende eksempel hvor fire elever sidder rundt om et bord fuld af Legoklodser. Dem skal de så i fællesskab bygge et kunstværk af. De har talt dansk et stykke tid, så siger Ib på tysk: **zeig mal. zeig mal bitte** (= vis det. vær sød at vise det). Derefter slår han over i dansk: **giv mig den lige**. Han vil have en Legoklods, men ingen reagerer på opfordringen. Han gentager den på tysk: **ey du Spacken gib mal her** (=hit med den din spasser). Han får den. Lidt senere kommer en ny opfordringen igen først på tysk: **ja genau gib mal her. gib mal her** (= ja præcis hit med den. hit med den). Da det ikke lykkes ham, forsøger han på dansk: **giv mig den lige**. Og han får legoklods.

Globaliseret ungdomssprog

Nogle af eleverne skifter også mellem dansk, tysk og engelsk og endda plattysk. Her kan der være flere tolkninger af den indlejrede meddelelse. Kodeskiftene kan markere en afstandtagen til den etsprogethedsnorm som hersker i skolen. De kan også være markør for en gruppeidentitet eller en hybrididentitet. Eller også er de et udtryk for et globaliseret ungdomssprog. Et sprog som består af flere sprog flettet sammen, og som har status blandt de unge.

Gymnasieelevernes Blå Bog, hvor hver student bliver karakteriseret, giver også belæg for at kodeskiftene kan være udtryk for et globaliseret ungdomssprog med en tosprogethedsnorm eller måske rettere en flersprogethedsnorm. Fx omtaler redaktørerne af bogen en kammerat på følgende måde, citeret som det står:

“Der var engang en lille pige med langt, lyst permanentehår, som “de slemme” ikke ville bo sammen med på en klasserejse til Bornholm i 8. klasse. ABER ERARE

HUMANUM EST! Dette gælder på flere områder, denn "wenn jemand mit Alkohol umgehen kann, dann Bente" tror vi, remember Wallsbüll '93, denn wer hoch fliegt, kann tief stürzen, sogar ins Krankenhaus, aber was soll's, inden vi kunne nå at besøge hende, mødte vi hende på festivalspladsen igen." (Blå Bog 1995).

Der er skift mellem dansk, tysk, latin, dansk, tysk, dansk, engelsk, tysk og dansk. Nogle vil tolke sprogbrugen som en frigørelse fra skolens norm efter studentereksamen. Men gymnasieeleverne markerer også deres flersprogethedsnorm i opslag på Duborg-Skolen som institutionelt har en dansk etsprogethedsnorm. Et eksempel er et stort målebånd med tredive enheder som et år hænger i kantinen en månedstid før studentereksamen. Det er forsynet med teksten "Skoledage bis Abi. Made by Kirsten og Hans". *Abi* er forkortelsen for den tyske betegnelse for studentereksamen, *Abitur*. I øvrigt er deres studentertøj også tosprogede med ordene *Abi* og *studentereksamen* plus et årstal påtrykt.

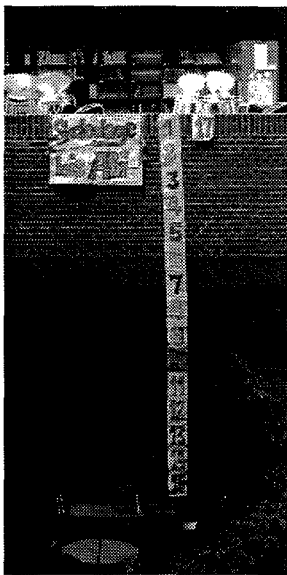
Sydslesvigsk

Normer gør sig tillige gældende i forbindelse med det sproglige udtryk. Eleverne lever ikke op til skolens danske rigssprogsnorm hverken i gruppesamtalen eller i en billedfortælling og et interview med en som taler dansk rigssprog. De som er vokset op i Sydslesvig, taler sydslesvigsk. Det er en varietet af dansk påvirket af tysk. Interviewene og observationerne af unge og voksne peger også i retning af sydslesvigsk. Men den norm de skal leve op til, er nødvendigvis heller ikke rigssprogsnormen.

Uden for skolen tyder flere ting således på at mindretallet er ved at få sydslesvigsk som norm, i hvert fald mundtligt. De sydslesvigske skønlitterære forfattere oplever nemlig stadig atbrud i forhold til rigssprogsnormen i deres tekster ikke bliver tolereret i Sydslesvig.

Hvad angår dagligtalen, så har både nuværende og tidligere formænd for store mindretalsforeninger udtalt deres accept af

I Duborg-Skolens aula hænger opslag fra årets studenter. Det ene er på dansk såfremt "star" betragtes som en låneord: "13. årg. revy star. Tilmeld dig nu hos Claus S.+ Wille". Det andet på dansk og tysk og med småt nedenunder på engelsk: "Skoledage bis Abi. made by Sarah + Jens"

sporene på sprogkontakt. De ser dem som identitetsskabende og tillægger sydslesvigsk en høj status. De som tilstræber at overholde en sydslesvigsk sprognorm, vil betragtes som sydslesvigere med en mindretalsidentitet.

Kontakten med tysk giver specielle fonologiske, grammatiske og semantiske træk i forhold til dansk rigssprog, såkaldte særtræk.

Inden for fonologien er det fortrinsvis lydverdierne ved vokalerne som adskiller sig. Denne forskel bunder efter al sandsynlighed i at tysk har færre vokaludtaler end dansk. Bruges de tyske for alle de danske, fremkommer forskellen. Desuden ligger særtrækkene inden for prosodien. Det er manglen af stød, et fænomen som ikke forekommer på tysk. Og det er tonegangen i visse sætninger. De foranstillede ledsætninger får således en stigende tonegang sidst i sætningen som på tysk. På dansk fortsætter den uforandret ligeud.

Tillige er der en usædvanlig fordeling af tryk som ikke afspejler tysk. Den er karakteriseret ved ekstra bitryk eller kraftigt artikulerede svagtryk. De får sætningen til at lyde staccatoagtig, fx får tostavellesord som *bygge* og *baby* næsten lige stærke tryk på begge stavelser. Det gælder også for alle stavelserne i et ord som *processerne*. En tilsvarende trykfordeling er omtalt af Quist (2000) i dansk hos unge i flersprogede miljøer i København. Her forekommer den både i dansk som første- og andetsprog. Endvidere beskriver Jacobsen

(2000, 2003) en lignende stavelsesbaseret trykfordeling i Nuuk-dansk. Det er dansk i Grønland talt af unge grønlændere med dansk som førstesprog.

Der er endnu ikke foretaget en nøjere analyse af dette fænomen, men fonetikerens Nina Grønnum mener at: "der kan være flere ting på spil, og ikke nødvendigvis de samme (eller de samme i samme blandingsforhold) i forskellige 'accenter'. Dansk på tysk substrat behøver ikke være præcis det samme (rytmisk set) som dansk i Nuuk, eller dansk på fx tyrkisk substrat." Hun formoder: "at : (1) de ubetonede stavelses vokaler er for distinkte (for lange), (2) måske reduceres tillige de betonedede stavelses varighed, så at forskellen på betonet og ubetonet derved mindskes yderligere og (3) endelig kan der være noget med hvorledes tonegangen er. Hvis tonen springer meget hurtigt til og fra de betonedede stavelsen, snarere end at glide, så kan også det være med til at give ytringerne en mere staccato rytme." (Grønnum, personlig kommunikation 2002).

Særtrækkene inden for grammatikken ligger primært i morfologien i afvigelser inden for køn og tid. Om det som varer, har tysk præsens, hvor dansk har perfektum. En overførsel resulterer i den tyske tempusbrug: *Jeg bor her siden 1999/ Ich wohne hier seit 1999*. De afvigelser fra rigssprogets syntaks som forekommer i sydslesvigsk, optræder primært i forbindelse med adverbierne i uformelt talesprog. I andre stillejer kan de dog optræde på samme plads i dansk rigssprog. Et par eksempler er *i morgen* i sætningen *hun skal i morgen også lave noget*, og adverbialet *ikke* i *hvis vi laver ikke noget*. Begge dele afspejler tysk ledfølge.

Inden for semantikken kan de leksikalske særtræk inddeles i sydslesvigismer og danske sydslesvigord. Sydslesvigismerne vil sige oversættelseslån i stedet for ord brugt af etsprogede i Danmark, fx kaldes *en pedel* for *en husmester*, oversat fra tysk *Hausmeister*. Sydslesvigordene er også oversættelseslån, men de betegner forhold og ting som ikke er i Danmark. Et eksempel er *en socialstation* fra tysk *Sozialstation*. Det er en institution hvor der kan søges hjælp og vejledning hos socialrådgivere,

sygeplejersker og læger. Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig har således flere socialstationer, men når der annonceres for den største i Flensborg, er ordet "socialstation" i anførselstegn. Sundhedstjenesten er bevidst om at det er et sydslesvigord.

Grænseregionalt mindretalssprog

Der tegner sig ikke noget fast mønster i den sproglige variation, hverken på det individuelle eller kollektive plan. Men de sproglige særtræk er med til at konstituere den selvstændige danske varietet sydslesvigsk. Den kan betegnes som et grænseregionalt mindretalssprog. Det grænseregionale ligger i at mindretalssproget figurerer som officielt nationalsprog på den anden side af grænsen. Dansk forekommer således på begge sider af grænsen og dermed i hele grænseregionen. Og det er et mindretalssprog fordi det er et fælles sprog for en gruppe og et andet sprog end det som almindeligvis bruges i samfundet gruppen lever i, nemlig det officielle flertalssprog. Dertil kommer at kontakten med flertalssproget giver særtræk i mindretalssproget.

Sprogbrugen i foreningslivet

Deltagerobservation og interview inden for skoleelevernes netværk uden for skolen viste at sydslesvigsk er udbredt hvor dansk har høj status. Men det danske sprogs status er langt fra højt overalt.

Inden for ungdoms- og idrætsarbejdet ses det samme mønster for sprogbrugen blandt børn og unge i fritidshjem- og klub og blandt aktivitetsudøvere i alle aldre. De taler sjældent dansk indbyrdes. Men de der behersker dansk, taler det med pædagoger og med ledere som instruerer på dansk. I denne kommunikation har dansk en høj status. Ellers har dansk en lav status både på aktivitetsniveau og i instruktionen, også selv om ledere og udøvere har gået i dansk skole. Dog spores en tendens til at dansk har en lidt højere status i individuelle idrætsgrene end i holdsport. Men begge steder findes etsprogede tysktalende deltagere og trænere.

Højeste status har dansk på topplan i sammenslutningen Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SDU) som fritidshjem, klubber, idrætsforeninger, spejderne m.m. er organiseret under. Den ønsker at dansk også skal have høj status på aktivitets- og ledelsesniveau i de enkelte foreninger, men nogen tiltag der kan føre til forandring, spores ikke.

I den største kulturforening, Sydslesvigsk Forening (SSF) og de foreninger som er tilsluttet den, hersker en dansk etsprogethedsnorm. Det er således karakteristisk for arrangementerne at rammen er dansksproget, dvs. at der anvendes dansk til indledning og afslutning. Men de behandlede emner kan forelægges på dansk eller tysk. Og deltagerne kan også tale dansk eller tysk med hinanden.

Sprogbrugen på møder i topledelsen er derimod dansk, men i den lokale ledelse kan tysk forekomme. Nogle mener at brugen af tysk truer den ideelle norm, men kulturarbejdet er præget af en pragmatisk holdning. Dansk er et tilbud, og tysk betragtes som et nødvendigt middel i bestræbelserne på at kunne komme til at benytte tilbuddet og leve op til etsprogethedsnormen.

Det kirkelige liv er præget af en lignende norm og holdning til brugen af dansk og tysk. Blandt dem der har deres virke inden for den danske kirke, er det udbredt at betragte tysk som hjælpesprog. Denne funktion har det når dele af gudstjenesten bliver oversat til tysk, eller når dele af de kirkelige handlinger foregår på tysk. Det kan fx være barkedåb eller konfirmation hvor der er etsproget tysktalende familie til stede. I begge tilfælde får alle mulighed for at forstå og modtage kirkens budskab. Dansk er dog hovedsproget og har den højeste status, også i de styrende organer.

Inden for mindretallets social- og sundhedsvæsen har dansk og tysk derimod en ligeværdig status når det gælder kontakten med klienterne. Her gør en tosprogethedsnorm sig gældende. De får tosprogede breve, og det sprog de ønsker på tomandshånd, bliver valgt. Det kan være dansk, men er oftest tysk. Dansk bruges derimod blandt de ansatte i Sundhedstjenesten. Denne

interne kommunikation er underlagt en etsprogethedsnorm, og dansk har høj status.

Det politiske liv i Sydslesvigs Vælgerforening, som på tysk forkortes SSW, er præget af en tosprogethedsnorm. Øverst i ledelsesstrukturen lever man op til idealet. Men tosprogetheden kan vige til fordel for tysk etsprogethed på lokalniveau. Tysk er også normen i det politiske arbejde i det tyske samfund.

Det danske sprogs funktionsområder

Det er således hovedsagelig blandt de ansatte på job i mindretallet og så inden for undervisning, fritidsordninger og øverst i ledelsesstrukturen at dansk har sine funktionsområder. Der har sproget en høj status. Ønsker man at øve indflydelse inden for de områder, må man beherske dansk. De dansktalende spiller den afgørende rolle og bestemmer det meste.

Dansk har derimod næsten ingen funktionsområder og status i privatlivet. Sådan forholder det sig også i kommunikationen på tomandshånd mellem ikke-professionelle dansktalende i mindretallets offentlige rum. Det skyldes at de fleste der kan dansk, har tilegnet sig det som mindretals-andetsprog inden for mindretallets institutioner og foreninger. Og det er kun knyttet til dem. At føle sig dansk er altså ikke ensbetydende med dansk sprogbrug i alle situationer inden for mindretallet. Man kan godt være dansksindet og tale tysk.

Beherskelse og brug af dansk er således heller ikke forudsætninger for at blive eller være medlem af mindretallet eller frivillig leder i dets foreninger. Kun Dansk Skoleforening stiller krav om at forældre der ønsker deres børn optaget i børnehaver og skoler, skal skrive under på at de selv vil tilegne sig det danske sprog. Den hylder dermed ikke det statsanerkendte sindelagsprincip som blev fastlagt i Bonn-erklæringen, og som ingen krav indeholder om beherskelse af dansk sprog.

National og etnisk identitet

Studenterne fra det danske mindretalsgymnasium Duborg-Skolen har dansk studentehue og bluser med tysk og dansk tekst: ABI og STUDENT.

De tosprogede elever i sjette klasse behersker dansk og bruger det i skolen, men til gengæld føler de sig ikke allesammen danske. Børn af tilflyttere fra Danmark gør, og mange børn af forældre med dansk skolegang føler at de er lidt danske. Men børn hvis forældre har gået i tysk skole, føler sig som regel tyske. Man kan altså godt tale dansk uden at føle sig dansk.

De tosprogede unge og voksne som er aktive i det danske foreningsliv, giver udtryk for at de føler sig danske eller overvejende danske. De føler sig hjemme i de sociale relationer som mindretallet er rammen om, og de har en etnisk og en national dansk identitet.

Nogle af dem som indgår i mindretallets fællesskab, føler sig tillige hjemme i sociale relationer som flertallet er rammen om. Det kunne tyde på en transetnisk dansk-tysk identitet med en national dansk overbygning.

Den nationale identitet behøver altså ikke at være sammenfaldende med den etniske identitet. Det gælder også for unge og voksne med dansk skolegang som ikke længere har sociale relationer inden for mindretallet. De mister gradvist

deres etniske danske identitet, men bevarer ofte deres nationale danske identitet som de har tilegnet sig gennem skolens danske nationalkultur og sprog.

Status og sindelag

Analyserne viser således at det danske sprog har en varierende status, og at der er en mangfoldighed af identifikationer. Brugen af dansk er ikke ensbetydende med følelsen af at være dansk. På den anden side er fravælgelsen af dansk og brug af tysk i mindretalsregi ikke nødvendigvis ensbetydende med at man ikke føler sig dansk. Konklusionen er at dansk sprogbrug kan signalisere et tilhørsforhold til det danske mindretal og et dansk sindelag, men det kan det tyske sprog også.

Det er en virkelighed som står i modsætning til den nationale tanke som mange i mindretallet og Danmark værdsætter. For dem er idealet et sprog inden for alle funktionsområder, en nationalkultur og en national identitet og sammenfald mellem dem.

Sprogdebat

Uoverensstemmelsen mellem virkelighed og ideal som analyseresultaterne har bekræftet, har skabt debat blandt de dansksindede i mere end hundrede år. Den er kommet til udtryk i Flensborg Avis lige siden 1870, i øvrigt et dagblad som er skrevet på dansk og på tysk og dermed selv afspejler brugen af de to sprog inden for i mindretallet. Den har imidlertid en redaktionel prioritering af stoffet som viser at dansk har den højeste status i avisen.

Sprogdebatten i Flensborg Avis har primært drejet sig om elevernes sprog i skolen og deres forældres kundskaber i dansk, men også sprogbrugen i foreningerne. En gruppe af debattører går ind for en etsprogethedsnorm med dansk på alle områder, og at dansk sprog, kultur og identitet hænger sammen. Det vil med andre ord sige et sammenfald mellem sprog og national og etnisk identitet og en identitet manifesteret som en national identitet. Det er karakteristisk at flere af dem er tilflyttere fra

Danmark eller bosat der. De definerer mindretallet ud fra deres egen nationale identitet eller selvforståelse fra mindretallets tilhørsland. Et Danmark som er domineret af etsprogethed og dansk som officielt sprog foruden sammenfald mellem etnisk og national identitet.

En anden gruppe har en dobbelt etsprogethedsnorm med dansk i mindretallet og tysk i det tyske samfund. Flere af dem argumenterer for at eleverne skal udvikle dansk-tysk tosprogethed i skolen, og de fleste anser tilegnelsen af dansk som andetsprog for at være en langvarig proces. Så tysk må ind som hjælpesprog. Eleverne og forældrene må derfor tale dansk og tysk i skolen. Endemålet er dog en fordeling af sprogene så dansk bruges i mindretallet og tysk i flertallet. Et sådant sprogsyn afspejler en dansk national identitet der inkluderer en dansk etnisk identitet med åbne grænser mod en tysk etnicitet.

Endelig har en tredje gruppe en tosprogethedsnorm. Ifølge den har dansk og tysk funktionsområder i mindretallet, og hverken sydslesvigsk, kodeskift mellem dansk og tysk og selve brugen af tysk forhindrer en dansk national identitet. Men den nationale identitet er en overbygning på en transetnisk dansk-tysk identitet. Den er udviklet i fællesskaber eller sociale enheder inden for mindretallet og flertallet. Og i gruppen opfatter man sig som dansk, sydslesvigsk eller multikulturel.

En sydslesvigsk sprogmodel

Holdningen til sprognormer og opfattelsen af national og etnisk identitet hos den tredje gruppe i sprogdebatten ligger mest på linje med det billede af virkeligheden de empiriske undersøgelser tegner. Det er som sagt karakteriseret ved en varierende status for det danske sprog og en mangfoldighed af identifikationer.

I mindretallet spores en stigende erkendelse af at den sproglige virkelighed forholder sig sådan. Der spores en udvikling henimod en generel tosprogethedsnorm, ikke bare en som gælder på særlige områder. Og den omfatter det grænse-regionale mindretalssprog sydslesvigsk og så tysk. Denne norm

ser ud til at hænge sammen med udvikling af en transetnisk identitet med en national dansk identifikation, et dansk sindelag.

Med en tosprogethedsnorm og en virkelighed der lever op til normen, kan mindretallet udvikle en sydslesvigsk sprogmodel med en funktionel grænseregional flersprogethed. Sammen eller hver for sig har sprogene eller varieteterne en høj status.

Den dansk-tyske grænseregion har i forvejen en model for hele Europa hvad angår fredelig sameksistens mellem flertal og nationale mindretal. Nu har den også et potentiale med en sydslesvigsk sprogmodel som kan være et forbillede for det flersproglige og multikulturelle Europa der er ved at udvikle sig.

Litteratur

Blå Bog (1995) Duborg-Skolen, Flensborg.

Jacobsen, Birgitte (2000) Danish in Greenland - a new dialect?

Preliminary results from a pilot project. *Odense Working Papers in Language and Communication*, nr.19, 51-62.

- (2003) Colonial Danish *International Journal of the Sociology of language*, 159. Berlin,153-165.

Pedersen, Karen Margrethe (2000) *Dansk sprog i Sydslesvig* 1 og 2. Institut for grænseregionsforskning, Aabenraa.

- (2000) Dansk i Sydslesvig - funktion, status og sprogpolitik. Anne Holmen & J.Normann Jørgensen (red.) *Sprogs status i Danmark i år 2011. Københavnerstudier i tosprogethed*, bind 32, Danmarks pædagogiske Universitet, København, 91-127.

- (2001) Danske med dansk som andetsprog. *Sprogforum*, Nr. 19, *Det mangesprogede Danmark*, 2001, 46-52.

- (2001) Dansk som mindretalsandersprog i sydslesvig. Peter Widell & Mette kunøe (red.) 8. *Møde om Udforskning af Dansk Sprog*. Århus, 200, 269-79

- (2003) Border-region Danish. *International Journal of the Sociology of language*, 159. Berlin, 127-138.

- (2003) *Sprog og sprogkontakt i den dansk-tyske grænseregion - en bibliografi*. Internetpublikation med adr.

http://www.dcbib.dk/dcb/sl_saml/bibliografi_kmp.htm

http://www.dcbib.dk/dcb/sl_saml/bibliografi_kmp.pdf

Quist, Pia (2000) Ny københavnsk "multietnolekt". Om sprogbrug blandt unge i sprogligt og kulturelt heterogene miljøer. *Danske Talesprog*, bind 1, 143-211.

Utfordringer i møtet med innvandrerspråk i Norge

Kari Tenfjord

Med en så åpen tittel kan en tenke seg svært forskjellige tema for foredraget fordi utfordringene vi står overfor, er mange og av svært ulik karakter. Jeg vil ta utgangspunkt i en studie som jeg har gjort, og komme inn på utfordringer i møtet mellom norsk og innvandrerspråk som er svært forskjellig fra norsk, og vise at et slikt møte både gir rent språklige, språkteoretiske og læringsteoretiske utfordringer. Jeg vil dessuten bruke denne studien som et bidrag til å avlive myten om at barn lærer andrespråket så utrolig raskt.

Innvandrerbefolkningen i Norge var i 2001 på 297 700, dvs. 6,6 % av befolkningen. Av disse er 250 000 første-generasjonsinnvandrere, og 48 000 er barn født i Norge av to utenlandske foreldre, og 72 % av disse er under 10 år. Høsten 2001 ble det registrert mer enn 40 000 elever fra språklige minoriteter i norske grunnskoler, og de representerer mer enn 100 forskjellige morsmål! Den største gruppa er fra Pakistan, deretter følger Sverige, Danmark og Vietnam. Halvparten av innvandrerne har bakgrunn fra ikke-vestlige land.

Utfordringer i møtet med vietnamesisk

Språkteoretiske utfordringer

Vietnamesisk er altså et av de innvandrerspråkene som har flest brukere i Norge, og det er et språk som er svært forskjellig fra norsk, og jo større forskjeller det er mellom morsmålet og norsk,

jo større læringsoppgave står elevene overfor når de skal lære det nye språket. I mitt doktorgradsarbeid fulgte jeg over flere år språkutviklingen til fire vietnamesere fra de kom til Norge og begynte i skolen. To av dem var sju år, og to var henholdsvis fjorten og femten da de kom.

I motsetning til norsk har ikke vietnamesisk bøyning og tilhører dermed den språktypen som kalles *isolerende*. Allerede denne strukturelle forskjellen mellom de to språkene innebærer noe nytt for de vietnamesiske elevene. En annen stor forskjell mellom vietnamesisk og norsk er at de ikke har de samme grammatiske kategoriene. Vietnamesisk har for eksempel ikke *bestemthet* (bestemt og ubestemt form av substantiv) eller *tempus* (formene presens og preteritum av verbet).

Det at vietnamesisk ikke har bøyning og heller ikke tempuskategorien, var en av grunnene til at jeg valgte å se på *hvordan* vietnamesere utvikler tempus i norsk. Studien min har altså et kontrastivt eller sammenlignende utgangspunkt. En av de språkteoretiske utfordringene vi står overfor i møtet med innvandrerspråkene, er nettopp sammenligningen mellom språk. Det er nemlig ikke helt enkelt alltid å vite hva som er sammenlignbare størrelser i to svært forskjellige språk.

”Tôi đi Oslo” er en grammatisk korrekt setning på vietnamesisk. Isolert sett kan setningen oversettes til norsk på flere måter, for eksempel: ”Jeg reiser til Oslo”, ”Jeg skal reise til Oslo” eller ”Jeg reiste til Oslo”.

Det er ingen ting i den vietnamesiske setningen som gir uttrykk for tid eller temporalt innhold, vi kan si at verbet er ”tidløst”. I de norske oversettelsene, derimot, har alle setningene et verb som er grammatisk markert for enten fortid eller ikke-fortid.

Men selv om både den vietnamesiske setningen og de norske er grammatisk korrekte, vil ingen av dem kunne fungere som ytringer uten videre. For at de skal gjøre det, må de stå i en kontekst der tidsreferansen er tilgjengelig.

Starter jeg for eksempel en samtale med: ”Jeg reiser til Oslo”, vil nok samtalepartneren spørre: ”Når?” En tilsvarende

situasjon på vietnamesisk: "Tôì ãi Oslo" vil naturlig også resultere i spørsmålet: "Når?" (chùng nào)

Uavhengig av om samtalen foregår på norsk eller vietnamesisk, må vi altså ha tilgang til en tidsreferanse for å tolke en ytring temporalt. Bruk av tempus er ikke nok, og det viser at kategorien i seg selv har lite selvstendig innhold. Vanligvis etableres en slik referanse ved bruk av tidsadverb eller ved at samtalesituasjonen gjør eksplisitt tidsreferanse unødvendig.

Når vi så skal sammenligne norsk og vietnamesisk, hva er sammenlignbare størrelser? Hva er det vi kan sammenligne tempus i norsk med i vietnamesisk? Dette ble en utfordring for meg i min studie fordi det er nødvendig med en modell eller et begrepsapparat som kan brukes til å beskrive begge språkene som skal sammenlignes.

En isolert setning gir verken på norsk eller vietnamesisk nødvendigvis tilgang til en tidsreferanse. I mange tilfeller må vi gå ut over setningsnivået og basere tolkningen av tidsreferansen på diskursen¹. Det er en utbredt oppfatning at pronomen er et grammatisk virkemiddel for å oppnå sammenheng i en diskurs (diskurskohesjon), men også tempusformer kan ha denne funksjonen. Både pronomen og verbformer kan ha såkalt anaforisk funksjon.

Standardreferansen til ideen om at tempus er anaforisk, er Partee (1973). Hun peker på noen karakteristiske egenskaper ved engelsk preteritum som har analogier til egenskaper ved pronomen. Gitt et bestemt tidsadverbial, f.eks. *i går*, vil en preteritumsform i samme setning bli antatt å referere til det samme tidsintervallet som adverbialet refererer til, altså tidsadverbialet og preteritumsformen av verbet refererer til samme tidsintervall (de korefererer), akkurat som pronomenet

---

¹ Jeg baserte meg på en semantisk teori som retter fokus mot diskurs heller enn den enkelte setningen: diskursrepresentasjonsteorien (DRT). Denne teorien er opptatt av å vise den forbindelsen som er ansvarlig for diskurskohesjon mellom setninger, og at det er visse språklige elementer som krever tilgang til den omkringliggende diskursen for å bli tolket, såkalte diskursanaforer.

han vil bli antatt å referere til en person av hankjønn som vi må ha etablert referanse til i diskursen. Jeg vil i det følgende forsøke å konkretisere dette nærmere.

La oss først se litt på anaforiske pronomen. Det er umulig å identifisere referentene til pronomenene i den følgende isolerte ytringen:

”Han støtter henne.”

Ytringen må settes inn i en kontekst som gir oss tilgang til referentene. Vi kan tenke oss følgende diskurs:

”Statsminister Bondevik liker ikke kritikken av forsknings- og utdanningsminister Clemet. Han støtter henne.”

De to referentene har visse semantiske egenskaper. ”Statsminister Bondevik” har f.eks. egenskapen [maskulinum], mens ”forsknings- og utdanningsminister Clemet” har egenskapen [femininum]. Pronomenene *han* og *henne* i neste setning gir oss instruksjon om å finne passende diskursreferenter blant dem som er tilgjengelige. Når vi har introdusert kun to slike referenter i vår diskurs og de har ulik verdi (maskulinum og femininum), er det uproblematisk å identifisere referansen til de to anaforiske pronomenene. *Han* korefererer med *statsminister Bondevik*, *henne* korefererer med *forsknings- og utdanningsminister Clemet*.

I tillegg til at vietnamesisk ikke har tempus, er det også et av de språkene som tillater å utelate pronomen under visse omstendigheter, både i subjekt- og objektsposisjon. Slike språk blir ofte omtalt som ”pro-drop-språk”. Norsk, derimot, har subjektstvang. Det betyr at enhver norsk setning (unntatt imperativsetninger) må ha et uttrykt subjekt for å være grammatisk korrekt selv om det uttrykkes ved et anaforisk pronomen og ikke inneholder ny semantisk informasjon.

La oss se på følgende minidiskurs²:

Bà   đẽ   cuốn sách   ấy   ở   đâu?
hun   legge stykke bok   den   være hvor
"Hvor la hun boken?"

Bà   đẽ   ----   trên bàn.
hun   legge   overflate   bord
"Hun la (den) på bordet."

Her ser vi altså et eksempel på at i vietnamesisk kan også objektet utelates når referenten allerede er etablert i diskursen, og når det samtidig ikke finnes konkurrerende referenter i denne diskursen. Men som den norske oversettelsen viser, kan en ikke utelate pronomenet i norsk, selv om det er anaforisk og referansen er entydig. I denne diskursen har ikke pronomenet *den* noen annen mulig nominalfrase å koreferere med enn "boken".

La oss så se på tempusanafori. I begge eksemplene fra vietnamesisk ser vi at verbet er tidløst, og at det er tidsadverbet som etablerer tidsreferansen. I norsk derimot korefererer verbets tempusform med tidsadverbets referanse. I den første setningen har både tidsadverbet *i går* og verbformen *kom* fortidsinnhold, mens i den andre setningen har tidsadverbet framtidsinnhold, og verbformen har innholdet "ikke-fortid". Vi kan derfor si at i de norske setningene nedenfor har verbets tempusform anaforisk funksjon. Presensformen *kommer* korefererer med tidsadverbet *i morgen*, og preteritumsformen *kom* korefererer med tidsadverbet *i går*.

Hôm qua   tôi về.
i går   jeg   komme tilbake
"I går kom jeg tilbake."

---

² Eksemplet er hentet fra Rosén 1993.

Ngày mai   tôi   về.
i morgen   jeg   komme tilbake
"I morgen kommer jeg tilbake."

I norsk stilles det krav om å uttrykke subjektet i enhver setning, og det stilles krav om å uttrykke tempus i enhver setning. Disse grammatiske kravene finnes ikke i vietnamesisk.

En viktig forskjell mellom norsk og vietnamesisk er altså at vietnamesisk i større grad enn norsk kan utelate anaforiske element. Det gjelder tempusanaforer konsekvent, og det gjelder pronomenanaforer i høy grad. Vi kan derfor si at det er en viss analogi mellom pronomenanafori og tempusanafori både i vietnamesisk og norsk. Som et sentralt begrep i min sammenligning mellom norsk og vietnamesisk har jeg derfor funnet begrepet "tom anafori" fruktbart fordi det kan brukes til å beskrive begge språkene. Jeg tillater meg derfor å omtale vietnamesisk som et språk som har både tom tempusanafori og tom pronomenanafori, mens norsk ikke tillater tom anafori slik jeg har beskrevet det.

Læringsteoretiske utfordringer

Jeg sa nettopp at jo større forskjeller det er mellom morsmålet og norsk, jo større læringsoppgaver står elevene overfor når de skal lære det nye språket. Det er også et annet forhold som er utfordrende for en vietnameser som skal lære norsk. Analysen av tempus som anaforisk, det at tempus ikke introduserer ny semantisk informasjon til diskursen, innebærer at det er lite kommunikativt press på eleven for å bruke kategorien. I en diskurs vil det kommunikative budskapet vanligvis være helt klart uten at tempus blir brukt. Når en elev sier: "Jeg gå på kino i går", vil tidsreferansen være klar og entydig selv om ytringen ikke oppfyller grammatiske krav i norsk, og i tråd med den rådende pedagogiske tradisjonen i andrespråks-undervisningen i Norge, som er kommunikativt basert, er vellykket kommunikasjon viktigere enn grammatisk korrekthet.

Læringsteoretisk vil nettopp kombinasjonen av fravær av en kategori i morsmålet og lite kommunikativt press for å bruke kategorien, kunne føre til fossilisering³ av former som har paralleller i morsmålet, men som er forskjellig fra formene i målspråket. For en vietnameser som lærer norsk, vil det derfor være flere forhold som sannsynliggjør at tempus ikke tilegnes så lett. Morsmålet har ikke bøyning, morsmålet har ikke tempus, tempus i norsk har anaforisk funksjon, og det er dermed lite kommunikativt press på innlæreren for å bruke tempusformer.

I studien min så jeg ikke bare på utviklingen av preteritum, men også perfektum. Her fører det imidlertid for langt å redegjøre for denne kategorien og å gi en sammenligning mellom norsk og vietnamesisk. Vannebo (1979) sier klart fra om at perfektum er en problematisk kategori i norsk:

”Problema med å gi en generell karakteristikkk av perfektums betydningsinnhold [i norsk] har sammenheng med at konstruksjonen til dels gir uttrykk for handlingas aksjonsart, til dels for ei lokalisering av handling i tid”. (Vannebo 1979:196)

En sammenligning mellom norsk og vietnamesisk vil også føre mye med seg, bl.a. må en slik sammenligning gå inn bl.a. på begrepet ”relativ tid”, som av mange blir brukt i forbindelse med de såkalte tidsmarkørene i vietnamesisk, og man måtte i en slik sammenligning også komme inn på spørsmålet om aspekt i norsk.

Comries (1976) klassifisering av perfektum i engelsk er trolig den mest kjente. Jeg vil her bare trekke fram to perfektumtyper, resultativt perfektum (eks. a) og perfektum ved vedvarende situasjoner (eks. b)

- a) Jeg har skrevet brevet.
- b) Jeg har bodd her siden siden i fjor.

---

³ Fossilisering i slike innlærerspråk betyr at en form som er ulik målspråkets form, blir værende i innlærerspråket, det skjer ingen videre utvikling i retning av målspråksnormen.

Disse perfektumstypene har ulikt betydningsinnhold, den første gir uttrykk for resultatet av en fortidig eller avsluttet handling, den andre for en tilstand som har utstrekning i tid, og som vedvarer i yttingsøyeblikket. Den første perfektumtypen er perfektum av et handlingsverb, den andre av et tilstandsverb.

Klassifisering av perfektum er altså et eksempel på at en grammatisk form kan ha mer enn ett innhold, eller sagt med andre ord, perfektum i norsk er flertydig. Tar vi resultativt perfektum som eksempel, kan vi si at perfektum grammatikaliserer et innhold som kommer til uttrykk gjennom den grammatiske formen, nemlig det at en handling er avsluttet, og at det foreligger et resultat. Til forskjell fra denne perfektumtypen, er det tidsadverbet som gir den viktige informasjonen i en setning som inneholder en perfektum-konstruksjon av typen vedvarende situasjon. La oss se på de to perfektumeksemplene en gang til. Hva skjer når vi fjerner perfektumformen og bare bruker grunnformen av verbet:

*Jeg skrive brevet.

*Jeg bo her siden i fjor.

Eksemplene viser at resultativ perfektum har et klart selvstendig innhold. Når perfektumsformen er fjernet og vi bare har en grammatisk umarkert verbform, er det ingen ting som gir oss grunnlag for en resultativ tolkning. Men i eksemplet på perfektum i situasjoner som varer ved, kommer innholdet fram uten at perfektumformen er tilstede. Dette skulle gi grunnlag for å anta at resultativ perfektum tilegnes før den andre typen perfektum, dersom det da stemmer at en kategoris kommunikative innhold har betydning for tilegnelsen av kategorien.

Hva viste studien min?

Jeg fulgte altså den muntlige språkutviklinga til fire vietnamesere i Norge. Kien og Bao kom til Norge før de var sju år, Mai var fjorten og Tung var femten. Jeg analyserte utviklinga

deres i vel fem år. Dataene jeg har brukt, er transkripsjoner av samtaler mellom dem og læreren som de hadde det første året i Norge. Jeg analyserte om de uttrykte tidsreferanse grammatisk, dvs. om de brukte bøyingsformer av verbet, og jeg så spesielt på ytringer som refererte til fortid, og bruk av perfektum.

De to som begynte å lære norsk som sjuåringer, hadde ganske ulik utvikling. Etter mer enn fem år i norsk skole, i sjette klasse, brukte Kien preteritum⁴ i bare 7 % av ytringene med fortidsreferanse, mens Bao brukte preteritum i 32 % av sine. Tung og Mai, de to ungdommene, utviklet seg også ulikt. Mens Tung brukte preteritum i 13 % av sine fortidsreferanser etter ca. seks år i Norge, var det tilsvarende tallet hos Mai 60 %.

Studien gjorde det helt klart at verken de som begynte å lære norsk som barn, eller de som gjorde det som ungdommer, hadde tilegnet seg et tempussystem som samsvarte med det norske. Det var ikke slik at barna lærte dette veldig raskt, og det var Mai, ikke barna, som hadde det systemet som liknet mest på norsk.

De to som hadde minst bruk av preteritum som fortidsreferanse, Kien og Tung, hadde også en ganske lik utviklingskurve. Kurven var stigende de første åra, men så begynte den å synke. Dessuten hadde begge en leksikalsk profil med klare felles trekk. Preteritumsformen ble bare brukt i noen få verb, og det var de samme verbene som var de mest frekvente hos begge. Hos Tung var det *var, kom, sa, så* og *fikk*. Hos Kien var det *var, kom, sa, så* og *gikk*. Ser vi på alle dialogene samlet, utgjorde disse fem verbformene hele 87 % av Kiens preteritumsformer, og i den siste dialogen var det faktisk bare fire verb som ble brukt i preteritum.

Det interessante ved denne observasjonen er at disse verbene er blant de mest frekvente i norsk, og de inngår i det Viberg (1991) kaller baseverb i Nordens språk. Og de er ikke bare frekvente, de er enkle i formen og de er anvendbare. Ifølge Viberg kan dette være grunnen til at andrespråksinnlærere

---

⁴ Her bruker jeg preteritum som betegnelse på grammatisk markert fortidsreferanse selv om "preteritumsformene" ikke er i samsvar med norske bøyingsmønstre.

favoriserer slike verb. Det er også viktig å legge merke til at disse verbformene trolig er lært som leksemer, de er ikke resultat av produktiv bruk av bøyningsmønstre.

Men hva så med tilegnelsen av perfektum? Både Kien, Bao, Tung og Mai brukte relativt mye perfektum, og den leksikalske variasjonen var større enn ved preteritumsbruken. Det som kanskje var mest overraskende, var at Mai, som hadde best utviklet tempussystem, faktisk hadde flest konstruksjoner uten noen form for grammatisk markering der perfektum skulle ha vært brukt. Til sammen i alle dialogene brukte Kien preteritum i 63 av de fortidsrefererende ytringene sine, men det ble gjort i bare 13 ulike verb, mens han totalt hadde 53 perfektumsformer, der 21 ulike verb var involvert. Han hadde altså omtrent like mange grammatiske markeringer av de to kategoriene, men den leksikalske variasjonen var mye større i perfektumkonstruksjonene. Relativt sett var hans system for grammatisk markering av perfektum mye bedre utviklet enn systemet for fortidsreferanse. Kiens utvikling kan dermed tolkes som klar støtte for antagelsen om at kategoriens kommunikative innhold er avgjørende for om en grammatisk kategori blir tilegnet eller ikke.

Men det er også interessante observasjoner i Mais perfektumkonstruksjoner som tyder på at også hennes utvikling er påvirket av kategoriens innhold. Mai har ingen problemer med å fortelle at hun *har lest* ei bok som heter Pakkis, at hun *har skrevet* brev til sin mor osv. , men når hun forteller hvor lenge hun har bodd i Norge, sier hun: "For vi bo jo her siden seks år". Her markerer hun ikke perfektum, til gjengjeld bruker hun et tidsadverb som gir den viktige informasjonen, nemlig angivelsen av hvor lenge denne tilstanden, det å bo i Norge, har vedvart.

Studier av morsmålets innflytelse er forbundet med mange metodiske problemer. Bl.a. er det ikke uten videre enkelt å bestemme om det er fravær av tempus i morsmålet, eller om det er preteritumskategoriens innhold som kan forklare manglende tempus hos vietnamesiske elevers muntlige norsk. I forskningen

om morsmålets betydning i andrespråklæringen blir det ofte vist at når morsmålet drar i samme retning som andre faktorer, kan det forsinke eller fremme andrespråkstilegnelsen. For vietnamesiske innlærere kan det faktum at morsmålet ikke har bøyning og heller ikke tempus, samtidig som tempus bare har anaforisk funksjon, forsterke sannsynligheten for at kategorien ikke tegnes i norsk. Nettopp slike forhold kan føre til stabilisering eller fossilisering av språklige strukturer i innlærerspråket (Selinker og Lakshmanan 1994). Siden mine data viser individuell utvikling over lang tid, er forutsetningene til stede for å kunne anta at strukturene med "tom tempusanafori" hos Kien og Tung er fossiliserte.

Ingen av mine informanter har norsk tempussystem i sitt muntlige språk selv etter mer enn fem år i Norge, og det er altså en av dem som startet med å lære norsk som sjuåring, som har det svakeste systemet. Selv om undersøkelsen min bare gjelder noen få individer, og dessuten et svært avgrenset språklig område, kan den likevel brukes som eksempel på at ikke alle barn lærer alle sider ved språket så veldig hurtig, og dessuten at man kan finne fossiliserte former også hos språkinnlærere som begynner å lære et andrespråk som barn. Som avrundning av denne presentasjonen, la oss se på noen eksempler fra innlærerspråket.

Slik formulerte Kien seg i sjette klasse, da han fortalte om et leirskoleopphold:

Men fikk dere noe fisk på det garnet da?

Ja, selvfølgelig

Torsk for eksempel

Det er mye fisk

Men hvem var det som spiste den fisken da?

Vi

Dere spiste den fisken?

Ja

Vi koke den så spise vi alle

Vi gå med en annen klasse også

Så trekke garn
Vi spise denne da
De spise sammen med oss
Vi spise sammen

Jeg møtte Kien igjen åtte år seinere. Da var Kien lærling, han hadde avsluttet grunnskolen og gått to år på videregående skole, og han fortalte slik om en klassetur:

Klassetur så reiste vi til Finland
Det var vel gøy?
Ja, det er kjempegøy det
Hvordan reiste dere da?
Reiste?
Ja, reiste dere med fly?
Ja, tar ikke tog helt til Finland.
Vi spare penge opp til turen
Vi jobbe og vi bygge en garasje opp til nabo
Så vi betal veldig liten

Norsk som tanke- og innlæringspråk

På en konferanse som Norges forskningsråd arrangerte i 1996 om språkopplæringen for minoritets elever, var det enighet blant forskerne som deltok, at det tar lang tid å lære andrespråket så godt at det kan fungere som tanke- og innlæringspråk. Da tenker en ikke i første rekke på at språket skal være formelt korrekt, men at det skal være funksjonelt. I konferanserapporten kan vi lese: "Denna sida av språket tar lång tid att utveckla, upp til 5-7 år, och det är viktigt att observera att elever behöver särskilt stöd för sin språkutveckling under hela denne tid, trots att de kanske talar norska på ett sådant sätt i vardagliga sammenhang att de inte verkar ha några språkproblem" (Hyltenstam mfl. 1996:207). Og det finnes forskning i Norge som viser at skoletilbudet ikke er godt nok, og at norsk skole står overfor store utfordringer (bl.a. Engen mfl. 1996). Det er store prestasjonsforskjeller mellom minoritets- og majoritets-

elever som grupper, og det er minoritetslevene som kommer dårligst ut. Dette har trolig sammenheng med at det tar mye lengre tid enn mange har antatt å lære seg det nye språket. I dag er fokus rettet mot ord- og begrepsinnlæringen, en prioritering jeg er enig i. Men jeg tror også at vi kan vente en økt oppmerksomhet mot måter å arbeide med språket på som støtter elevenes innlæring av rent grammatiske sider.

Nye varieteter i norsk?

Som avslutning vil jeg antyde en mulig alternativ tolkning av Kiens system etter 12 års opphold og skolegang i Norge, og jeg vil da knytte forbindelser til en amerikansk sosiolingvistisk studie fra 80-tallet. Den hadde som målsetning å beskrive mulige etniske varieteter i USA, deriblant den vietnamesisk-engelske. I den avsluttende rapporten konkluderer Wolfram og Hatfield (1985) med at blant de variablene som ble studert, var umarkert tempus en av de mest sannsynlige kandidatene til å inngå i en vietnamesisk-engelsk varietet. Kanskje vil denne variabelen også inngå i en mulig vietnamesisk-norsk varietet. I så fall kan det kontrastive og læringsteoretiske poenget mitt muligens stå ved lag, og får da ikke bare konsekvenser for den individuelle språkinnlærer, men for utviklingen av kjennetegn ved en varietet. Men så langt er det ikke en slik varietet påvist i Norge. Likevel er det sannsynlig at etniske varieteter⁵ vil etablere seg, og denne muligheten stiller oss overfor ikke bare en utfordring, men kanskje også et dilemma. Skolen har ambisiøse målsetninger om at norsk skal læres så godt som mulig, men vi har også en tradisjon for å anerkjenne språkbrukerens varietet.

Litteratur

---

⁵ Norsklæreren, nr. 3, 2003, har en artikkel om etnolekter, skrevet av L.A. Kulbrandstad. Bl.a. diskuterer han hva slags krav som må stilles for å avgjøre om grupper har etablert egne varieteter.

Litteratur

- Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Engen, T.O., L.A. Kulbrandstad og S. Sand 1996: *Til keiseren hva keiserens er?* Om minoritetslevenes utdanningsstrategier og skoleprestasjoner. Opplandske Bokforlag.
- Hyltenstam, K. mfl. 1996. *Tilpasset språkopplæring for minoritets elever* Rapport fra konferanse 9. - 10. januar 1996, Norges forskningsråd
- Partee, B.H. 1973. Some structural analogies between tenses and pronouns in English. I *Journal of Philosophy* LXX.
- Rosén, V. 1993. Tomme pronomener og diskurskontekst. I T. Fretheim, L.S. Evensen og E. Sivertsen (red.) *Tekst i kontekst*. Novus forlag, Oslo.
- Selinker, L. og U. Lakshmanan. 1994. Language Transfer and Fossilization: "Multiple Effects Principle". I S. Gass og L. Selinker (red.) *Language Transfer in Language learning*. Revidert utgave, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam. Philadelphia.
- Tenfjord, K. 1997. *Å ha en fortid på vietnamesisk. En kasusstudie av fire vietnamesiske språklæreres utvikling av grammatisk fortidsreferanse og perfektum*. Avhandling for dr.art.-graden, Universitetet i Bergen.
- Vannebo, K.I. 1979. *Tempus og tidsreferanse. Tidsdeksis i norsk*. Novus forlag, Oslo.
- Viberg, Å. 1991. Nordens språk som andraspråk ur ett tverrspråklig perspektiv. I M. Axelsson og Å. Viberg (red.) *Första forskarsymposie om Nordens språk som andraspråk i Stockholm 1991*.
- Wolfram, W. og D. Hatfield. 1984. *Tense marking in second language learning: patterns of spoken and written English in a Vietnamese community*. Final Report NIE-G-0035, National Institute of Education, Washington.

Finlands invandrarspråk

Pirkko Nuolijärvi

Bakgrund

Finland har blivit känt som ett tvåspråkigt land, där andra språkliga minoritetsgrupper än svenskarna är rätt små. I slutet av 1900-talet förändrades i alla fall den språkliga miljön ändå också i Finland. Migrationen och den ökade immigrationen har påverkat den språkliga situationen i landet, vilket för sin del har påverkat lagstiftningen, utbildningen och den allmänna debatten om invandrarnas ställning i Finland.

I denna artikel presenteras den nuvarande demografiska situationen för invandrarspråken i Finland. Därtill väster jag i korthet uppmärksamhet vid språkliga rättigheter och vid undervisningen i olika modersmål och i finska för nya språkgrupper i Finland (närmare se t.ex. Latomaa & Nuolijärvi 2003). De konkreta lösningarna inom utbildningen är ju av stor vikt, när invandrare försöker anpassa sig i det nya hemlandet och upprätthålla sitt eget språk. Ju fler invandrare som har flyttat till landet som flyktingar eller av andra skäl, desto mera har man i den allmänna samhällsliga debatten och lagstiftningsarbetet lyft fram deras ställning och situation samt diskuterat behovet av språkkunskaper i finska och modersmålet.

Finland som invandrarland i statistiken

Tidigare var Finland inget invandrarland. I stället flyttade finländare till andra länder, i början av 1900-talet till Nordamerika och från mitten av 1900-talet särskilt till Sverige. Efter andra världskriget var immigrationspolitiken i Finland mycket restriktiv. Det finns säkert många förklaringar till den

här officiella inställningen, men en orsak var antagligen praktisk; Finland hade under den perioden tillräckligt mycket att göra för att så snabbt som möjligt hitta nya hem för de 400 000 personer som evakuerades från de till Sovjetunionen avträdna områdena till övriga delar av landet.

Som minst var antalet personer med utländskt medborgarskap i Finland i slutet av 1950-talet: år 1957 fanns det endast 4 500 utlänningar i landet. Antalet började bli större på 1960-talet. Vändpunkten var 1979, då de första vietnamesiska flyktingarna kom till Finland. Sedan dess har antalet invandare tilltagit rätt jämnt.

Det finns fortfarande mycket färre invandrare med olika modersmål i Finland än i de andra nordiska länderna. I slutet av 2002 fanns det ungefär 2 % (103 682) utländska medborgare i Finland (*Finlands invånarantal – Årsskiftet 2002–2003*). Personer födda utrikes var i början av år 2002 145 135 personer (2,8 % av befolkningen). År 1980 var det endast 39 153 människor som var födda utrikes, år 1990 var antalet 64 922. Under de senaste åren har Finland tagit emot 1 500–3 000 flyktingar per år. (*Statistisk årsbok 2002: 116, 149.*)

Det finns över 120 språk som talas av nya invandrargrupper i dagens Finland. Av tabell 1 framgår de 50 mest använda språk (enligt antalet talare) i början av 2002.

Av de över 120 språken i Finland används som förstaspråk mera än 20 språk av minst 1 000 personer (inklusive bl.a. finska, svenska och nordsamiska). År 2002 var de tio mest använda invandrarspråken (enligt antalet talare) ryska, estniska, engelska, somali, arabiska, albanska, vietnamesiska, kurdiska, tyska och kinesiska. Grannspråken ryska och estniska har kommit för att stanna bland de största språken efter finska och svenska i Finland. Somali och albanska har klättrat uppåt i statistiken på 1990-talet.

Tabell 1. Befolkning efter språk⁶ (i tabellen nämns 50 språk) i Finland
1.1.2002 (Statistisk årsbok för Finland 2002: 118–119).

Språk	Totalt	Språk	Totalt
Ryska	31 093	Portugisiska	489
Estniska	11 088	Norska	486
Engelska	7 406	Grekiska	483
Somali	6 920	Danska	410
Arabiska	5 301	Ukrainska	386
Albanska	3 993	Panjabi	369
Vietnamesiska	3 716	Urdu	351
Kurdiska	3 477	Amhariska	336
Tyska	3 453	Hebreiska	281
Kinesiska	3 241	Lingala	280
Turkiska	2 651	Tjeckiska	260
Serbokroatiska	2 288	Tamili	243
Spanska	2 179	Lettiska	220
Thai	1 710	Litauiska	203
Persiska (farsi)	1 399	Afghanska	156
Polska	1 222	Swahili	154
Ungerska	1 178	Koreanska	140
Italienska	888	Azerbajdzjanska	134
Holländska	715	Singalesiska	129
Rumänska	668	Armeniska	120
Japanska	631	Isländska	118
Tagalog	592	Akan	116
Bengali	591	Tatariska	114
Bulgariska	520	Turkmeniska	107
Hindi	502	Indonesiska	106
		Andra språk	3 885
Totalt			109 197

⁶ Språken nämnda i tabellen kan innebära flera språk (t.ex. kinesiska, serbokroatiska).

De största förändringarna beror på den politiska situationen i Europa och andra delar av världen. I själva verket har invandrare kommit till Finland av olika skäl. Flera har personliga skäl: de har gift sig med en finländare. Därtill finns det återflyttare, mestadels från Sverige och före detta Sovjetunionen (personer med finska rötter från Ingermanland). En särskild grupp är flyktingar och asylsökande. Från och med 1973, då de första chilenska flyktingarna kom till landet, till slutet av 2002 har Finland tagit emot 22 000 flyktingar. Därtill har flera inflyttare kommit till Finland för att studera vid universitet och andra läroanstalter. Finland har aldrig haft stora grupper av gästarbetare.

De flesta invandrarna är bosatta i huvudstadsregionen och i andra städer. Familjer som har bott i övriga trakter i Finland har gärna flyttat till de största städerna i södra Finland, där man har bekanta och släktingar. Utanför huvudstadsregionen har Åbo under de senaste åren varit populärt bland invandrare.

Språkliga rättigheter i samhället

Den nya grundlagen i Finland (GL 731/1999) trädde i kraft den 1 mars 2000. Lagen tryggar den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. En av de viktigaste rättigheterna är att var och en har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur.

”Alla är lika inför lagen.

Ingen får utan godtagbart skäl skärbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.”

Alla invandrargruppers språkliga rättigheter finns inskrivna i grundlagen (17 §):

”Samerna såsom urfolk och romerna **samt andra grupper** har rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur. Bestämmelser om samernas rätt att använda samiska hos

myndigheterna utfärdas genom lag. Rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp skall tryggas genom lag.”

Därtill finns det lagar och förordningar som tryggar språkgruppernas rättigheter när det gäller besök hos finsk- eller svenskspråkiga myndigheter i Finland. I flera lagar stadgas att en myndighet skall ordna tolkning och översättning om en person inte behärskar det språk som enligt språklagen skall användas hos myndigheten. På detta sätt försöker man trygga individernas rätt att få bra service på sitt eget språk hos myndigheterna i Finland. Det finns också många speciella stadganden som är viktiga för invandrare med olika modersmål i det vardagliga livet: tolkning skall erbjudas patienter och klienter inom social- och hälsovården. (Se närmare Nuolijärvi 2000.) Grundutbildningen behandlas närmare nedan såväl som lagen om främjande av invandrades integration (493/1999).

Språk i skolan

Hur har man uppmärksammat de nya modersmålen i det finländska skolväsendet? Det finns två saker som är viktiga: rätten att lära sig sitt eget språk och rätten att lära sig finska eller svenska som sitt andraspråk. Sedan 1987 har alla elever med annat modersmål än finska och svenska haft rätt till två timmars undervisning i sitt modersmål.

År 1994 togs de nya läroplanerna för grundskolan och gymnasiet i bruk. Sedan dess skall skolan anordna modersmålsundervisning för elever med annat modersmål än finska och svenska, och undervisning i finska och svenska som andraspråk för elever som behöver det. Alla elever kan sålunda – i princip – få undervisning i eller på sitt förstaspråk. Staten fastställer kursplanen för utbildningen, men ansvaret för undervisningen ligger på kommunerna och på skolorna.

Enligt den officiella formuleringen är målet för invandrarutbildningen numera

”att ge [elever som har ett annat modersmål än finska eller svenska] de färdigheter de behöver för att kunna fungera som jämbördiga medlemmar i det finländska samhället samt att upprätthålla deras egen kulturidentitet

att ge dem en tvåspråkighet så att de behärskar antingen finska eller svenska språket och sitt eget modersmål”.

En elev med ett annat modersmål än finska eller svenska kan i grundskolan, gymnasiet eller vuxengymnasiet studera detta språk som modersmål inom ramen för skolans normala undervisning. Undervisningen kan också organiseras på annat sätt, t.ex. med hjälp av en särskild timresurs, vilket innebär att varje grupp får undervisning två timmar per vecka. Också sexåriga elever kan ingå i grupperna.

Under de senaste tolv åren, från 1990 till 2002, har undervisningen av minoritetsspråk som modersmål i grundskolan ökat. År 2002 deltog två av tre elever från minoritetsfamiljer (11000 av ungefär 15000) i modersmålsundervisningen i hela landet. Undervisningen i annat modersmål än finska eller svenska gavs i 96 kommuner i sammanlagt över 50 språk. Därtill deltog 1 497 elever i den förberedande undervisningen, men det finns ingen information om hur många av dem som deltog i modersmålsundervisningen. Trots detta får alla barn inte undervisning i sitt eget modersmål. Situationen är ändå bättre i de stora städerna, där det är lättare att få lärare och ha större grupper (Latomaa & Nuolijärvi 2003).

Läroutbildningen av modersmålslärare i olika språk varierar mycket. Endast i de största grupperna är det möjligt att hitta utbildade lärare. Från och med 1992 har man ordnat ett utbildningsprogram för lärare. Arbetet i klassen är rätt svårt, eftersom grupperna är mycket heterogena. (Se närmare Latomaa & Nuolijärvi 2003.)

Tabell 2. Elever som deltog i undervisningen i annat modersmål än finska eller svenska; de 10 största språkgrupperna i finska skolor år 2002 (www.edu.fi [28.5.2003]) och år 1990 (Latomaa & Nuolijärvi 2002).

<i>Språk 2002</i>	<i>Elever 2002</i>	<i>Kommuner 2002</i>	<i>Språk 1990</i>	<i>Elever 1990</i>	<i>Kommuner 1990</i>
Ryska	3 345	65	Engelska	272	8
Somali	1 349	13	Vietnames.	162	15
Arabiska	817	19	Spanska	75	5
Albanska	770	25	Tyska	60	4
Vietnames.	683	16	Kinesiska	53	3
Kurdiska	631	17	Franska	38	3
Estniska	629	16	Arabiska	36	1
Engelska	408	7	Polska	29	2
Kinesiska	271	9	Ryska	27	2
Persiska	251	12	Italienska	22	1
Totalt	11 408	96	Totalt	911	22

En invandrarelev kan numera studera finska eller svenska som andraspråk i grundskolan och gymnasiet. Denna undervisning skiljer sig naturligtvis vad målen beträffar från undervisningen för de elever som studerar svenska eller finska som modersmål. Studierna i finska eller svenska begränsas emellertid aldrig till studier i själva ämnet, utan all undervisning som ges i skolan stöder denna språkundervisning. Ett sådant stöd får de flesta invandrarelevs eget förstaspråk inte under skoltiden. En förutsättning för att en elev på ett lyckat sätt skall kunna ta till sig svenska eller finska är att hon/han behärskar sitt modersmål väl. Detta kräver mycket av modersmålsundervisningen.

Den tvåspråkiga undervisningen är möjlig, dvs. undervisningen på modersmålet och finska eller svenska, men den är fortfarande ganska litet. De första tvåspråkiga klasserna grundades år 1992 i Kuopio, i östra Finland. I början av 2000-talet var det ungefär 20 skolor i huvudstadsregionen och några få på andra orter som gav undervisning på elevernas förstaspråk.

(Latomaa & Nuolijärvi 2003.) Vanligast som undervisnings-
språk har hittills varit ryska, somali, arabiska, vietnamesiska och
estniska.

Språkundervisningen för vuxna invandrare

Vuxna invandrare och flyktingar har sedan 1997 rätt att få finsk-
eller svenskundervisning. Många läroanstalter anordnar kurser i
svenska och finska för vuxna utlänningar. Man kan studera
svenska och finska vid yrkesinriktade vuxenutbildnings-
centraler, medborgarinstitut och vuxengymnasier, vid universi-
tetens och högskolornas språkcentraler samt vid sommar-
universitet. Det finns kurser på varierande nivå och av
varierande längd.

Ända till slutet av 1990-talet var vuxna immigranter inte
jämbördiga vad undervisningen i finska eller svenska beträffar.
Flyktingar men inte andra immigranter fick finsk- eller svensk-
undervisning gratis. Situationen har ändå blivit bättre. Enligt
lagen om främjande av invandrades integration samt mottagande
av asylsökande (493/1999, www.finlex.fi) utarbetar kom-
munerna ett program för integrationsfrämjande i samråd med
arbetskraftsmyndigheterna samt Folkpensionsanstalten. En
invandrare som anmäler sig som arbetslös arbetssökande eller
som ansöker om utkomststöd har rätt till en sådan integrations-
plan. I planen kan avtalas om stödande till exempel av studier i
finska eller svenska. Kurserna är i sådana fall en del av
arbetskraftutbildningen och invandraren får delta gratis.

Framtid

Den nuvarande invandrar(språks)politiken i Finland innebär tre
principer: jämlikhet, funktionell tvåspråkighet och mång-
kulturalism, enligt vilka utbildningspolitiken för invandrare
planeras och bedrivs (Matinheikki-Kokko & Pitkänen 2002). Ur
invandrar(språk)ens synvinkel är alla principer viktiga. Jämlikhet
innebär att invandrare har möjlighet att få utbildning för att klara
sig i samhället. Funktionell tvåspråkighet innebär att invandrare
har möjligheter att studera finska eller svenska samt bevara sitt

språk och sin egen kultur. Mångkulturalism betyder att alla finländare med olika bakgrund kan leva sida vid sida i Finland.

Hur ser framtiden ut för olika invandarspråk i Finland? Språklagstiftningen och undervisningslagarna är mestadels bra i Finland och ger skydd för invandrargruppernas språk och kultur. Det finns ändå många aktuella invandrapolitiska ämnen man diskuterar i dagens Finland.

Positivt i den nuvarande situationen är att invandarspråk får mera stöd än tidigare i grundskolan och i andra läroinrättningar. En annan positiv utveckling kan man se efter att den nya integrationslagen (1999) trädde i kraft; den ger alla invandrare, inte bara flyktingar, lika rättigheter att lära sig finska eller svenska.

Det finns fortfarande också många problem. Status för den ryskspråkiga gruppen är öppen. Gruppen vill ha en minoritetsställning och inte vara en delad grupp, som definieras enligt om de har rötter i Finland eller inte.

Den språkliga klyftan mellan föräldrar och barn som använder finska kan vara stor i invandrarfamiljer, och språkbyte förekommer redan i dag i vissa grupper.

Kommunernas och skolornas ansvar för undervisningen i grundskolan är viktigare än någonsin. Om en kommun inte känner sitt ansvar för invandarspråkundervisningen, kan det störa språkutvecklingen och de nya språkens framtid i Finland. Det finns naturligtvis dock flera utmärkta exempel på hur man har ordnat språkundervisningen och givit stöd till barn med olika modersmål.

I den allmänna debatten och hos myndigheterna diskuterar man i dag invandrarnas behov mycket. En orsak till den aktiva diskussionen är att de s.k. stora årsklasserna blir pensionerade inom tio år, och det blir brist på arbetskraft. Då är det viktigt att invandrarna kan finska eller svenska, att de är utbildade på många områden.

Den nya finländska tvåspråkigheten gäller inte bara finsk- och svenskspråkiga personer utan också finländare som har ett annat modersmål än finska eller svenska. De språkliga lösningar

som kommer till när man stiftar lagar eller organiserar utbildningen och planerar detaljerna i den kan stödja varandra. Särskilt viktigt är det i dagens Finland att förstärka och inte försvaga invandrarnas tvåspråkighet. Den här förstärkningen borde egentligen vara lättare i Finland än någon annanstans. Många goda steg har tagits för att förstärka invandrarspråken och invandrarnas livssituation på 1990-talet, många bör man ännu ta för att förbättra alla språkliga gruppers liv i dagens Finland.

Litteratur

- Latoomaa, Sirkku & Nuolijärvi, Pirkko 2003. The Language Situation in Finland. I: *Current Issues in Language Planning 3: 2*. Clevedon: Multilingual Matters. 1–108.
- Matinheikki-Kokko, Kaija & Pitkänen, Pirkko 2002. Immigrant policies and the education of immigrants in Finland. I: P. Pitkänen, D. Kalekin-Fishman & G. Verma (red.) *Education and Immigration: Settlement Policies and Current Challenges*. London: Routledge Falmer. 48–73.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000. Finska, svenska, samiska och andra språk i det tvåspråkiga Finland. I: *Språk i Norden 2000. Årskrift för Nordisk språkråd og språknemndene i Norden*. Redigerat av Birgitta Lindgren, Henrik Holmberg, Eivor Sommardahl, Ari Páll Kristinsson & Svein Nestor. Oslo: Nordisk språkråd. 96–103.
- Suomen asukasluku – Finlands invånarantal. Vuodenvaihde 2002–2003 – Årsskiftet 2002–2003*. Helsinki: Väestörekisterikeskus, Belfolkningsregistercentralen.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 2002*. Statistisk årsbok för Finland 2002. Helsinki: Tilastokeskus – Statistikcentralen.

Sverigefinnar – från en invandrargrupp till en erkänd minoritet?

Raija Kangassalo

Inledning

Den nuvarande sverigefinska befolkningen har huvudsakligen uppkommit efter andra världskriget. Framför allt var 1960- och 1970-talet decennier med en omfattande finsk invandring, "den stora flytten", då tiotusentals finländare flyttade till Sverige varje år. Åren 1969 och 1970 utgjorde toppår i den här massinvandringen då migrationsvågen orsakade en minskning i hela Finlands befolkningsmängd. På 1980- och 1990-talet förekom finsk invandring i endast liten omfattning. (Häggström & al. 1990: 54–56; Reinans 1996: 64–65.)

Enligt SCB:s statistik bor det i Sverige idag drygt 446 000 personer som själva är födda i Finland eller som har minst en i Finland född förälder. Siffran inkluderar även personer med finlandssvenskt och med romskt ursprung och dessa båda grupper storlek i Sverige uppskattades på 1990-talet till ca 65000 resp. 3000 personer. Antalet personer med finska som modersmål – inklusive de i Sverige födda och uppväxta generationerna – uppskattas i dag till 200 000–300 000 personer. (Se Ehrnebo 2001: 4; Fraurud & Hyltenstam 1999: 277; Reinans 1996: 102, 104.)

En viktig orsak till den finska invandringen på 1960- och 1970-talet på samhällsnivå var den snabba omförvandlingen i den finländska näringsstrukturen, då Finland övergick från ett jordbruksdominerat land till ett industrialiserat och modernt samhälle med ett urbaniserat levnadssätt. Det uppkom en omfattande flyttrörelse inom landet, från glesbygden till

tätorterna i södra Finland, och samtidigt fick man en emigrationsvåg till Sverige, framför allt från de svagutvecklade glesbygderna i norra Finland och från Österbotten. Mest benägen att emigrera var den yngre befolkningen, som tillhörde de stora efterkrigskullarna. (Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 139–141.)

Ett av de viktigaste personliga motiven för att flytta till Sverige lär ha varit förhoppningen om att personens resp. familjens ekonomiska situation skulle förbättras. Andra orsaker var familjeskäl – man hade familjemedlemmar eller andra släktingar som redan bodde i Sverige – samt äventyrlusten och behovet att uppleva omväxling. Dessutom behövde den svenska industrin ny arbetskraft, lönenivån i Sverige var högre och bostadssituationen bättre än i Finland. (Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 152; Reinans 1996: 70.) För många invandrare var beslutet om emigrering dock inte definitivt utan man hade i tankarna att återvända till Finland, något som ungefär hälften också har gjort.

I Sverige har finnarna bosatt sig framför allt i Stockholms- och Göteborgstrakten samt i de stora industriorterna i Mellansverige. Vid slutet av 1990-talet bodde det flest finnar i Stockholms, Göteborgs, Södertälje, Eskilstuna, Västerås, Botkyrka och Borås kommuner. Även i Norrbotten är den finska befolkningen proportionellt sett stor. Från den finska sidan av Torneälven har man av tradition gift in sig till den svenska sidan, och under de senaste åren har många sverigefinska pensionärer flyttat till Haparanda. Finnarna har dock spritt sig över hela landet och i de flesta svenska kommuner bor minst några hundra finnar. (Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 121, 167–170.) Om man i Sverige tillämpade samma tvåspråkighetskriterier som man har i Finland, dvs. att en kommun är tvåspråkig om minst 8 % (med vissa villkor 5 %) eller minst 3 000 invånare har det lokala minoritetsspråket, svenska eller finska, som modersmål, skulle man kunna klassificera flera svenska kommuner som tvåspråkiga. Enligt Jarmo Lainios

beräkningar var antalet sådana kommuner i början av 1990-talet 38. (Lainio 1996: 276, 278.)

De flesta av 1960- och 1970-talets finska invandrare härstammade från landsbygden och saknade oftast yrkesutbildning. De som invandrat senare har däremot till stor del bestått av urban befolkning, yrkesutbildade arbetare eller tjänstemän, studerande och även personer med mycket hög akademisk utbildning. På 1960- och 1970-talet var de flesta sverigefinnar anställda inom tillverkningsindustrin, framför allt den kemiska industrin och metall-, pappers-, textil- och beklädnadsindustrin. I och med att den svenska näringsstrukturen förändrades på 1980- och 1990-talet började även sverigefinnarnas fördelning mellan olika yrken se annorlunda ut. På 1980-talet var andelen industrianställda bland sverigefinnarna endast 40 %, medan de flesta arbetade inom servicesektorn och på 1990-talet har servicebranscherna fått ett allt större utrymme i den sverigefinska arbetsstatistiken. Framför allt har vårdraken blivit allmänna. (Häggström & al. 1990: 57–60; Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 154, 174, 194–195.)

Majoriteten av de finska invandrarna var vid tidpunkten för invandringen yngre personer. 40–50 % av dem invandrade som ogifta unga vuxna, utom under de stora invandringsåren då det bland inflyttarna fanns många barnfamiljer. Sverigefinnarnas åldersstruktur har dock avsevärt ändrats på några decennier. En stor del av dem som invandrade på 1960- och 1970-talet är i pensionsåldern idag och de äldres andel kommer fortsättningsvis att ytterligare öka. Antalet sverigefinska barn har däremot minskat kraftigt sedan 1980-talet, eftersom många barnfamiljer har återvänt till Finland och invandringen från Finland samtidigt har minskat. (Häggström & al. 1990: 57; Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 166; Reinans 1996: 68–69, 98–100.)

Det sverigefinska samhället

Sverigefinnarna har egna föreningar och organisationer både på riks-, regional- och lokalnivå, men medlemsantalet i föreningarna är relativt lågt och finskheten upplevs av många som en

privat angelägenhet, begränsad till familjen och vänkretsen. Den största sverigefinska organisationen är Sverigefinska Riksförbundet (Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto, RSKL) som har ca 150 lokala medlemsföreningar och några rikstäckande underorganisationer, såsom ungdoms-, pensionärs- och kvinnoförbundet, teaterförbundet samt några idrottsförbund. Även finlandssvenskar, ingermanlänningar, karelare och finska romer har egna intresseorganisationer i Sverige.

Inom olika kyrkor utövas verksamhet på finska, däribland kan nämnas Finskspråkiga arbetet inom Svenska evangelisk-lutherska kyrkan, Stockholms finska församling och den rikstäckande Finska ortodoxa församlingen. Även frikyrkorna, såsom pingströrelsen och Jehovas vittnen, har finskspråkig verksamhet. (Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 217, 232–233, 415–429.)

Några yrkes- och intressegrupper har egna organisationer; av dessa kan nämnas sverigefinska lärare, socialarbetare, journalister, företagare och studenter, krigsveteraner och krigsinvalider samt skribenter och bildkonstnärer. Det finns några finskspråkiga politiska föreningar, däremot har sverigefinnarna – i motsats till finlandssvenskarna – inte något eget politiskt parti trots att initiativ till ett sådant har tagits. Sverigefinnarna är politiskt relativt passiva och valdeltagandet bland dem har traditionellt varit lågt. (Se Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 208, 217.) Fr.o.m. 1970-talet har det funnits sverigefinnar bland olika partiets riksdagsledamöter. För nuvarande har socialdemokraterna, vänsterpartiet och folkpartiet sverigefinska riksdagsledamöter.

Bland de viktigaste sverigefinska institutionerna kan även nämnas Sverigefinska språknämnden och Sverigefinländarnas arkiv, båda verksamma sedan 1970-talet, samt de sverigefinska massmedierna, tidningarna och de finskspråkiga radio- och TV-sändningarna. Mediernas roll har under 1990-talet blivit allt viktigare för gemene man bland sverigefinnarna.

Förutom att det finns tiotals finskspråkiga lokala små tidskrifter i Sverige ger man ut två olika tidningar på riksnivå,

Ruotsin Suomalainen och *Viikkoviesti*, som båda utkommer en gång i veckan. Dessutom publiceras specialtidningar inom olika områden, såsom Sverigefinska språknämndens tidskrift *Kieliviesti* och kulturtidskriften *Liekki*.

Sveriges Radio SR sänder dagligen på finska, i genomsnitt 1,5 timmar på de rikstäckande kanalerna och 1–2 timmar i de regionala programmen. 1998 startades en digital rikstäckande finsk radiokanal som idag desvärre inte kan höras av alla, eftersom digitala radiomottagare inte slagit igenom på marknaden. SVT har en finskspråkig nyhetssändning fem dagar i veckan men det övriga TV-utbudet på finska har kraftigt skurits ned. Finlands-TV:s sändningar kan i Sverige ses via kabelnätet och en satellitkanal.

Teaterintresset odlas av tradition flitigt i många sverigefinska föreningar. Amatörteatergrupper finns på olika håll i landet och de samlas till gemensamma amatörteaterdagar vartannat år. Tidigare fanns även flera små professionella fria teatergrupper men de flesta har varit tvungna att lägga ned verksamheten av ekonomiska skäl. Finska Riks, en professionell ambuleringsteater, var verksam 1989–1997. (Korkiasaari & Tarkiainen 2000: 375.) På hösten 2002 startade den rikstäckande finskspråkiga teaterverksamheten på nytt, då Uusi teatteri (Den nya teatern) inledde sin verksamhet.

I landsting och kommuner började man utveckla och utöka finskspråkig service på 1970- och 1980-talet. De viktigaste sektorerna var socialtjänsten, framför allt vård av och service för äldre, hälsovård och barnomsorg, förskola, grundskola och gymnasieskola samt tolkservice. På 1990-talet inleddes dock kraftiga åtstramningar inom den offentliga sektorn, och i och med det lade man ned en stor del av de finskspråkiga service- och verksamhetsformerna. Detta trots att finskan genom riksdagsbeslut erhöll en särställning och status av inhemskt språk i Sverige 1994, och att samiska, finska och meänkieli 1995 proklamerades som historiska minoritetsspråk i Sverige vid EBLUL, European Bureau of Lesser Used Languages. Utvecklingen av de sverigefinska skolfrågorna, som varit en

sverigefinsk hjärtefråga i fyra decennier, illustrerar utvecklingen av den svenska minoritetspolicyn och attityderna gentemot den finska minoriteten sedan 1960-talet. (Se närmare Kangassalo 2003.)

Som undervisningsspråk för de finska barnen användes på 60-talet endast svenska, dvs. även barn som hunnit gå i finsk skola i Finland sattes i svenska klasser. Det visade sig att inlärningsvärigheterna var stora, barnen lärde sig inte svenska som man förväntade sig eftersom undervisningen inte var anpassad till deras behov. Dessutom försenades barnens modersmålsutveckling.

Skolsituationen blev bättre då man i mitten av 1970-talet började inrätta tvåspråkiga hemspråksklasser i grundskolan och då även barnens modersmål fick en högre status. På 1980-talet förstärktes finskans ställning i grundskolan och man höll som bäst på att bygga en tvåspråkig svensk-finsk grundskolevariant i hela landet. Det måste dock påpekas att även under 1970- och 1980-talet var den finsk- och tvåspråkiga klassundervisningen hela tiden hotad och att de sverigefinska föräldrarna tillsammans med barnens finska lärare under alla decennier har fått kämpa för den här undervisningen.

1990-talet förde med sig en ekonomisk kris, ett hårdare samhällsklimat och en återgång till 1960-talets assimilationsinställning. Den finsk- och tvåspråkiga undervisningen försvann nästan helt från den kommunala grundskolan och finns idag kvar på endast ett fåtal orter. På de största orterna har man startat egna sverigefinska friskolor, men de flesta sverigefinska barn får idag endast 30–40 minuter finskundervisning i veckan.

Sedan minoritetslagarna trädde i kraft år 2000 har myndigheterna börjat ta några av sverigefinnarnas krav på allvar. Socialstyrelsen har nyligen färdigställt en rapport om behovet av finskspråkig äldrevard, och även i finskans ställning inom barnomsorgen och ungdomsskolan kommer grundläggande förbättringar förmodligen att införas. De sverigefinska minoritetsfrågorna bevakas av Sverigefinländarnas delegationen, ett samarbetsorgan för sverigefinländare som grundades 2000 och

som redan har tagit initiativ till en förstärkning av finskans ställning, bl.a. inom äldreården och skolan.

Kunskaper i finska hos den andra och tredje generationen

De flesta barn som flyttade till Sverige på 1960- och 1970-talet lärde sig finska bristfälligt, eftersom finska användes endast muntligt och nästan enbart inom familjekretsen. Det enda undervisningspråket för dem var svenska, vilket påskyndade försvenskningssprocessen. När man på 1970-talet inledde den tvåspråkiga undervisningen, började även andragenerationens sverigefinnar intressera sig för det finska språket, även om det fortfarande var svenska som blev deras starkaste språk. Finskans ställning förstärktes i skolan på 1980-talet, och de som gick i skolan på 1980-talet och under första hälften av 1990-talet behärskar finskan relativt väl även skriftligt. (Lainio 1996: 293–295.)

De sverigefinska familjerna har under de gångna decennierna blivit alltmer flerspråkiga. De flesta sverigefinnar, framför allt kvinnor, bildar idag familj med en person som är född i Sverige men som oftast inte har finskt ursprung. (Jfr Reinans 1996: 91–92.) Långtifrån alla småbarnsmödrar med finsk bakgrund behärskar finska språket så väl att de skulle kunna överföra det till sina barn. Om familjefadern dessutom inte är finsktalande blir många barn helt svenskspråkiga. De sverigefinska mödrar som fortfarande behärskar sitt finska modersmål verkar dock att lära ut det till barnen, oberoende av om barnens far kan finska eller inte. (Se t. ex. Natchev & Sirén 1986; 1988; Sirén 1991.)

De senaste undersökningarna om sverigefinska skolelevs kunskaper i finska har presenterats av Pirjo Janulf (1998) och Veli Tuomela (2001). Enligt dessa behärskar de elever som går i svenskspråkiga skolklasser och endast får modersmålsundervisning finskan sämre än de elever som går i tvåspråkiga finska klasser eller i sverigefinska friskolor, medan finskkunskaperna hos dem som får tvåspråkig undervisning är nästan lika goda som hos enspråkiga finska barn i samma ålder. I talat språk hos gruppen med tvåspråkig undervisning kan man endast urskilja

smärre brister, och i skrivet språk beror de flesta bristerna på att eleverna har svårigheter att skilja mellan talspråks- och skriftspråksregister.

De sverigefinska elevernas skriftliga produktion är generellt mer analytisk än de finlandfinska elevernas. De analytiska dragen tar sig uttryck i bl.a. användningen av nominativformen i stället för någon annan kasusform och av pronomen som artiklar, av genitivformer av personliga pronomen i stället för possessiva suffix (t.ex. **minun kirja** pro *kirjani* 'min bok') och av postpositionsuttryck i stället för lokalkasusuttryck (t.ex. *pöydän päällä* pro *pöydällä* 'på bordet'). De sverigefinska eleverna använder ofta även formellt subjekt och personliga pronomen med verbformer i 1:a och 2:a person. Liknande analytiska drag kan i någon mån skönjas även hos finlandfinska elever. Undantaget är användningen av nominativformen i stället för andra kasusformer, ett fenomen som inte förekommer hos finlandfinska elever.

Enligt Tuomela är finskan hos de elever som går i svenska klasser avsevärt enklare och hos dem som får tvåspråkig undervisning något enklare än hos finlandfinska barn. Som kriterier för komplexiteten använder Tuomela bl.a. receptivt och produktivt ordförråd, antalet varierade ord, sats- och meningslängd, antalet bisatser, adjektivattributkonstruktioner, satsmotsvarigheter och andra nominala verbformer. Orsaken till den relativa torftigheten i de sverigefinska elevernas finska finner Tuomela i den språkliga tudelningsituation som är rådande i Sverige. Hos många elever utgör skolan och hemmet de huvudsakliga domänerna för finskan medan de utanför skolan och hemmet endast använder svenska. Ordförrådet förblir litet eftersom miljön inte erbjuder tillräckligt mycket stimulans på finska och eleverna inte får tillfälle att använda finska i tillräckligt varierande situationer. Talspråkmässigheten och avsaknaden av vissa formella drag i elevernas skriftliga produktion beror på att eleverna inte i tillräcklig omfattning blir exponerade för det formella talspråkets och skriftspråkets register.

Det bör också påpekas att endast en liten del av de sverigefinska barnen har möjlighet att erhålla tvåspråkig undervisning och de flesta får nöja sig med en veckotimmes undervisning i finska. Detta innebär att majoriteten av dem knappast har reella möjligheter att inhämta ordentliga kunskaper i finska och att framför allt tillägnandet av skriftspråksregistret hos dem förblir bristfälligt.

Den sverigefinska identiteten

Sverigefinnarna är en mycket heterogen grupp. Assimilationstrycket mot det finska språket och finskheten i Sverige har alltid varit starkt och delvis därför avstod en del sverigefinnar tidigare från att använda det finska språket och förnekade sin finska identitet. Framför allt många 1960- och 1970-talsinvandrare representerade en "man tar seden dit man kommer"-mentalitet. Eftersom de i Finland hade tillhört den språkliga och kulturella majoriteten var de även i Sverige benägna att identifiera sig med majoritetsbefolkningen och ville inte på något sätt markera sin olikhet. En anledning till att man "sade upp sig" från finskheten var att det i Sverige fanns en ganska negativ uppfattning om finnar, eftersom det i de stora invandrarkullarna fanns många socialt missanpassade och utslagna.

En del av de tidiga invandrarna var däremot benägna att isolera sig från majoritetsbefolkningen. På de stora industriorterna var de finska bosättningarna fram till 1980-talet koncentrerade till höghusområden, där finnarna i någon mån levde segregerade och umgicks enbart med varandra. Samtidigt kände de sig underlägsna i förhållande till majoritetsbefolkningen och skämdes för och försökte dölja sin finskhet. Man kallade dem "en tyst minoritet" – det var vanligt att de höll sig tysta på offentliga platser och i svenskars närvaro. De ville inte tala vare sig finska eller svenska därför att attityden mot finska var intolerant och därför att de skämdes för sina dåliga kunskaper i svenska. (Jaakkola 1983.)

Finska språkets betydelse som etnisk markör och som centralt kulturvärde, *core value*, och som gemensam symbol för

sverigefinnarna har dock under de senaste åren ökat betydligt, och samtidigt har sverigefinnarna börjat utveckla en positiv dubbelidentitet. Denna identitet innehåller både svenskhet och finskhet och framför allt de yngre generationerna identifierar sig med både svenskar och finnar. (Se Lainio 1996; Skutnabb-Kangas 1994; Smolicz 1992; Virta 1994.) Även attityderna hos majoritetsbefolkningen har påverkat denna positiva utveckling – finnarnas och finska språkets status har allmänt ökat bland svenskarna och det är "lättare" att vara finne i Sverige idag än vad det var för några decennier sedan.

Sverigefinnarnas utveckling till minoritet

När man på 1950- och 1960-talet startade finska föreningar i Sverige, hade dessa som uppgift att fungera som samlingsplatser och att anordna fritidsaktiviteter för sina medlemmar. På 1970-talet började föreningarna inrikta sig på fackligt och politiskt arbete. Planer på sverigefinnarnas officiella minoritetsställning presenterades på 1960- och 1970-talet av endast enstaka aktivister, men de välkomnades inte vid Sverigefinska Riksförbundet. Riksförbundet hade nära kopplingar till socialdemokraterna som fördömde minoritetsplanerna som borgerlig nationalism eller ansåg att de på andra sätt var riktade mot arbetarideologin. Det etniska minoritetstänkandet och de medvetna minoritetssträvandena dök upp vid mitten av 1980-talet. En viktig påskyndande faktor var de många lokala skolkonflikter som uppstod och av vilka man kunde dra slutsatsen att de politiska partierna inte ville främja finnarnas skolfrågor.

Sedan början av 1990-talet har verksamheten vid de sverigefinska organisationerna alltmer genomsträvs av uppfattningen att sverigefinnarna är en bestående etnisk minoritet i Sverige. Under 1990-talet fick organisationernas ställningstaganden en skarpare ton och organisationerna inledde ett samarbete med varandra. Sverigefinska Riksförbundet godkände 1990 ett nytt principprogram där man definierade sverigefinnarna som en etnisk minoritet och angav kulturautonomi som sin målsättning.

På sverigefinska samrådsdagar 1992, där sex organisationer och institutioner var representerade, krävde man officiellt erkännande för denna minoritet. Deklarationen adresserades till den svenska regeringen som dock gick med på att ta emot den först 1995, då finskan 1994 erhållit en särställning i Sverige. (Lainio 1996: 273–274.)

Lagarna om Sveriges inhemska minoritetsgrupper och inhemska och regionala minoritetsspråk har både väckt hopp och förorsakat besvikelse bland sverigefinnarna. Minoritetslagarna anses ha endast liten praktisk effekt men man betraktar dem ändå som historiskt viktiga, eftersom Sverige via dem för första gången nedteckat en officiell minoritetspolitik i lagtext. För sverigefinnarna har lagarna även ansetts utgöra viktiga milstolpar och symboliska steg mot en verklig minoritetsställning.

Man har kritiserat minoritetslagstiftningen bl.a. för att Sverige i och med den endast har förbundit sig till de minimikrav som krävs för erkännandet av inhemska minoriteter och således sluppit åtgärder som kräver ekonomiska resurser – med norra Sverige som undantag. Den största besvikelsen har uttryckts för att lagarna inte förpliktigar kommunerna att anordna finskundervisning i grundskolan på ett tillfredsställande sätt. Efter millennieskiftet har även krav på ett utvidgande av det finskspråkiga regionala förvaltningsområdet skärpts, eftersom ca 95% av sverigefinnarna bor utanför norra Sveriges förvaltningsområde. Den svenska integrationsministern Mona Sahlin har nyligen givit ett löfte om att utvidga förvaltningsområdet till att omfatta Mälardalen, där den sverigefinska andelen av befolkningen är förhållandevis stor. En riksdagsmotion om utvidgande av förvaltningsområdet gjordes den 4.3.2003 av Elina Linna, men ärendet fick ingen respons hos regeringen. Enligt Paavo Vallius, en socialdemokratisk riksdagsledamot, är det emellertid endast en tidsfråga när ett utvidgande blir aktuellt. (*Viikkoviesti* 13.2.2003; Sisuradio 4.3. och 11.4.2003.)

Leena Huss (2002) har granskat faktorer som på både ideologisk och praktisk nivå antingen främjar eller hindrar

revitaliseringen och fortlevnaden av det finska språket i Sverige. Faktorer som främjar finskan och finskheten är enligt Huss bl.a. följande:

- Den största sverigefinska organisationen, Sverigefinnarnas Riksförbund, är inriktad på minoritetspolitiskt arbete och aktiviteter som stöder bevarandet av finska språket i Sverige. Olika sverigefinska organisationer och nätverk samarbetar inom Sverigefinländarnas delegation för gemensamma minoritetspolitiska mål, och nya grupper önskar att få ansluta sig till delegationen för att delta i det sverigefinska kulturella arbetet. Intresset för skapandet av egna traditioner har vaknat, man har börjat skriva egen historia, anordnar sverigefinska dagar och har återupplivat den skogsfinska traditionen.
- Samhällsstödet för den sverigefinska minoriteten har ökat. Förutom att Sverige erkänt sverigefinnarnas minoritetsstatus, har man genom vissa betydelsefulla konkreta åtgärder praktiskt förbättrat minoriteternas och däribland sverigefinnarnas ställning. Till dessa hör bl.a. grundandet av det sverigefinska kulturcentret vid Mälardalens högskola och grundandet av Forum för nationella minoriteter vid Uppsala universitet. Dessutom har Finlandsinstitutet påbörjat nya satsningar på sverigefinsk kultur och intresset för sverigefinsk kultur har allmänt ökat.
- Sverigefinnarnas eget intresse för finska språket som symbol för den sverigefinska identiteten har ökat. Man har livligt diskuterat sverigefinskhet och sverigefinska i medierna.
- Intresset för undervisning på finska och för egna, sverigefinskt profilerade skolor har ökat och de egna sverigefinska friskolorna och de privata förskolorna är mycket populära. Nya friskolor och förskolor håller på att planeras och startas på flera orter. Även bland interetniska familjer har intresset för finska språket och tvåspråkig uppfostran ökat.
- Utnyttjandet av sverigefinska medier, radio, press och internetlistor, ökar kontinuerligt.

Den sverigefinska språkvården inriktar sig på statusplanering och språkpolitik. För språkvården inrättas inom kort en språkvårdande myndighet, Sveriges språkråd, som är gemensam för alla inhemska språk i Sverige och där sverigefinnarna medverkar.

- Sverigefinnarna samarbetar med de övriga nationella minoriteterna och deltar i det internationella minoritets-samarbetet. Den internationella uppmärksamhet som riktas mot den svenska minoritets- och minoritetsspråkspolitiken har ökat genom kontinuerlig uppföljning av hur Sverige tillämpar Europarådets konventioner på sina egna minoriteter och minoritetsspråk.

Faktorer som däremot motverkar revitaliseringen och fortlevnaden av finskan och finskheten i Sverige är enligt Huss bl.a. följande:

- Det sker inte längre någon nettoinvandring av finsktalande till Sverige och de sverigefinnar som finns i landet har lätt att smälta in i majoritetsbefolkningen, när det svenska språket inte längre är något problem.
- Det finns antagligen ett stort antal familjer där svenska tar över och blir barnens enda språk p.g.a. bristen på finskspråkiga domäner, såsom lekkamrater, förskolegrupper, undervisningsformer och fritidsaktiviteter.
- Många svenska myndigheter och instanser, t. ex. kommunerna, är fortfarande misstänksamma mot språkligt inriktade friskolor. I kommunerna finns en motvilja mot att erbjuda möjlighet att grunda sverigefinska kommunala skolor samtidigt som många kommuner motarbetar de privata alternativen. Bland sverigefinnar verkar det däremot finnas en allmän uppfattning om att den sverigefinska ödesfrågan när det gäller språkbevarande på lång sikt är möjligheten till utbildning på det egna språket, från förskolan till universitetet.

Till slut

Sverigefinnarnas utveckling till en minoritet har skett snabbt. Ännu på 1970-talet betraktade de flesta finnar sig själva fortfarande som finlandssfinnar. Sverige upplevdes ännu inte som ett hemland och kontakterna med Finland var täta. På 1980-talet upplevdes en stark återflyttningsvåg till Finland men de som stannade kvar började känna sig mer hemma i Sverige. Finland hade börjat upplevas alltmer fjärran, familjen, arbetetslivet och framtiden fanns i Sverige och en sverigefinsk identitet växte successivt fram.

Ännu på 1980-talet och en bit in på 1990-talet kändes tanken på en officiell minoritetsställning som avlägsen och till och med utopisk för en stor del av sverigefinnarna. Trots att samhällsstödet för de finskspråkiga institutionerna och verksamhetsformerna minskade katastrofalt på 1990-talet förstärktes samtidigt sverigefinnarnas minoritetstänkande och den officiella minoritetsställningen ifrågasätts mycket sällan idag.

Trots detta är sverigefinnarna fortfarande en splittrad minoritet och någon lika stark minoritetsidentitet och sammanhållning som hos finlandssvenskarna har ännu inte utvecklats. En faktor som hindrar minoritetstänkandet är att sverigefinnarna bor utspridda över hela landet och inte inom ett avgränsat geografiskt område, som t.ex. de flesta meänkielitalande och finlandssvenskar gör. En annan faktor som bromsar minoritetsutvecklingen hos första generationens sverigefinnar är att moderlandet Finland ligger så nära, både geografiskt och tidsmässigt. Den första generationen sverigefinnar minns fortfarande tiden för invandringen lite för väl, deras själslandskap har utformats i Finland och de har så många nära och kära som bor kvar där.

Litteratur

- Ehrnebo, Paula. 2001. Minoritetsspråk: finska. *Språkvård 1/01*. 4–9.
- Fraurud, Kari & Hyltenstam, Kenneth. 1999. Språkkontakt och språkbevarande: romani i Sverige. I: Kenneth Hyltenstam (red.). *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråkperspektiv*. Lund. 241–298.
- Huss, Leena. 2002. Sverigefinsk revitalisering – finns den? I: Heidi Hansson, Raija Kangassalo & Daniel Lindmark (red.): *När språk och kulturer möts. Festskrift till Tuuli Forsgren 2 november 2002*. Skrifter utgivna av Johan Nordlandersällskapet 24. Kulturens frontlinjer. Skrifter från forskningsprogrammet Kulturgräns Norr 44. Umeå 2002. 44–62.
- Häggström Nils, Borgegård, Lars-Erik & Rosengren, Annette. 1990. *När finländarna kom. Migrationen Finland–Sverige efter andra världskriget*. Statens institut för byggnadsforskning. Gävle.
- Jaakkola, Magdalena. 1983. *Finnish Immigrants in Sweden: Networks and Life Styles*. Research Group for Comparative Sociology. Research Reports no 30. University of Helsinki. Helsinki.
- Janulf, Pirjo. 1998. *Kommer finskan i Sverige att fortleva? En studie av språkkunskaper och språkanvändning hos andragenerationens sverigefinnar i Botkyrka och hos finlandssvenskar i Åbo*. Acta Universitatis Stocholmiensis. Studia Fennica Stockholmiensia 7. Stockholm.
- Kangassalo, Raija. 2003. Finska språkets ställning i den svenska grundskolan: en tillbakablick på de senaste decennierna. I: Raija Kangassalo & Ingmarie Mellenius (toim.). *Låt mig ha kvar mitt språk. Den tredje SUKKA-rapporten./Antakaa minun pitää kieleni. Kolmas SUKKA-raportti*. Skrifter från moderna språk 11. Institutionen för moderna språk. Umeå universitet. Umeå. 50–59.

- Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari. 2000. *Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historiaa 3*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Lainio, Jarmo. 1996. Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnarna. I: Jarmo Lainio (red.). *Finnarnas historia i Sverige 3 Tiden efter 1945*. SHS/NM. Helsingfors. 255–310.
- Reinans, Sven Alur. 1996. Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. I: Jarmo Lainio (red.). *Finnarnas historia i Sverige 3. Tiden efter 1945*. SHS/NM. Helsingfors. 63–105.
- Skutnabb-Kangas, Tove. 1994. Sverigefinnar förhandlar om etnisk identitet. I: Markku Peura & Tove Skutnabb-Kangas (red.). *Man kan vara tvåländare också*. 98–128.
- Smolicz, Jerzy J. 1992. Minority Languages as Core Values of Ethnic Cultures: A Study of Maintenance and Erosion of Polish, Welsh, and Chinese Languages in Australia. I: Willem Fase, Koen Jaspaert & Sjaak Kroon (red.). *Maintenance and Loss of Minority Languages*. Studies in Bilingualism 1. Amsterdam & Philadelphia. 277–305.
- Tuomela, Veli. 2001. Tvåspråkig utveckling i skolåldern. En jämförelse av sverigefinska elever i tre undervisningsmodeller. Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet. Stockholm.
- Virta, Erkki. 1994. *Tvåspråkighet, tänkande och identitet. Del 1. Sammanfattning*. Psykologiska institutionen. Stockholms universitet. Stockholm.

Språk på Island - islandsk som annet språk

Sigurður Konráðsson

Forord

På Island bor ca 290.000 personer. Populasjonen går sterkt opp hvis vi sammenlikner med andre Vest-Europæiske land, dvs 1,21% flere bor der nå⁷ enn året før. Men det er selvfølgelig ikke slik at alle som inngår i disse 1,21% (eller ca 3000 personer) ble født på Island, her gjelder det at noen dør, noen blir født på Island - og sist men ikke minst - ca 1000 flyttet dertil fra utlandet. I dette tallet er alle inkludert, både de Islendinger som har bodd i utlandet en relativt kort tid på grunn av jobb eller utdanning og de som vi plejer å kalle "innflytjendur" (flertall; tilsvarer innvandrere), prøvde å kalle "nýbúar" men det gikk ikke på grunn av at mange oppfattet ordet slik at vi mente kun de som kom fra Asia, særlig fra Filippinene og Thailand.

Det er også merkelig at de fleste som bor på Island bor i Reykjavik og nabokommunene. Ca 190.000 bor der og hvis vi inkluderer alle som bor innenfor ca 50 km radius fra Reykjavik er vi oppe i ett tall på langt over 200.000. Allikevel bor disse menneskene på et relativt stort område.

Nå er de lidt over 18.000 (18,338) av disse som ble født i utlandet. Det er 6,4% av alle som bor i landet. 9850 personer er med utenlandsk riksfang (statborgerskap) eller 3,4% af

---

⁷ Denne artikkelen ble opprinnelig skrevet som foredrag i Lögumkloster, Danmark, i august 2002. Teksten ble omskrevet i mars 2003 men forskjellige tall ble ikke revidert eller oppdatert for denne artikkelen.

	1991	2001
Født i utlandet	4,1%	6,4%
Utenl. statsborgere	2,1%	3,4%

Tabell 1: Prosent opprinnelse

Dette er kanskje ikke hovedpoenget. Og selvfølgelig er dette et lavt tall. Det som spiller den største rolle er at vi nu ser og har sett ganske store forandringer i sammensetningen av folket. Et språksamfunn er stadig i utvikling, det forandres stadig, og det her vi snakker om er kun en del av disse forandringene. Jeg kan ikke tenke meg at noen innflytelse fra serbokratisk er eller bliver realiteten på Island.

Hvilke språk er det ellers det her er tale om? Vi kan se på de land de utenlandske statsborgere kommer fra, dvs de 3,4% i tabell 1:

Polen	1666
Danmark	945
USA	601
Tyskland	591
Filippinene	547
Jugoslavia	501

Tabell 2: Hvor de utenlandske statsborgere kommer fra 2001.

Vi kan også se hvor fra utlendinger som er bosat i Reykjavík kommer fra:

Utenlandsk statsborgerskap	Antall	%
Danmark	1.295	12,5
Norge	458	4,4
Sverige	434	4,2
USA	904	8,8
Storbritannien	512	5,0
För Jugoslavien	637	6,2
För Sovjetunionen	392	3,8
Polen	1.321	12,8
Tyskland	524	5,1
Thailand	580	5,6
Filippinene	523	5,1
Andre	2.742	26,6
Total	10.322	100,0

Tabell 3: Hvor kommer de utenlandske statsborgere fra 31. des. 1999? Reykjavík.

Vi kan da - nesten - konkludere at de utenlandske statsborgere taler språk som polsk, dansk (ikke dårlig), engelsk, tysk, filippinsk og slaviske språk, andre enn polsk. Men vi må selvfølgelig huske at kanskje snakker noen av disse islandsk som annet språk.

Men hvorfor er alle disse menneskene på Island? Det har vi ikke nøjaktige opplysninger om, men vi vet at mange av de som kommer fra Polen arbeider i fiskindustrien, de som kommer fra Filippinene er ofte der på grund av ægteskap mellom islanske menn og filippiske kvinner - dvs slægtninger av disse - fra Jugoslavien kommer flyktninger, trenere og diverse sportsmennesker, men fra Danmark, USA og Tyskland andre som arbeider i høgere stillinger og studerer.

Som vanlig må vi også huske at noen av de som har islandsk statsborgerskap ikke taler islandsk. Vi kan sikkert finne personer fra fleste av de land vi snakket om her før som er i denne gruppen.

Selv om det kanskje ikke er relevant i denne sammenheng er det interessant å huske at det ikke er kun utlendinger som flytter til Island. Den 1. desember 2001 bodde ca 26 tusind islandske statsborgere i utlandet (bodde betyr hadde fast adresse i utlandet) eller knapt 10%!

Hvor er språkkontaktene på Island?

Vi kan prøve å finne de helste språkkontaktene på Island. Da kan vi prøve å se først på de vanligste mann-på-mann situasjonene når vi ser på den med hensyn til islandske språkbrukere:

1. Amerikansk-engelsk (Keflavik-basen)
2. Spansk (islandske turister i Spanien)
3. Dansk (før, men ikke nå); hadde innflytelse på islandsk ordforråd, litt på grammatikken)
4. Andre nordiske språk enn dansk (ikke meget, men kanskje færøysk via fiskemenn)

Andre språkkontakter er via fjernsyn, kino og sist men ikke minst datamaskiner og internet. Disse kontaktene er helt sikkert ganske vanlig. Hvis vi tenker på innflytelse er den kanskje mest på ordtilfanget.

Hva vil og skal islandsk språkråd gjøre?

År 2002 laget islandsk språkråd sin første erklæring om målsætninger for sprogudviklingen (Stefnuskrá Íslenskrar málnefndar 2002-2005, heretter Stefnuskrá).

Íslensk málnefnd ble enig om en slags programm i forbindels med språkvård i årene 2002-2005, dvs de neste fire årene. Her kan man kanskje for første gang snakke om **ÍSLENSK MÁLSTEFNA** -(ISLANDSK SPROGPOLITIK)

med store bokstaver. Når mine elever har spurt meg hva eller hvordan islandsk språkpolitikk er, står for, eller noe i den retning, har jeg ikke kunnet si annet enn det som Ari Páll Kristinsson (2002) kaller for å bevare språket og styrke det. Dette har vi snakket om lenge og er selvfølgelig kærnen eller substansen i vår språkpolitikk. Men vi har lenge visst at det var noe mer vi måtte gjøre hvis vi skulle snakke om egentlig politikk, som en slags manifest. Men nå har vi som sagt fått noe som peker i den retning. Det finns foreløbig ikke på andre språk enn islandsk. I Stefnuskrá begynner man å si fra hvad den islandske språknemnd skal gøre, nemndens viktigste oppdrag. Man peker også på ord som domæntab, og at det islandske samfunn har forandret meget i de siste årene. Det som etter min mening er mest viktig er at man erkjenner at man ikke kan gjøre hva som helst og at man må prioritere. Man lister opp forskjellige grupper som man bør definere, grupper som barn og ungdom, allmennhet, innvandrere, skole, vitenskap, media og til slutt virksomheter (firma) og tjeneste (servicesektoren)

Etter en lang diskusjon bestemte man seg for å prioritere tre grupper:

Børn og ungdom

Virksomheter (firma) og tjeneste (servicesektoren)

Innvandrere

Dette val på grupper henger sammen med den vekt man legger på domæn-problemet i programmet. Dette er nyt, hittil har vi vært mest opptatt av problem med FORM, bøyning, ord, semantik o.s.v. Forklaringen er selvfølgelig forandringer i samfunnet og de problemer som vi står ovenfor akkurat nå. Spørsmålene som vi nå ser som de viktigste henger sammen med internationalisering og internet - og det faktum at engelsk er ofte det eneste språk man kan anvende.

Jeg vil ikke spille vår tid og tale om bakgrunnen for valget av de to førstnevnte, og kanskje heller ikke så meget om det tredje. Men i vor stefnuskrá legger man vekt på at som resultat

av internationalisering flytter folk rundt omkring og ganske mange har slått seg ned på Island. Jeg vet ikke om alle her er enig med denne påstanden, men vi skal allikevel huske de tall vi ser i tabell 1 til 3 ovenfor. Man har begynt å tale om islandsk samfunn som multikulturelt samfunn. Ordrett fra Stefnuskrá:

“Fordi antall innvandrere økes blir det sannsynligere at engelsk, eller andre fremmedspråk, blir mer og mer deres kommunikative språk, både innvandrere imellom og mellom dem og Islendinge, bl a fordi islandske myndigheter har ikke tilbudt innvandrere kraftig undervisning i islandsk, gratis, som vi kan se i nabolandene.”

Videre sier vi i Islandsk språkråd at vi ikke kan forandre utviklingen i forbindelse med internasjonalisering og informasjonsteknologi (IT) og vi ikke kan kjempe imot engelsk som et internasjonelt språk. Men, og dette antar jeg er viktig, vi må velge: Vil vi fortsette å ha det som rettigheter å kunne snakke islandsk hvor som helst, både hjemme og på arbete?

Men det viktigste er sikkert dette: En nasjon som den islandske skal ha noe den kan evt kalle riksmål, et offisielt språk. Men fordommer passer ikke inn her.

La oss se hva Islands språkråd sier om tiltak: Hva skal vi gjøre? Vi nå vet at språkrådet har sagt at vi skal legge vekt på innvandrere, men hvordan? Dette blir et av hovedspørsmålene de nærmeste årene.

Det er ikke sikkert at alle, vi må ta kontakt med, har islandsk som morsmål. Og slet ikke er det sikkert at de snakker islandsk overhovedet. Innvandrere er en del av islandsk næringsliv og på noen områder er de størsteparten på arbeidsplassen. Selvfølgelig har innvandrere ret å delta i samfunnet på alle nivåer, og derfor er det viktig at de lærer seg islandsk, men det er også en ret Islendinger har, dvs å bruke islandsk hvor som helst, også der innvandrere arbeider som majoritet. Men for å kunne delta i islandsk samfunn må de islandske myndighetene be på gratis og

god kurs i islandsk som annet språk. Dette er også det innvandrere selv vil enlig en omfattende meningsmåling fra Gallup i året 2000. Hvis dette ikke skjer er det fare for at innvandrere ser på islandsk som maktens språk og ikke som deres annet språk. Det kan føre til at innvandrere vil ikke lære språket, i dette tilfellet islandsk, men lærer seg et tredje språk, f.eks. engelsk. Dette kan man finne eksempler på flere steder i Europa.

De viktigste oppgavene er som sagt:

- Tilbud om studie i islandsk
- Legge merke til språkproblemene som mange islandske barn opplever etter å ha bodd i utlandet størsteparten av de første årene i livet.

Selvfølgelig er det flere aktuelle tiltak man gjerne vil gjennomføre; men hovedvekten ligger som sagt på det å lære innvandrere islandsk. Eller retttere sagt: Man vil gi de tilbud. Og det er akkurat det innvandrere trenger, i det minste hvis de vil bosette seg på Island. Den 1. januar 2003 fikk vi ny lov om utlendinger (Lög um útlendinga). I 15. paragraf står at en utlending som har vært på Island i tre år og har avlagt kurs i islandsk språk skal få lov å være i landet for ubegrenset tid. Justisministeren skal bestemme hva dette kurs skal inneholde.

Dette var det helste jeg ville ha sagt om hva Islandsk språkråd legger hovedvekt på når det gjelder språkpolitikk og stillingen vedrørende språket i disse dagene.

Til slutt

Mange tiltak er allerede i gang på Island når det gjelder hvordan vi skal håndtere "den nye verden" som det heter. Offisielle og halv-offisielle. I skolen har vi fått læreplan om islandsk som annet språk, utgivet av utdanningsministeriet. Skolemyndighetene i har gjort ganske mye i forbindelse med utdanning, Universitetene underviser i islandsk som annet språk, vi har fått

islandsk som annet språk inn som del av lærerundervisningen og jeg kunne nevne flere.

Til sist kun dette: På Island finder vi et meget litet språksamfunn. Helt fra begynnelsen har man vært i kontakt med utenlandsk språk. Vi begynte selvfølgelig å bruke utenlandsk språk. Så vidt jeg forstår snakket Ingólfur Arnarson norsk. Senere begyndte man å snakke islandsk, eller norsk ble til islandsk, (eller kanskje ble norsk til noe annet enn norsk og vi snakker norsk på Island) men hele tiden hadde Islendingene kontakt med utlendinge som selvfølgelig snakket utenlandsk. Men jeg tror ikke mange påstår at denne utenlandsk i disse århundredene har hatt stor innflytelse på islandsk. Franske og spanske sjøfolk? Kanskje litt, men bare for å gjøre språket bedre. Vi hadde også språkkontakt med danskene i flere århundre, og fikk fra de mange ord (som mange var opprinnelig tyske) men de fleste av disse ordene bruker man ikke lenger. Unge mennesker på Island forstår ikke setningen

"Maðurinn spásessar á fortóinu",

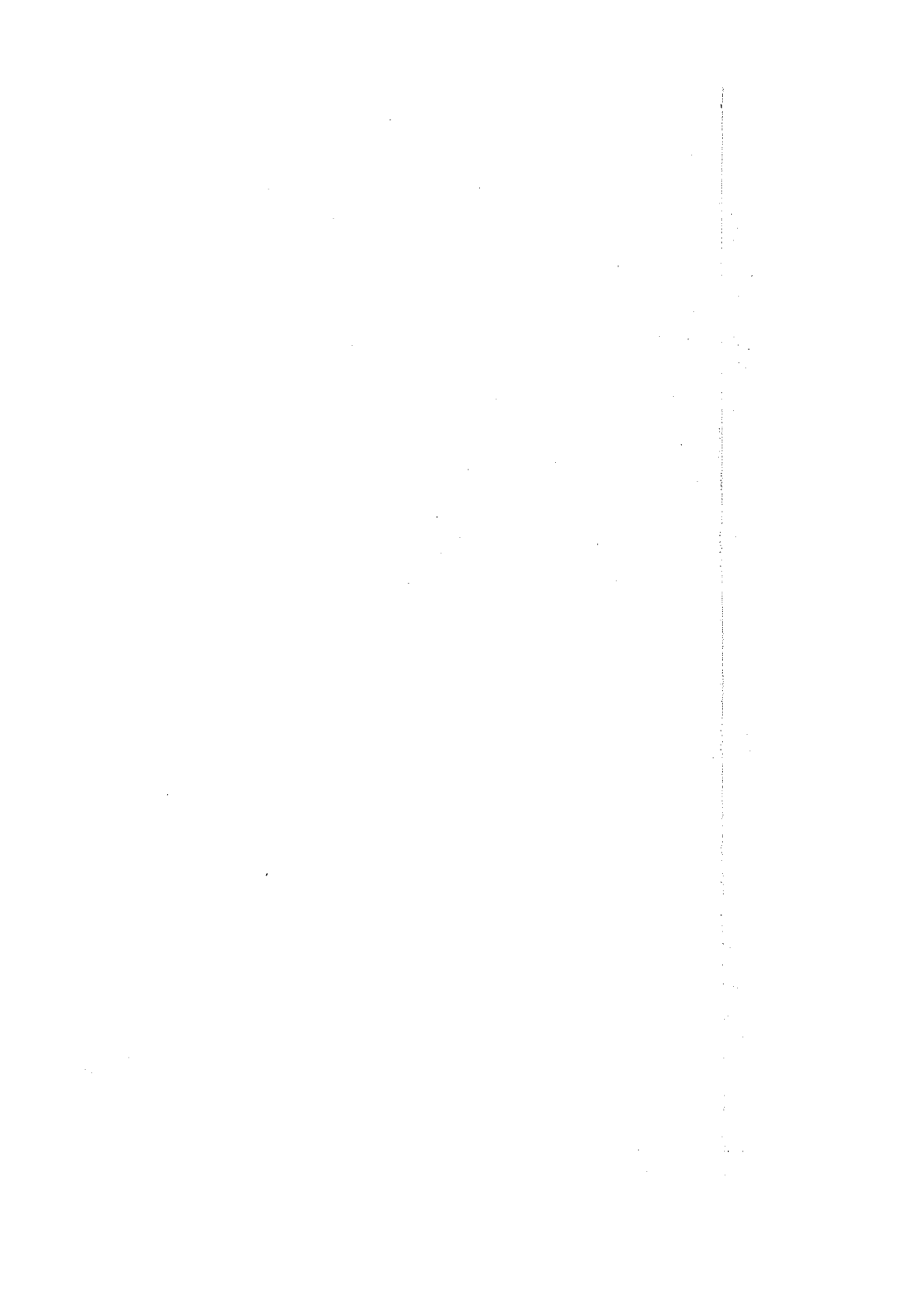
noe alle forstod for 40 år siden. Vi eldre menneskene synes det er litt synd fordi disse ordene minner om bestemor. Denne kontakten har ikke forårsaket store forandringer i det islandske språk, - og jeg tror heller ikke det danske.

En annen språkkontakt er den amerikanske hæren på Keflavik som har vært der fra slutten av siste verdenskrig. Når vi nå tenker tilbake til de tider da vi var redde for at denne situasjonen ville utrydde islandsk kan man kanskje trekke litt på smilebåndene. Kanskje ikke alt for meget fordi akkurat da begyndte den sterke innflytelse av engelsk språk og kultur på islandsk samfunn. Og nå opplever vi at islandske lærere mærker voldsomme innflytelse av engelsk/amerikansk språk på det islandske, ikke kun på ordforrådet men også på grammatikken. Forskning mangler for å underbygge denne påstanden. Ari Páll Kristinsson sa i et intervju i avisen Fréttablaðið at islandsk var

islandske, ikke kun på ordforrådet men også på grammatikken. Forskning mangler for å underbygge denne påstanden. Ari Páll Kristinsson sa i et intervju i avisen Fréttablaðið at islandsk var sterk. Vi stoler på at han har rett - han har i alle fall fingeren på pulsen av språket.

Referanser

- Ari Páll Kristinsson. 2002. *Islandsk språkpolitikk. Språk og kultur i Vest-Norden*. (<http://vestnorden.no/sprakpolitikk.htm>)
Fréttablaðið 27. august 2002. [Intervju med Ari Páll Kristinsson.]
*Hagstofan nr. 89/2002_*
(<http://www.hagstofan.is/template25.asp?pageid=327&nid=487&Redirect=False>)
Lög um útlendinga nr. 96/2002.
Stefna i málefnum barna með íslensku sem annað tungumál i grunnskólum Reykjavíkur. Tillögur starfshóps. 2000. Reykjavík, Fræðslumiðstöð Reykjavíkur.
Stefnuskrá Íslenskrar málnefndar 2002-2005.
<http://www.ismal.hi.is/Stefnuskra2002-2005.html>

Svenskan i Rinkeby och andra flerspråkiga bostadsområden⁸

Kari Fraurud

Många frågar sig vad som händer med svenskan i dagens mångspråkiga Sverige – som ofta, liksom här, får representeras av stockholmsförorten Rinkeby. Det handlar inte bara om den eventuella utvecklingen av nya varieteter av svenska utan också om den flerspråkiga miljön som kontext för språkutveckling och språkinläring. Frågorna är av intresse för svensk språkvård i allmänhet, men av än större vikt för de barn och ungdomar som växer upp i de flerspråkiga områdena, för deras föräldrar och för pedagoger som arbetar i dessa områdens förskolor och skolor.

Vad gäller många av de frågor som kan resas i detta sammanhang saknas ännu tillräckligt vetenskapligt underlag för att ge några uttömmande svar. Men det är ändå möjligt att utifrån tillgängliga data och generell kunskap om de sociala och psykologingvistiska processer som är aktuella vid språkkontakt och andraspråksinläring urskilja en del grundläggande förutsättningar och distinktioner, samt att diskutera några utgångspunkter för ett vidare systematiskt studium.

Det övergripande syftet med den här uppsatsen är att peka på behovet av att tillföra debatten om den språkliga mångfalden ett bättre kunskapsunderlag – något som dels handlar om att sprida redan etablerad generell kunskap om tvåspråkighet och tvåspråkig utveckling, dels kräver vidare empiriska studier av språkförhållandena i Rinkeby och andra flerspråkiga

---

⁸ Denna uppsats är ett något redigerat utdrag ur en längre uppsats. Fraurud (u.u.). Jag tackar Ellen Bijvoet, Kenneth Hyltenstam och Anne-Charlotte Rendahl för värdefulla kommentarer till en tidigare version av texten.

bostadsområden. Först diskuteras kort några begrepp – och sätt att använda dessa begrepp – som har fördunklat debatten. Därefter understryks vikten av att differentiera den språkliga verkligheten bakom beteckningar som ”rinkebysvenska” och ”invandrarsvenska”, framför allt genom att skilja andraspråksinlärningsfenomen från vad som kan analyseras som uttryck för ett multietniskt ungdomsspråk.

Mångfalden som problem

Den språkliga variationen och mångfalden i Rinkeby och andra flerspråkiga bostadsområden inrymmer inhemska minoritetsspråk som finska och skilda dialekter av romani samt ett stort antal nya minoritetsspråk som arabiska och turkiska, men också en ökad heterogenitet inom majoritetsspråket svenska. Fokus i denna uppsats ligger på svenskans variation och mångfald relaterad till den flerspråkiga kontexten – en heterogenitet som ibland tenderar att skymmas bakom beteckningar som ”invandrarsvenska” och, i vissa användningar, ”rinkebysvenska”.

Behovet av att få fram och föra ut systematisk och empiriskt baserad kunskap om den språkliga variationen i flerspråkiga bostadsområden som Rinkeby känns särskilt tydligt när man möter populäruppfattningar om ”rinkebysvenska” grundade på vanliga (van)föreställningar om två- och flerspråkighet, som till exempel i följande citat av frilandskribenten Boris Benulic ur en kolumn under rubriken ”Tornedalsfinnar ska lära svenska” i gratistidningen Metro:

”Se på invandrarnas hemspråksundervisning. Den har skapat ett nytt skikt i samhället som varken behärskar svenska eller sitt modersmål. Resultatet blir en märklig rotväliska som ibland tar sig uttryck som Rinkebysvenskan, ett språk för losers som tänker stanna i gettot. Men Mona Sahlin som är ansvarig för integrationsfrågor tycker den där rotväliskan är tjuvig – precis som hon tycker att våra nationella minoriteter ska ha rätt till barnomsorg på det egna språket. Allt för att

Sverige i festtalen ska kunna utmåla sig som världsmästare i integration. Och därför har vi ungdomar som rapar [sic] på Rinkebysvenska.”

Utifrån vad som många gånger är ett välvilligt engagemang för att invandrare och deras barn ska lära sig svenska och integreras i det svenska samhället, framförs liknande uppfattningar ofta i populär debatt och ibland – om än i något andra former – bland pedagoger och forskare. Fenomen som att ett bostadsområde har en invandrartät befolkning och en hög grad av flerspråkighet, samt att barn och ungdomar växer upp med två eller flera språk tenderar att konstrueras som **problem i sig**. Men som Blommaert & Verschueren (1998) påpekar i sin diskussion om ideologier kring mångfald är huvudproblemet inte mångfalden i sig utan själva debatten om mångfalden **som ett problem** – ett synsätt som de menar delas av såväl extremhögern som ”den toleranta majoriteten” (ibid. s. 3). Detta synsätt har i den svenska debatten kodifierats i begrepp som ”halvspråkighet”, ”otillräcklig kontakt med infödd svenska”, och rinkebysvenska (odifferentierat) uppfattat som ”invandrarsvenska”. Jag ska inledningsvis kort kommentera de två första begreppen, för att sedan inrikta mig på vad ”rinkebysvenska” kan stå för – i förhållande till andra varieteter av svenska som kan tänkas förekomma i bland annat Rinkeby.

”Halvspråkighet”

Hemspråksundervisningen, som nu benämns modersmålsundervisning, görs i citatet ansvarig för så kallad ”halvspråkighet”. Detta begrepp användes ursprungligen av Hansegård (1968) i hans argumentation **för** vikten av undervisning på modersmålet och **mot** ett enligt hans mening för tidigt införande av andraspråket. Begreppet var från början illa definierat och har visat sig vara ett dåligt verktyg för att beskriva de språksvårigheter som vissa tvåspråkiga erfar och som inte principiellt skiljer sig från svårigheterna hos en del enspråkiga. Så som ordet ”halvspråkighet” ofta har kommit att användas i

debatten, bidrar det till ett synsätt där enspråkighet tas som norm för bedömning av språkbehärskning och tvåspråkighet i sig ses som problematisk.⁹ Faran med detta är att man inte söker de verkliga orsakerna till problemen och därmed riskerar att fastna i resignation.

Hemspråks-/modersmålsundervisningen i Sverige har stora brister och begränsningar (Hyltenstam & Toumela 1996, Skolverket 2002), vilka kanske till en del kan förklara dess kritikers skepsis. Men tolkat på grundval av vad vi idag vet om tvåspråkig utveckling kan de språk- och skolsvårigheter som en del av de tvåspråkiga barnen och ungdomarna upplever snarare kopplas till för **lite** än för **mycket** modersmålsstöd (i kombination med andra faktorer, se Lindberg & Nauclér 2000, Axelsson m.fl. 2002).¹⁰ De vetenskapliga beläggen för att undervisning i och på modersmålet främjar såväl tilläggnandet av ämneskunskaper som inläringen av ett andraspråk är idag överväldigande, i synnerhet sedan den omfattande undersökningen av närmare 50 000 skolbarn med engelska som andraspråk i USA av Thomas och Collier (1997, 2002).

”Brist på svenska”

I Internet-debatten som följde på Benulics kolumn framgick att många av läsarna, antingen genom egen erfarenhet eller genom studier, är medvetna om modersmålets betydelse, men – som signaturen Lars K. – istället anser att problemet ligger i en bristande kontakt med svenska:

”Beror inte rotväliska som Rinkebysvenskan på att dessa barn nästan aldrig träffar människor som har svenska som modersmål? De bor i ett område med bara invandrare, går i en skola med bara invandrarbarn och umgås bara med andra

---

⁹ För en kritisk diskussion av begreppet, se Stroud 1978, Hyltenstam & Stroud 1982, 1991, Martin-Jones & Romaine 1986, Stroud & Wingstedt 1989.

¹⁰ För en översikt över frågan om modersmåls-/hemspråksundervisning och tvåspråkiga barns språkutveckling, se artiklar av Hyltenstam & Tuomela, Arnberg m.fl. i Hyltenstam (1996).

invandrare. Se till att de umgås med svenskar, så kommer de att lära sig svenska.”

Det vida accepterade påståendet att barn och ungdomar som växer upp i flerspråkiga bostadsområden lär sig dålig svenska därför att de har för få kontakter med ”infödda svenskar” innehåller dock två missvisande förenklingar.

För det första är själva presuppositionen alltför generaliserande och deterministisk. Vi vet att det finns många ungdomar uppväxta i Rinkeby eller andra flerspråkiga bostadsområden vilka väl bemästrar såväl svenskan och skolspråken som ett eller flera modersmål och som framgångsrikt förverkligar sina studie- och yrkesplaner. Däremot finns det både erfarenhet och statistik som pekar på att en alltför stor del ungdomar med utländsk bakgrund har svårigheter i skolan (till exempel Skolverket 2003). Men sökandet efter orsaker till dessa svårigheter, liksom uppläggningsen av de statistiska undersökningarna, borde i högre grad vägledas av den kunskap som idag finns om tvåspråkiga barns utveckling. I synnerhet borde man beakta skillnader mellan olika barn och ungdomar med utländsk bakgrund med avseende på hur länge de har varit i Sverige och när de började lära sig svenska,¹¹ samt skillnader mellan olika skolor vad gäller såväl lärarnas utbildning och erfarenhet som omfattningen och kvalitén på undervisningen i modersmålen och i svenska som andraspråk (jfr Axelsson m.fl. 2002).

För det andra bör vi fråga oss vad som avses med ”infödd svenska” och om denna är den enda adekvata källan till utveckling av ett väl fungerande svenskt språk. Det är riktigt att man för att framgångsrikt utveckla ett språk behöver använda språket mycket, alltså att när det gäller svenska ha mycket kontakt med andra svensktalande. Och eftersom barn pratar med

---

¹¹ En underskattad faktor är att det tar minst fem och oftast fler år för ett tvåspråkigt barn att komma i kapp sina enspråkiga kamrater som från början undervisats i och på sitt eget modersmål när det gäller att tillägna sig kunskap på detta språk (Thomas & Collier 1997).

andra barn på ett helt annat sätt än de gör med vuxna, behöver barn som håller på och utvecklar språk kommunicera med såväl barn som vuxna (Nauc er 1985). I sin sammanfattning av förutsättningar för väl fungerande undervisning i svenska som andraspråk i skolan, nämner också Viberg (1996:142) bland annat vikten av "att främja kontakten med jämnåriga som har svenska som modersmål". Ett problem är dock att svensktalande liksom i detta citat ofta – och kanske oreflekterat – blir liktydigt med modersmålstalare av svenska. Detta tycks vila på föreställningen om att endast en "perfekt" svenska kan fungera bra som modell för inlärare och att "perfekt" svenska är lika med modersm lssvenska.

Denna syn mots gs bland annat av det faktum att såväl barn som vuxna på många andra håll i världen framgångsrikt utvecklar flera av sina språk tillsammans med andra andraspråkstalare. Om vi vidgar perspektivet till världen utanför Europa och USA  r denna situation till och med vanligare än att inlärare omges av infödda talare – den situation som dock har fått dominera i teorier om andraspråksinlärning (Kachru 1994, Sridhar 1994).

Dessutom bör man vid betraktande av statistik om invandrart thet inte bortse från att det bland alla dem som registreras som personer med invandrarbakgrund finns många som har svenska som (ett av sina) modersmål genom en förälder, eller har börjat tillägna sig svenska i mycket tidig ålder bland kamrater och i förskolan, eller som även som andraspråksinlärare med senare start har utvecklat en avancerad eller nästan infödd svenska (se Fraurud u.u., Fraurud & Bijvoet u.u.).

Rinkebysvenska som "invandrarvenska"

Ordet "rinkebysvenska" började dyka upp i massmedia på 1980-talet bland annat i samband med språkforskaren Ulla-Britt Kotsinas arbeten (till exempel Kotsinas 1988). Oavsett vad ungdomarna själva eller forskaren då lade in i ordet fyllde det uppenbarligen en viktig semantisk lucka f r många människor. Begreppet blev ganska snart stigmatiserat och har ofta – liksom i

citaten ovan – fått stå för all möjlig svenska som talas i invandrantäta områden och som avviker från standardsvenska. Stroud & Wingstedt (1989) beskriver den speciella uppmärksamhet som rinkebysvenska har rönt som en avspegling av ett slags språklig främlingsrädsla där rinkebysvenskan associeras med en ”utländsk” och ”dålig” svenska som hotar den ”riktiga” svenskan. Denna inställning är särskilt vanlig bland dem som inte själva tillhör den miljö där rinkebysvenska används och som alltså betraktar rinkebysvenska ur ett utifrånperspektiv. Bijvoet (2002) ger ett exempel från den mer enspråkiga Stockholmsförorten Vallentuna, där en intervjuad gymnasist ger uttryck för åsikten att det handlar om att ”talarna helt enkelt inte behärskar svensk grammatik i någon vidare utsträckning” (Bijvoet ibid. s. 62) och som hävdar att alla bör tala ”en ren svenska” (ibid. s. 65).

Men det finns också utanförstående betraktare som har en – principiellt – mer positiv syn på ”rinkebysvenska” (och som förmodligen hör till dem som därför ironiskt gycklas av Benulic i det inledande citatet):

”Det man talar i Rinkeby eller i Rosengård kallas ibland för ett särskilt språk. Det talas där såväl av invandrare och deras barn som av infödda svenskar i området. Jag tycker inte att det är något fel med det. På sikt berikar språk som Rinkebysvenskan det svenska språket, precis som så många invandrade kulturer och språk har gjort före den. Ändå kan det här språket vara en nackdel för dem som talar det om de inte samtidigt behärskar ett språk som fungerar i samhället utanför Rinkeby eller Rosengård. Det gäller inte minst om de vill göra bruk av sina demokratiska rättigheter. (Charlotta L. Bjälkebring (v), riksdagsdebatt, oktober, 1999-10-13.)”

Det mesta av det som sägs av Bjälkebring är lätt att hålla med om, utom en viktig detalj: vad det är för ett ”särskilt språk” som det handlar om. I detta citat framstår rinkebysvenska som en särskild förortssvenska, en dialekt som delas av hela

befolkningen i ett flerspråkigt bostadsområde – något som kan ifrågasättas (se Kotsinas 1988, Fraurud u.u.).

”Rinkebysvenska, de e våran slang”

Om vi istället lyssnar till ungdomar som står rinkebysvenskan närmare framstår den som något mycket mer avgränsat. De negativa majoritetsattityderna reflekteras visserligen på ett ambivalent sätt även bland dem som positivt identifierar sig med rinkebysvenska, men man har mycket mer initierade och detaljerade uppfattningar om vem som talar så samt när, var och varför (Bijvoet 2002, u.u.). En 15-årig flicka från en Rinkebyskola säger: ”Vi brukar snacka rinkebysvenska. Ja, det är våran slang”.¹² Detta är en vanlig beskrivning, och en del ungdomar föredrar att snarare kalla det just ”rinkebyslang”. Det betyder inte att alla rinkebyungdomar talar rinkebysvenska eller rinkebyslang. En jämnårig pojke från samma skola menar själv att han inte brukar prata rinkebysvenska: ”Jag har bott här i cirka fem år, å jag har inte använt rinkebysvenskan ett dugg”. Han identifierar sig inte med det som rinkebysvenska representerar för många av ungdomarna: ”Jag bryr mig inte, jag bryr mig bara om mig själv, om min framtid. Dom får ha sitt eget liv, sitt eget språk, sina egna nationaliteter. Jag respekterar dom, om dom respekterar mig.” Kanske spelar det in att den här pojken, som det framgår längre fram i samtalet, inte är uppvuxen i Rinkeby utan har tillbringat sin första tid i Sverige i en mindre stad. Vad som är viktigt är dock att ”rinkebysvenska” verkar stå för ungefär samma sak för båda dessa ungdomar: något som vi med ledning av tidigare studier skulle kunna karakterisera som ett multietniskt ungdomsspråk eller slang, och som – i kontrast mot standardsvenskan – fungerar som kompispråk, identitetsmarkör och en brygga över etniska gränser (för delvis sammanfallande analyser, se Kotsinas 1994, Bijvoet 2002, u.u.).

Ur ett inifrånperspektiv är alltså rinkebysvenska **inte** en varietet som talas av alla som bor i Rinkeby, inte ens av alla

---

¹² Citaten i detta stycke är hämtade från gruppdiskussioner inspelade av Natalia Ganuza i januari 2002.

ungdomar där, och inte heller av alla med invandrabakgrund eller av andraspråksinlärare eller personer med brytning. Istället är rinkebysvenska ett gruppspråk som – i varierande grad – talas av ungdomar med eller utan invandrabakgrund som bor i flerspråkiga bostadsområden eller är nära vänner till dem som bor där. Det speciella sättet att prata har flera – och olika – viktiga funktioner för sina – olika – talare (Bijvoet 2002, u.u.). Denna syn på rinkebysvenska kommer nu allt oftare fram också i massmedia, som en följd av journalisternas kontakter med såväl ungdomarna själva som här nämnda forskare.

När det gäller en differentiering av den svenska som talas i Rinkeby är det alltså bland annat viktigt att skilja **sociala** fenomen som multietniska gruppspråk bland ungdomar från **individuella** fenomen som inlärarspråk.

Inlärarspråk eller multietniskt ungdomsspråk?

Antag att vi hos en person observerar yttranden som *sen dom gick*, med rak ordföljd istället för standardsvenskans omvända efter inledande adverbial. Denna struktur skulle teoretiskt kunna härröra från talare med mycket skilda bakgrunder. Det kan röra sig om en person som håller på att lära sig svenska eller om en som kanske avstannat på en viss nivå i sin utveckling av svenska. Man kan även tänka sig att finna strukturer som denna hos personer med svenska som modersmål vilka anpassar sig till sina andraspråkstalande vänner för att uttrycka samhörighet.

Slutligen skulle den raka ordföljden kunna vara ett drag i en ny varietet av svenska, till exempel i ett multietniskt ungdomsspråk där icke-standarddrag får signalera en identitet avskild från majoritetssamhället. (Observera att detta är ett hypotetiskt exempel; medan det är välkänt att just strukturen rak ordföljd ofta förekommer hos inlärare, kan vi enligt min mening inte på basis av tillgängliga data säkert säga att detta drag har konventionaliserats i någon ungdomsvariant, jfr dock Kotsinas 1988, 1994, 2000).

Mer konkret kan det, exempelvis för en lärare, handla om att bedöma om icke-standarddrag i en elevs språk beror på att

eleven ännu inte behärskar standardformerna eller på att eleven mer eller mindre medvetet, i identifikation med sina kamrater, använder en ungdomsvariant där vissa icke-standarddrag utgör normen. I det enskilda fallet är inte alltid denna distinktion så klar och entydig, men det är ändå viktigt att försöka skilja inlärningsfenomen från sociala variationsfenomen. Följande uppställning av egenskaper kan ge en vägledning i analysen:

Inlärarspråk:

- mer idiosynkratiskt
- mer föränderligt
- enkelriktat
- begränsad repertoar av språket

Multietnisk ungdomsspråk:

- mer konventionaliserat
- mer stabilt
- dubbelriktat (oftast)
- utvidgad repertoar av språket

Lite förenklat kan man alltså beskriva det som att den som håller på att lära sig ett språk utvecklar en individuell interim-språksvariant, en idiolekt, av språket vilken ständigt förändras med en huvudriktning mot målspråket och därför också uppvisar stor variation. Inlärarspråk skiljer sig från gruppspråk och alla andra slags varieteter genom att det är mer instabilt och "genomträngligt" (*permeable*, Adjemian 1976). Detta hänger, som Preston (1989:105) framhåller, samman just med att det inte uppbärs av en sammanhållen talgemenskap: "The great majority of learners do not belong to groups who feel that their interlanguage variety is a distinct, autonomous communication medium. It follows, then, that such a variety is open to alteration." Användandet av interim-språksidiolekten är enkelriktat i den meningen att det inte är avhängigt av vem inläraren talar med. Som inlärare har man mindre möjligheter att anpassa sitt språk efter samtalspartner och situation eftersom ens repertoar av språket ännu är begränsad, framför allt därför att man ju inte kan välja bort inlärardragen.

Den som i en viss situation talar multietniskt ungdomsspråk gör i allmänhet, mer eller mindre (o)medvetet, något slags val mellan språkdrag i denna och andra varieteter av svenska i sin repertoar. Det multietniska ungdomsspråket representerar en

norm som vuxit fram genom en social process, konventionalisering.¹³ Det är stabilare än inlärarespråk i den meningen att normen upprätthålls inom en grupp eller talgemenskap. Om normen förändras i förhållande till standardspråket är det snarare i riktning från än till, eftersom detta ungdomsspråk har drag av så kallat anti-språk (jfr Ogbu 1997, Halliday 1978). Multietniskt ungdomsspråk används (med vissa specifika undantag)¹⁴ dubbelriktat; det är huvudsakligen ett språk man talar kompisar emellan och i vissa situationer. När man talar med vuxna övergår man i allmänhet till en mer standardnära svenska. Det multietniska ungdomsspråket kan alltså fungera berikande för talarens repertoar av svenska, så att han eller hon har möjligheter att variera sitt språk beroende på situation och samtalspartner. Här är det dock troligen så att olika individer har olika bred repertoar och förmåga att anpassa sitt språk.

Till dessa generella skillnader mellan idiolekter som inlärarespråk och gruppspråk som multietniska ungdomsspråk kan också läggas möjliga skillnader beträffande vilka språkliga nivåer som berörs och hur. Språket hos en inlärare uppvisar i allmänhet icke-standarddrag på alla språkliga nivåer från uttal till grammatik och lexikon – härledbara till inlärningsstrategier som transfer, övergeneralisering och förenkling. När det gäller en delvis konventionaliserad gruppvarietet som rinkebysvenska kan det se annorlunda ut. Även om många eller en del av dess talare också har vissa morfologiska och syntaktiska drag gemensamma, verkar det vara så att de drag som för talarna själva definierar varieteten mest har att göra med lexikon och prosodi (Bijvoet, muntlig kommunikation). Detta är visserligen också de nivåer som tycks vara mest åtkomliga för metaspråklig medvetenhet, varför talarnas uppfattningar måste kompletteras

---

¹³ Om begreppet "konventionalisering" i detta sammanhang, se Fraurud och Bijvoet (u.u.).

¹⁴ Undantagen kan vara när man "käftar" med andra ungdomsgrupper samt vissa interaktioner med lärare på en skala av att skoja/retas/provocera som påminner om vissa fall av 'crossing', språköverträdande, beskrivna i Rampton (1995).

med observationsdata. Men det är ändå intressant att notera karakteristiska lexikala drag i rinkebysvenskan som lånord från minoritetsspråken inom typiska slangdomäner – något man inte typiskt finner bland inlärare, hos vilka tillfälliga lån eller transfer förekommer inom alla semantiska fält. Dessutom utmärks prosodin av vad som har beskrivits som en ”stötighet” (Kotsinas 1994) som inte enkelt kan hänföras till transfer från ett visst förstaspråk.

Åtskillnaden mellan inlärarspråk och multietniskt ungdomsspråk kompliceras dock bland annat av att vi bland dem som talar rinkebysvenska (därför att de identifierar sig med det som detta gruppspråk står för) också finner ungdomar som i olika grad är andraspråksinlärare.

Svenskan i Rinkeby: variation och mångfald

I denna uppsats har jag försökt visa på några aspekter av den språkliga variation och mångfald som ofta förbises i debatter om ”rinkebysvenska” och svenskan i flerspråkiga storstadsmiljöer. Trots att tillgängliga data om språk och språkbruk i till exempel Rinkeby ännu är begränsade (se Fraurud u.u.), står det ganska klart att vi till att börja med bör hålla isär åtminstone två sorters icke-standardvarieteter av svenska i flerspråkiga bostadsområden: dels mångskiftande inläraridialekter hos andraspråkstalare, dels mer eller mindre konventionaliserade gruppspråk bland (framför allt) ungdomar – rinkebysvenska ur inifrånperspektiv.

Andra varieteter av svenska som man kan tänkas möta i en flerspråkig kontext är olika former av anpassat språk, som så kallat utlänningsriktat språk och lärarspråk. Dessutom kan de nämnda varieteterna antas uppträda mot en bakgrund av språklig variation som har att göra med socialt och regionalt ursprung (bland annat som följd av inflyttning från andra orter i Sverige), eller med språkbruk knutet till olika yrkesutövningar och aktiviteter. Dessa typer av variation behandlas i Fraurud & Bijvoet (u.u.), där även möjligheten av ett rinkebyskt

pidginspråk (vilken tas upp i Kotsinas 2000) kortfattat diskuteras och avvisas.

Vidare kan man resa frågan om det – vid sidan av ungdomarnas rinkebysvenska – skulle kunna utvecklas något som mer liknar en dialekt eller sociolekt bland bredare lager av befolkningen. Att rinkebysvenska inte uppfyller alla kriterier för en dialekt utan snarare har karaktär av ett gruppspråk hävdas redan 1988 av Kotsinas, som senare alltså beskriver det som ett ungdomsspråk. Men det är ännu en öppen fråga om det – därutöver – även bland yngre barn och delar av den vuxna befolkningen kan finnas sociolingvistiska förutsättningar för en konventionalisering av nya varieteter och/eller för ett bevarande av vissa rinkebysvenska språkdrag. Här har vi än mer begränsade data (se Fraurud u.u.).

När det gäller frågan om hur Rinkeby och andra flerspråkiga bostadsområden fungerar som språkmiljö för barns och ungdomars språkutveckling och språkinläring, står utbudet av bestämda åsikter om hur det förhåller sig i skarp kontrast mot bristen på systematisk och empiriskt baserad kunskap.

På flera håll i Sverige, liksom i övriga Norden, Europa och andra delar av världen, pågår dock forskning om språk och språkbruk i flerspråkiga kontexter som kan komma att bidra till att belysa de frågor som berörts i denna uppsats.¹⁵ En särskild utmaning för den fortsatta forskningen är enligt min mening behovet av att i högre grad än som hittills gjorts integrera psykolingvistisk och sociolingvistisk teori och metod.

Litteratur

- Adjemian, Christian, 1976. On the nature of interlanguage systems. *Language Learning*, 22. S. 297-320.
- Axelsson, Monica, Lennartson-Hokkanen, Ingrid & Sellgren, Mariana, 2002: *Den röda tråden. Utvärdering av Stockholms stads storstadssatsning – målområde språkutveckling och skolresultat*. Stockholm: Språkforskningsinstitutet i Rinkeby.

---

¹⁵ Ett urval av aktuella studier refereras i Fraurud & Bijvoet (u.u.)

- Bijvoet, Ellen, 2002: Om nån börjar kaxa, jag börjar snacka fittjasvenska. Multi-etniskt ungdomsspråk – uppfattningar och attityder. *Kritisk Utbildningstidskrift* 106. S. 56-71.
- Bijvoet, Ellen, u.u.: Attitudes towards “Rinkeby Swedish”, a group variety among adolescents in multilingual suburbs. I: Fraurud, Kari & Hyltenstam, Kenneth (red.), *Multilingualism in Global and Local Perspectives. Selected Papers from the 8th Nordic Conference on Bilingualism, November 1-3, 2001, Stockholm – Rinkeby*. Stockholm: Centre for Research on Bilingualism, Stockholm University & Rinkeby Institute of Multilingual Research.
- Blommaert, Jan & Verschueren, Jef, 1998: *Debating Diversity*. London & New York: Routledge.
- Fraurud, K., u.u.: Några sociolingvistiska förutsättningar för språklig variation och mångfald i Rinkeby. I: Melander, Björn, Melander Marttala, Ulla, Nyström, Catharina Thelander, Mats & Östman, Carin, (red.), *Svenskans beskrivning* 26. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Fraurud, Kari & Bijvoet, Ellen, u.u.: Multi-etniska ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flerspråkiga miljöer. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Halliday, M. A. K., 1978: *Language as Social Semiotic. The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Hansegård, Nils-Erik, 1968: *Tvåspråkighet eller halvspråkighet?* Stockholm: Aldus/Bonnier.
- Hyltenstam, Kenneth (red.) 1996: *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth & Stroud, Christopher, 1982: Halvspråkighet – ett förbrukat slagord. *Invandrare & Minoriteter* 82, 3. S. 10-13.
- Hyltenstam, Kenneth & Stroud, Christopher, 1991: *Språkbyte och språkbevarande. Om samiskan och andra minoritetsspråk*. Lund: Studentlitteratur.

- Hyltenstam, Kenneth & Tuomela, Veli, 1996: Hemspråksundervisningen. I: Hyltenstam, Kenneth (red.). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur. S. 9-109.
- Kachru, Yamuna, 1994: Sources of bias in SLA research. Monolingual bias in SLA research. *TESOL Quarterly*, 28, 4. S. 795-800.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1988: Rinkebysvenska – en dialekt? I: Linell, Per, Adelswärd, Viveka, Nilsson, Torbjörn & Petersson, Per A. (red.), *Svenskans beskrivning 16*. (SIC 21a.) Linköping: Universitetet i Linköping. S. 264-278.
- Kotsinas, Ulla-Britt 1994: *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren. S.132-160.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 2000: Pidginization, creolization and creolids in Stockholm, Sweden. I: Gunnarsson, Britt-Louise, Hellberg, Staffan & Svartholm, Kristina (red.), *Kontakt, variation och förändring – studier i Stockholmsspråk*. Ett urval av uppsatser av Ulla-Britt Kotsinas. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. S. 160-190.
- Lindberg, Inger & Naucér, Kerstin, 2000: Invandrarelevernas skolframgång – inte bara en klassfråga!
<<http://svenska.gu.se/institutsv2.html>>
- Martin-Jones, Marilyn & Romaine, Suzanne, 1986: Semilingualism: A Half-Baked Theory of Communicative Competence. *Applied Linguistics* 7, 1, spring. S. 26-38.
- Naucér, Kerstin, 1985: "James Borg, det är en duktig man...". Om skillnader i barn-barn och barn-vuxen interaktion. *Swedish Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics* 7. Göteborg: Institutionen för Lingvistik, Göteborgs universitet.
- Ogbu, John, 1997: Speech community, language identity and language boundaries. I: Sjögren, Annick (red.), *Language and environment. A cultural approach to education for minority and migrant students*. Botkyrka: Mångkulturellt Centrum. S. 17-42.
- Preston, Dennis R. 1989: *Sociolinguistics and Second Language Acquisition*. Oxford: Basil Blackwell.

- Rampton, Ben, 1995: *Crossing: Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: Longman.
- Skolverket 2002: *Flera språk – fler möjligheter. Utveckling av modersmålsstödet och modersmålsundervisningen*. Rapport till regeringen 15 maj 2002. Dnr 01-01:2751.
- Skolverket, 2003: *Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror, del 1, 2003*. Statistik avseende betyg och utbildningsresultat från läsåret 2001/02. Skolverkets rapport 226.
- Sridhar, S. N. 1994: Sources of bias in SLA reserach. A reality check for SLA Theories. *TESOL Quarterly*, 28, 4, 800-805.
- Stroud, Christopher, 1978: *The concept of semilingualism. Working Papers 16: 153-172*. Lund: Department of General Linguistics, Lund University.
- Stroud, Christopher. & Wingstedt, Maria, 1989: Språklig chauvinism? *Invandrare och Minoriteter* 4-5, 5-8.
- Thomas, Wayne & Collier, Virginia, 1997: *School effectiveness for language minority students*. NCBE Resource Collection Series, No. 9. George Washington University.
<<http://www.ncela.gwu.edu/ncbepubs/resource/effectiveness/index.htm>>.
- Thomas, Wayne & Collier, Virginia, 2002: *A National Study of School Effectiveness for Language Minority Students' Long-Term Academic Achievement*. Final Report.
<http://www.crede.ucsc.edu/research/llaa/1.1_final.html>
- Viberg, Åke, 1996: Svenska som andraspråk i skolan. I: Hyltenstam, Kenneth (red.), *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Myter om tvåspråkighet

Inger Lindberg

För en tid sedan kunde man läsa i tidningen att zoologerna genom DNA-tekniken kunnat avslöja en gammal seglivad myt – fåglar som bor i par är varandra trogna. En stor del av fågelungarna visar sig nämligen vara resultatet av snedsprång. Genom att samla in blodprov har man också lyckats visa att honorna har goda skäl att vara otrogna. Deras ordinarie hanne är en nära släkting, och otroheten är helt enkelt ett sätt att få friska ungar och undvika incest.

Det är inte utan att man blir avundsjuk på naturvetarna som med självklar auktoritet och genom exakta och ovedersägliga metoder en gång för alla kan ta död på gamla felaktiga föreställningar. Lika lätt avlivar man dessvärre inte en del envisa myter om tvåspråkighet. De har fått fäste i det allmänna medvetandet genom att ständigt upprepas och framställas som självklara sanningar.

Myt 1: Forskarna är oeniga

En sådan myt är den påstådda oenigheten bland forskarna i frågor som gäller barns tvåspråkighet. Ett belysande exempel är modersmålets betydelse för flerspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling. I medierna framställer man ofta forskarna som oeniga och menar att det inte finns några entydiga svar i den ena eller andra riktningen. Men på denna punkt råder i dag stor enighet i forskarvärlden. I omfattande, långsiktiga och vetenskapligt väl genomförda studier har man jämfört undervisningsprogram som i olika grad inbegripit undervisning i och på modersmålet (Thomas & Collier 1997, 2002). Jämförelserna visar att satsningar på modersmålet har en positiv

och avgörande betydelse för tvåspråkiga elevers andraspråksutveckling och allmänna skolframgång. Resultaten gäller visserligen USA där utbildningssystemet i många avseenden skiljer sig från t.ex. det svenska. Men forskarna i vår del av världen är eniga om dessa resultatets allmänna giltighet, eftersom de i hög grad bekräftar det man kommit fram till i många tidigare mindre undersökningar i skilda sammanhang. I grunden handlar det om något så enkelt som att vi lär bäst på ett språk som vi förstår. Så länge de flerspråkiga eleverna inte behärskar undervisningsspråket, kommer de att ha sämre förutsättningar än enspråkiga elever som undervisas på det språk de är bäst på, nämligen sitt modersmål. De flerspråkiga eleverna bör alltså i skolarbetet parallellt med svenskan få fortsätta att utveckla och använda det språk de kan bäst. Annars kommer de ohjälpigt efter i sin kunskapsutveckling.

Myt 2: Modersmålet stör andraspråksinläringen

Här rycks mattan undan också för en annan seglivad myt: att modersmålet skulle ha en negativ inverkan på minoritets-språkselevers andraspråksinläring och hämma den allmänna kognitiva utvecklingen. En ensidig satsning på andraspråket skulle därför vara att föredra. Till grund för denna syn ligger föreställningen att det finns ett begränsat språkutrymme i hjärnan. Tvåspråkighet och en fortsatt utveckling av modersmålet skulle vara förvirrande och störa och försena utvecklingen av andraspråket.

Denna myt kan ha sitt ursprung i tidiga studier kring tvåspråkighet som visade på betydande kognitiva nackdelar förknippade med flerspråkig uppväxt. Men i de undersökningarna hade man inte i tillräckligt hög grad tagit hänsyn till skillnader i social bakgrund mellan enspråkiga och flerspråkiga (August & Hakuta 1997). Inte heller tänkte man på graden av tvåspråkighet, utan individer bedömdes som tvåspråkiga t.ex. utifrån föräldrarnas födelseort eller efternamn. Man tog inte reda på i vilken utsträckning de verkligen behärskade flera språk.

Men tvåspråkighet är inget entydigt begrepp. Tvåspråkighetsforskaren Lambert (1977) skilde redan på 1970-talet mellan

additiv och *subtraktiv* tvåspråkighet. Den distinktionen markerar betydelsen av de sociokulturella villkor som kännetecknar tvåspråkiga barns uppväxt i olika miljöer. I den mån de får möjlighet att utveckla sitt andraspråk parallellt med en fortsatt utveckling av förstaspråket i en atmosfär där båda språken och kulturen värderas högt, så kan man tala om en *additiv* tvåspråkighet, d.v.s. en tvåspråkighet som innebär att språken kompletterar och berikar varandra. När andraspråkstillägandet i stället sker på bekostnad av förstaspråket talar man *subtraktiv* tvåspråkighet. Det är ofta fallet då minoritetsspråksbarn tvingas överge sitt modersmål för det majoritetsspråk som talas av en dominerande grupp. Samhällets och skolans attityder till och värderingar av tvåspråkighet, liksom olika minoriteters kultur och språk, avgör om minoritetsspråkseleverna kan utveckla additiv tvåspråkighet och dra nytta av de positiva effekterna av denna tvåspråkighet.

I senare års forskning har man kunnat fastställa många positiva samband mellan tvåspråkighet och kognitiv utveckling (se vidare Lee 1996). Tvåspråkighet har bl.a. visat sig främja metaspråklig medvetenhet, d.v.s. insikter om hur språk är konstruerade och fungerar (Ben-Zeev 1977). Den metalingvistiska medvetenheten är i sin tur en viktig faktor för intellektuell utveckling, både i fråga om läsfärdighet och skolframgång mer allmänt. Andra studier visar också att tvåspråkighet gynnar begreppsbildning, analogisk slutledningsförmåga liksom kreativt tänkande i nya riktningar. Det bör dock påpekas att de flesta av dessa studier bygger på resultat från balanserat tvåspråkiga. Resultaten är alltså inte generaliserbara till personer som endast har en mer begränsad färdighet i ett av språken. Mycket talar i stället för att tvåspråkighetens fördelar hänger samman med additiv tvåspråkighet och hög färdighet i bägge språken.

Det positiva sambandet mellan tvåspråkighet och olika kognitiva processer kan ha olika förklaringar. En tänkbar sådan är att tvåspråkiga får en högre medvetenhet om språklig form och funktion i allmänhet. De kommer tidigt underfund med språkets symboliska funktion när de upptäcker att flera olika

uttryck kan användas för att beteckna en och samma sak. Den insikten anses gynna symboliskt och abstrakt tänkande (Genesee 1981, Hakuta 1986). En annan förklaring kan vara att tvåspråkiga blir mer flexibla i sitt tänkande genom att de lätt kan växla mellan olika språk (Peal & Lambert 1962). Det kan gynna förmågan att se flera alternativa lösningar på ett problem och vid behov överge en hypotes till förmån för en annan. Man kan också tänka sig att flerspråkiga genom tidig kontakt med flera språk i högre grad än enspråkiga utvecklar sitt verbala tänkande och sin förmåga att utnyttja språket som ett stöd för sitt tänkande. Den förklaringen utgår från ett nära samband mellan språk och tänkande i enlighet med den ryske psykologen Vygotskijs språksyn. Inläringen av ett andraspråk kan enligt Vygotskij befria "barnets språkliga tänkande ur de konkreta språkliga formernas och företeelsernas fångenskap" (Vygotskij 1999:274). (Även Goethe menade att inläringen av ett andraspråk höjer medvetenheten om modersmålet när han sa att den som inte känner ett enda främmande språk inte heller känner sitt modersmål.)

Myt 3: Barn lär sig fort

Att barn lär sig andraspråk och främmande språk i en rasande fart utan någon som helst ansträngning är ytterligare en myt. Andraspråksinläring är faktiskt en mödosam och tidskrävande process för såväl barn som vuxna. Undersökningar visar i stället att äldre barn och vuxna lär sig fortare. De har fördelen att ha kommit längre i sin kognitiva utveckling, och därigenom kan de bättre dra nytta av undervisning än små barn som har sämre memoreringstekniker och inlärningsstrategier. Yngre barn har lättare att tillägna sig ett brytningsfritt uttal. De kan också framstå som snabbare inlärare genom att de inte ställs inför lika stora utmaningar som äldre barn och vuxna. De förväntas inte använda språket i lika krävande situationer utan klarar sig med enklare strukturer och ett ganska begränsat ordförråd.

Det är också stor skillnad på yngre och äldre barn. För barn i skolåldern höjs kraven på språkkunskaper i snabb takt. Barn kan relativt fort utveckla kommunikativa färdigheter i samband med

en *situationsberoende* språkanvändning som dominerar den muntliga och i hög grad interaktionella språkanvändningen i förskoleåldern. Men det återstår många år innan det *situationsoberoende*, skolrelaterade språket är fullt utvecklat. Detta språk kännetecknar det muntliga och skriftliga språkbruket särskilt i grundskolans senare år och i gymnasiet. För att kunna ta till sig innehållet i läromedlen och hänga med i undervisningen är denna typ av språkkunskaper nödvändiga. Undersökningar visar att det kan ta fem år och mer för elever med andra modersmål att utveckla denna typ av andraspråkfärdigheter. Det gäller även under gynnsamma förhållanden där eleverna erbjuds undervisning i såväl andraspråket som modersmålet. Forskningen visar dock klart att sådan undervisning påskyndar utvecklingen och har en avgörande betydelse för en gynnsam andraspråksutveckling och för skolframgång mer allmänt. Att språkligt komma ikapp majoritetsspråkeleverna tar naturligtvis olika lång tid för olika elever. Det beror på en mängd olika faktorer. Vid vilken ålder kommer man i kontakt med svenskan? I vilken utsträckning har man utvecklat skolrelaterade kunskaper på sitt modersmål? Hur mycket svenska behärskar man vid skolstarten? Hur mycket svenska möter man och använder man aktivt i det sociala livet utanför skolan?

Myt 4: Vuxna lär sig bäst på jobbet

För övrigt kan eventuella skillnader mellan barn och vuxna bero på psykologiska och sociala faktorer. Barn hamnar ofta i situationer där de tvingas använda andraspråket för att få kontakt med och accepteras av andra barn. Vuxna kan däremot i många fall klara sig på arbetsplatsen med en relativt begränsad språkfärdighet och sedan umgås med landsmän och tala förstaspråket utanför arbetet.

Många politiker uttalar så tvärsäkert att invandrare lär sig svenska bäst på jobbet. Det kan faktiskt vara tvärtom. Den språkliga nivå man har uppnått genom undervisning kan t.o.m. sjunka när man kommer ut i arbetslivet om man hamnar på en arbetsplats där möjligheterna till språkanvändning är

begränsade. Många invandrare erbjuds arbeten som inte ställer särskilt stora krav på kommunikativ förmåga under arbetets själva utförande, t.ex. industriarbete och städjobb på arbetsplatser med stor andel invandrad arbetskraft (Andersson 1982; Schierup & Paulsson 1994). På så vis kan arbetsförhållandena snarare bli ett hinder för vidare språkinläring. Ofta hämmas möjligheterna till kommunikativa kontakter på sådana arbetsplatser dessutom av faktorer som buller och stress. Eftersom det sociala umgänget på rasterna är kopplat till ett starkt behov av avkoppling och gemenskap undviker man av naturliga skäl kommunikativa situationer som kan medföra språkliga och kulturella komplikationer (Hyltenstam & Kuyumcu 1991). Det innebär att såväl infödda svenskar som invandrare hellre kan välja samtalspartner med samma bakgrund och språk för en pratstund och att sociala kontakter över språkgränserna på arbetsplatsen uteblir.

Undersökningar visar också att invandrare som går direkt in i arbete utan språkundervisning ofta utvecklar starkt förenklade versioner av målspråket, som kännetecknas av begränsat ordförråd och en rudimentär grammatik (Klein & Dittmar 1979; Clahsen, Meisel & Pienemann 1983; Klein & Perdue 1997). De uppnår då en mycket låg språklig nivå som bara kan tillfredsställa de mest basala kommunikativa behoven. Det gäller framför allt kortutbildade invandrare som dessutom ofta har mycket få sociala kontakter med målspråkstalare på sin fritid – en faktor av stor betydelse för framgångsrik språkinläring. Ett arbete är alltså ingen garanti för gynnsam språkutveckling, även om det naturligtvis på många andra sätt kan vara av avgörande betydelse för ett bra liv i det nya landet. Forskningen visar att undervisning underlättar och påskyndar språkinläringen (Long 1983). Den leder i allmänhet också till en högre grad av språkbehärskning än enbart naturlig inläring.

Myt 5: Språk ska hållas isär

Det finns också en allmän föreställning om att tvåspråkiga ska behärska vart och ett av sina språk precis som enspråkiga. Enligt de danska tvåspråkighetsforskarna Jens Normann Jørgensen och

Anne Holmen (1997) bygger den på en *dubbel enspråkighetsnorm*. Enligt denna norm bör flerspråkiga också hålla isär sina språk. De ska använda ett språk i taget på ett sätt som inte avviker från hur enspråkiga använder sina respektive språk. Men tvåspråkiga är inte enspråkiga, och deras språkanvändning skiljer sig på viktiga punkter från enspråkigas. De använder sina olika språk i olika sammanhang, situationer, funktioner och roller och med olika människor. Därför utvecklas språken sällan helt likartat och parallellt. I stället kommer de att komplettera varandra. Det man kan göra på ett språk klarar man kanske inte alltid lika bra på ett annat.

Mina, en tvåspråkig svensk flicka som vuxit upp med både norska och svenska i hemmet, blev plötsligt osäker när hon blev tillfrågad om namnet på några vanliga fåglar och blommor på svenska. ”Sånt kan jag bara på norska, för det har jag alltid pratat om med mamma och hennes släktingar”, förklarade hon. Omvänt finns det naturligtvis en hel del som Mina är betydligt bättre på att uttrycka på svenska; hon är uppvuxen i Sverige och går i svensk skola.

I stället för att jämföra tvåspråkiga med enspråkiga, bör man enligt Jørgensen och Holmen se på tvåspråkigas språkliga resurser utifrån en *integrerad tvåspråkighetsnorm*: hur utnyttjar de hela sin samlade språkliga kompetens? Den inbegriper växling mellan språken, s.k. *kodväxling*, brytning, lånord och många andra former för språklig blandning och påverkan. Kodväxling ses ofta som ett tecken på bristande språkförmåga och något som bör undvikas. I själva verket ger kodväxling ofta tvåspråkiga en möjlighet att till fullo utnyttja sin språkliga potential och spela på hela sitt språkliga register på ett sätt som enspråkiga saknar möjligheter till. En del forskare menar t.o.m. att användningen av flera språk samtidigt ska betraktas som ett språk i sig.

I ett mycket omfattande danskt projekt, det s.k. Køgeprojektet (se vidare Jørgensen 2002), följde man under en tioårsperiod den tvåspråkiga utvecklingen hos en grupp dansk- och turkisktalande elever. I en delstudie mätte man tio tvåspråkiga elevers kodväxlingsvanor i deras samtal med varandra

(Jørgensen 2002). Eleverna rangordnades sedan utifrån hur många procent av deras yttranden som innehöll element från såväl modersmålet turkiska som andraspråket danska. Man lät dessutom en undersökningspanel på 100 vuxna danskar bedöma samma elevers talade danska. Resultaten visar intressant nog en stor överensstämmelse mellan grad av kodväxling och behärskning av danska enligt undersökningspanelen. Överensstämmelsen var inte total, men de två elever som uppfattades som bäst på att tala danska var de två som kodväxlade mest. Likaså var de två elever som uppfattades som sämst på att tala danska de två elever som kodväxlade minst. Forskarna menar att detta kullkastar föreställningar om att användning av modersmålet skulle ha en negativ effekt på andraspråksinläringen och att tvåspråkiga elever skulle bli bättre på att tala danska genom att de uppmanas att inte blanda språken.

Kodväxling kan användas för många olika uppgifter. I vissa fall kan kodväxlingen förklaras genom yttre faktorer som vid övergången från en aktivitet till en annan. I skolan kan man t.ex. växla från minoritetsspråk till majoritetsspråk när rasten är slut och lektionen börjar. Eller byter man språk när en ny samtalspartner kommer in i bilden. Som sociolingvisten John Gumperz (1982) påpekat kan också statusförhållanden mellan språken ha betydelse för språkval. Enligt Gumperz används minoritetsspråket ofta som en *vi-kod* för att markera närhet och solidaritet med den egna gruppen. Majoritetsspråket används som en *de-kod* associerad med makt och status. En växling från *vi-* till *de-* kod eller vice versa kan alltså ge ett yttrande en extra dimension och därmed en antydning om hur det ska förstås i samtalet. Med sin språkväxling hänvisar talaren till den auktoritet och tyngd som majoritetsspråket signalerar eller till den samhörighet som minoritetsspråkanvändning symboliserar.

I Køgeprojektet finns många exempel på hur minoritetsspråksungdomarna utnyttjar sin flerspråkighet i samtal med varandra. De använder kodväxling för att demonstrera makt som då de går över från minoritetsspråket turkiska till majoritetsspråket danska. Eller de markerar avstånd och avvikande mening genom att växla från det språk som tidigare talare

använt, oavsett vilket det är. Den brittiske forskaren Ben Rampton (1995) har också visat hur ungdomar med olika etnisk och språklig bakgrund i South Midlands i England i sin kommunikation använder engelska såväl som sina olika minoritetsspråk i ett interaktivt och kreativt samspel. På detta sätt övervinner de potentiellt hotfulla sociala, etniska och språkliga skillnader och demonstrerar solidaritet och samhörighet.

Vid sidan av svenska och de fem inhemska minoritetsspråken talas i Sverige i dag nära 200 språk från världens alla hörn. Med över en och en halv miljon språkbrukare med svenska som andraspråk är tvåspråkigheten i Sverige ett utbrett fenomen. Det är en värdefull resurs för såväl de enskilda individerna som för samhället i stort. Trots det förknippas denna språkrikedom i den allmänna debatten ofta med negativa attityder och problem. Kanske har det med några av de ovanstående myterna att göra. Desto större anledning att avliva dem!

Litteratur

- Andersson, L-G. (1982), *Arbete och kommunikation på Volvo. Arbete och språkmiljö. Rapport nr 3*. Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet
- August, D. & Hakuta, K, utg. (1997), *Improving schooling for language-minority children. A research agenda*. Washington D.C: National Academy Press
- Ben-Zeev, S. (1977) The influence of bilingualism on cognitive strategy and cognitive development. *Child Development*, 48.
- Clahsen, H., Meisel, J. & Pienemann, M. (1983), *Deutsch als Zweitsprache. Der Spracherwerb ausländischer Arbeiter*. Tübingen: Gunter Narr.
- Gumperz, J. (1982), *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakuta, K. (1986), *Mirror of language*. New York: Basic Books.

- Hyltenstam, K. & Kuyumcu, E. (1991), *Språk – Invandrare – Arbetsmarknad. Om språkets roll för invandrarnas situation på arbetsmarknaden*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
- Jørgensen J. & Holmen, A. (1997), Successive bilingualism in school-age children. *Copenhagen Studies on Bilingualism*. Vol 27. Copenhagen: The Danish University of Education.
- Jørgensen, J, utg. (2002), *De unges sprog*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.
- Klein, W. & Dittmar, N. (1979), Development Grammars. *The acquisition of German syntax by foreign workers*. Berlin & New York: Springer Verlag.
- Klein, W. & Perdue, C. (1997), The basic variety. *Second Language Research* 13:4
- Lambert, W. (1977), The effects of bilingualism on the individual: Cognitive and sociocultural consequences. I P Hornby (Ed.) *Bilingualism: Psychological, social and educational implications*. New York: Academic Press
- Lee, P. (1996), Cognitive development in bilingual children: A case for bilingual instruction in early childhood education. *The Bilingual Research Journal*. Vol 20:3-4.
- Long, M. (1983), Does second language instruction make a difference? A review of the research. *TESOL Quarterly* 17:359-82.
- Peal, E. & Lambert, W. (1962), The relation of bilingualism to intelligence. *Psychological Monographs*, 76, 1-23.
- Rampton, B. (1995), *Crossing. Language and ethnicity in adolescents*. London: Longman.
- Schierup, C-U. & Paulsson, S. (1994), *Arbetets etniska delning*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Thomas, W. & Collier, V. (1997), *School Effectiveness for Language Minority Students*.
<http://www.ncela.gwu.edu/ncbepubs/resource/effectiveness/index.htm>

- Thomas, W. & Collier, V. (2002), *A National Study of School Effectiveness for Language Minority Students' Long-Term Academic Achievement Final Report: Project 1.1*
http://www.crede.ucsc.edu/research/llaa/1.1_final.html
- Vygotskij, L. (1999), *Tänkande och språk*. Göteborg.

Ny språklag i Finland

Mikael Reuter

Finlands riksdag antog i februari 2003 en ny språklag. Förslaget till ny språklag omfattades enhälligt av grundlagsutskottet och godkändes av riksdagen med rösterna 179–3.

När Finland förklarade sig självständigt år 1917 och fick sin nya regeringsform 1919 hade det bara gått ett drygt årtionde sedan finskan i samband med lantdagsreformen 1906 i praktiken hade fått sin rättmätiga position som landets första språk. Antalet svenskspråkiga var vid tiden för självständighetsförklaringen 340 000 eller 11 % av befolkningen.

I de centrala ämbetsverken hade svenskan fortfarande en stark position och de flesta ledande kulturpersoner var ännu i praktiken svenskspråkiga eller tvåspråkiga. Finska hade fram till 1906 använts huvudsakligen inom lokalförvaltningen och kyrkan i de finskspråkiga områdena och hade också haft en dominerande ställning inom prästeståndet och bondeståndet i lantdagen, vars två andra ständer, borgerskapet och i synnerhet adeln, hade svensk dominans. Senatens arbetsspråk hade varit svenska och i viss mån ryska.

Språkbestämmelserna i den nya regeringsformen var ingen självklarhet. Det fanns en stark opinion för att göra Finland enspråkigt finskt, med vissa minoritetsrättigheter för den svenska befolkningen. Målet för den svenska samlingsrörelsen, med Svenska folkpartiet som politisk företrädare, var i sin tur att skapa självstyrande svenska enheter både geografiskt och kulturellt, samtidigt som man slog vakt om de svenskspråkigas individuella rättigheter i förhållandet till bl.a. myndigheterna.

Samlingsrörelsen utgick från att svenskarna i Finland bildade en egen svensk nationalitet inom ramen för nationen Finland – en nationalitet som tillsammans med den finska nationaliteten byggde upp det gemensamma fosterlandet.

Tanken på att landets svenskspråkiga regioner skulle bilda ett antal självstyrande svenska "landskap" stötte på kraftigt motstånd på finskt håll och kunde aldrig genomföras. Satsningarna på enspråkiga organisationer och institutioner lyckades däremot bättre. Det svenska skolväsendet fick en hög grad av autonomi, och inom kyrkan inrättades ett svenskt stift omfattande alla de svenska församlingarna. Av stor betydelse var de kulturorganisationer som kommit till redan på 1800-talet, bl.a. Svenska litteratursällskapet (grundat 1885) och Svenska folkskolans vänner (1882). Det svenskspråkiga universitetet Åbo Akademi instiftades 1917 genom privata donationer och öppnades 1918 som ett privat universitet. Åbo Akademi liksom den senare tillkomna Svenska handelshögskolan har sedermera övertagits av staten.

De språkstadganden man stannade för i regeringsformen av år 1919 var i viss mån en kompromiss, men de visade sig i praktiken vara funktionella och har i allmänhet uppfattats som lyckade. I den nya grundlag som trädde i kraft år 2000 upprepas de med bara vissa smärre ändringar, som snarast är ägnade att stärka tvåspråkigheten:

RF 1919

14 §

Finska och svenska äro republikens nationalspråk. Finska medborgares rätt att hos domstol eller förvaltande myndighet i sin sak använda sitt finska eller svenska modersmål samt att utfå expedition på detta språk skall tryggas genom lag, med beaktande av att landets finskspråkiga och svensk-språkiga befolknings rätt enligt enahanda grunder tillgodoses. Den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens kulturella och ekonomiska behov skola av staten enligt enahanda grunder tillgodoses.

22 §

Lagar och förordningar, såsom ock regeringens propositioner till riksdagen samt riksdagens svar, framställningar och övriga skrivelser till regeringen avfattas på finska och svenska språken.

GrL 2000

17 §

Finlands nationalspråk är finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk skall tryggas genom lag. Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhällliga behov enligt lika grunder. (Här följer ett nytt stycke om samiska och andra minoritetsspråk.)

51 §

Språket i riksdagsarbetet

I riksdagsarbetet används finska eller svenska.

De handlingar som behövs för att ett ärende skall tas upp i riksdagen skall regeringen och andra myndigheter överlämna på finska och svenska. Riksdagens svar och skrivelser, utskottens betänkanden och utlåtanden samt talmanskonferensens skriftliga förslag skall likaså avfattas på finska och svenska.

79 §

Publicering och ikraftträdande

Lagarna stiftas och publiceras på finska och svenska.

De väsentliga förändringarna är här att regeringsformens "finska medborgare" i den nya grundlagen ersatts med "var och en", liksom "modersmål" ersatts med "eget språk", "staten" med "det allmänna" och "kulturella och ekonomiska behov" med "kulturella och samhälleliga behov".

Finlands gällande språklag från 1922 bygger på språkbestämmelserna i RF 1919. Den är relativt lång och komplicerad, men de väsentliga bestämmelserna kan sammanfattas enligt följande:

En kommun är **tvåspråkig**, om språkminoriteten

– uppgår till 8 % (1922–1975: 10 %)

– omfattar minst 3 000 personer (infört 1975)

En tvåspråkig kommun förklaras inte enspråkig om inte minoriteten sjunkit under 6 %. En kommun kan på egen begäran förklaras tvåspråkig också om den inte uppfyller kriterierna ovan.

Ämbetsdistrikt som omfattar flera kommuner är tvåspråkiga om de omfattar

– kommuner med olika språk

– tvåspråkiga kommuner.

Distrikten anses beträffande varje kommun ha samma språk som kommunen i fråga.

I tvåspråkiga ämbetsdistrikt skall domstolar och myndigheter utfärda expedition på det språk sakägaren har använt. En högre rätt eller myndighet skall i varje enskilt fall "utfärda expedition" på det språk som den lägre myndigheten enligt språklagen har använt.

Ett tillägg som intogs 1995 är att statliga affärsverk och sådana tjänsteproducerande bolag där staten eller en eller flera tvåspråkiga kommuner eller kommuner med olika språk har bestämmanderätt skall betjäna och informera allmänheten på finska och svenska, om det inte är obehövligt eller som helhet bedömt oskäligt för bolaget.

Problemet med den gällande språklagen är att den både lagtekniskt och språkligt är föråldrad och svårtolkad. Den är

skriven för ett samhälle och en offentlig förvaltning som såg helt annorlunda ut än dagens. På grund av ett flertal ändringar under årens lopp är den dessutom något av ett lappverk. Till sitt huvudsakliga innehåll är den emellertid fortfarande en bra lag.

Alla vet i varje fall att språklagen inte i dag följs i praktiken. Det beror delvis på de krångliga och oklara bestämmelserna som inte alltid kan tillämpas på det moderna samhället, men det beror naturligtvis också i hög grad på att de offentligt anställda har allt sämre kunskaper i svenska. Klagomålen över bristande offentlig service på svenska är legio, inte minst i de svenskspråkiga tidningarnas insändarspalter.

Språklag för 2000-talet

Den finländska befolkningens språkliga sammansättning vid millennieskiftet framgår av följande tabell:

Kommuner efter ämbetsspråk och befolkning efter språk 31.12.1999

		Antal kommuner		Antal invånare	
		Finska	Svenska	Finska	Svenska
I	Finskspråkiga kommuner	389		3 561 705	12 571
II	Tvåspråkiga kommuner	42		1 219 245	239 037
A	Majoritetens språk finska	20		1 173 058	133 182
B	Majoritetens språk svenska	22		46 187	105 855
III	Svenskspråkiga kommuner	21		2 274	40 831
<i>Hela landet</i>		<i>452</i>		<i>4 778 604</i>	<i>292 439</i>
				<i>5 159 646</i>	

Källa: Statistikcentralen. Befolkningens sammansättning 1999, 2000:8

De svenskspråkiga utgjorde alltså totalt 292 439 personer eller 5,7 procent av landets befolkning. Av dessa bodde hälften, 50,2 procent, i enspråkigt svenska kommuner eller i tvåspråkiga

kommuner med svensk majoritet. Den andra hälften, 49,8 procent, bodde i enspråkigt finska kommuner eller i tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetens språk. I enspråkigt finska kommuner bodde 4,3 procent av samtliga svenskspråkiga, sammanlagt 12 571 personer.

Av de finskspråkiga bodde 1,22 miljoner eller 25 % i tvåspråkiga eller svenskspråkiga kommuner. Trots att 389 av 452 kommuner är enspråkigt finska och de svenskspråkiga utgör mindre än 6 procent bor alltså var fjärde finskspråkig i en kommun där svenskan utgör ett synligt inslag bl.a. i form av offentlig skyltning.

Utgångspunkten för arbetet på en ny språklag för Finland var dels bestämmelserna i den nya grundlagen, dels de språkliga och andra samhällseliga förhållandena i Finland vid millennieskiftet.

På justitieministeriets webbplats presenterades beredningen av en ny språklag bl.a. på följande sätt:

”Statsrådet har den 26 augusti 1999 tillsatt en kommitté på bred bas, vars uppgift är att bereda ett förslag till en ny språklag och lagstiftning som har samband med den. Genom den nya språklagen preciseras de språkliga rättigheterna i Finlands nya grundlag, som kommer att träda i kraft 1.3.2000.

Kommittén skall utvärdera den nuvarande språklagen i ljuset av de grundläggande rättigheterna i grundlagen och Finlands folkrättsliga förpliktelser. Kommittén skall också föreslå praktiska åtgärder för förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Därtill skall lagstiftningen göras klarare i såväl språkligt som systematiskt avseende.

Målet är att korrigera i praktiken förekommande missförhållanden och att stärka den språkliga jämlikheten.

Finska och svenska förblir landets nationalspråk. I och med reformen stärks den språkliga jämlikheten och skapas förutsättningar för att korrigera de missförhållanden som förekommer i praktiken. De största missförhållandena beror på konflikten mellan å ena sidan språklagstiftningen och å

andra sidan rättsverkligheten. Språklagens krav förverkligas inte i praktiken i myndigheternas verksamhet. I samband med beredningsarbetet skall utvärderas hur denna konflikt kunde lösas på ett ändamålsenligt sätt.

I beredningsarbetet skall i högre grad än för tillfället fästas uppmärksamhet vid förverkligandet av de språkliga rättigheterna i samband med muntlig kommunikation med olika myndigheter.”

Det råder alltså inte några tvivel om att regeringens syfte var att slå vakt om tvåspråkigheten. Intrycket förstärks ytterligare när man ser till språklagskommitténs sammansättning. Ordförande var presidenten i högsta förvaltningsdomstolen (motsv. regeringsrätten) Pekka Hallberg, känd för sin positiva inställning till svenskan. Av de elva medlemmarna i kommittén är fyra svenskspråkiga och flera av de andra kända som svenskvänliga. Tre av fyra s.k. permanenta sakkunniga var svenskspråkiga, liksom tre av de fyra sekreterarna.

En av de främsta utmaningarna för språklagskommittén var att motivera och förankra sina förslag, och det gjorde man bl.a. genom att anordna seminarier på olika orter i landet. I det stora hela fick förslagen ett positivt mottagande bl.a. i medierna. Också inom de politiska partierna var mottagandet gott. Protester förekom bara från mindre grupper utan egentligt politiskt inflytande, med det s.k. Finskhetsförbundet i spetsen.

Vad lagens innehåll beträffar var en av utmaningarna att finna en balans mellan piska och morot. Kommittén valde medvetet att undvika en lag med uttalade sanktioner, och i stället satsa på att framhålla myndigheternas ansvar för att den språkliga servicen fungerar. I lagen förekommer ingen språkkombudsman och inga särskilda straff för dem som inte följer lagens bestämmelser. I stället förlitar man sig på att tjänstemän allmänt taget är laglydiga. Likaså har de nuvarande relativt formalistiska bestämmelserna om språkkunskapskrav för tjänstemän (i en separat lag) blivit mer flexibla, och tanken är att

myndigheten själv bättre skall kunna bedöma behovet av språkkunskaper och tillgodose det bl.a. genom utbildning eller fördelning av de anställda på olika uppgifter.

Här följer ett urval av paragraferna i den nya språklagen:

2 §

Syftet med lagen

Syftet med denna lag är att trygga den i grundlagen tillförsäkrade rätten för var och en att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska.

Målet är att vars och ens rätt till rättvis rättegång och god förvaltning garanteras oberoende av språket samt att individens språkliga rättigheter förverkligas utan att han eller hon särskilt behöver begära det.

Myndigheterna har rätt att ge bättre språklig service än vad denna lag förutsätter.

---

10 §

Individens språkliga rättigheter hos myndigheterna

I kontakter med statliga myndigheter och tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Myndigheterna skall dessutom ordna möjlighet för den som skall höras att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska.

Hos enspråkiga kommunala myndigheter används kommunens språk, om inte myndigheten på begäran beslutar annorlunda eller något annat föreskrivs på något annat ställe i lag. Var och en har dock rätt att bli hörd på sitt eget språk och att använda sitt eget språk i ärenden som väcks av en myndighet och som direkt gäller grundläggande rättigheter för honom eller henne eller någon som är i hans eller hennes vård eller om myndigheten ålägger honom eller henne någon skyldighet.

23 §

Myndigheternas skyldighet att förverkliga språkliga rättigheter

Myndigheterna skall i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken.

En tvåspråkig myndighet skall betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten skall både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken.

När en tvåspråkig myndighet tar kontakt med enskilda individer eller juridiska personer skall myndigheten använda deras eget språk, om den vet vilket det är eller utan oskäligt besvär kan få reda på det, eller använda både finska och svenska.

---

32 §

Myndigheternas information

Information som statliga och kommunala myndigheterna riktar till allmänheten skall ges på finska och svenska i tvåspråkiga kommuner. Det behöriga ministeriet skall se till att information som är väsentlig för individens liv, hälsa och säkerhet samt för egendom och miljön ges på båda nationalspråken i hela landet.

En tvåspråkig myndighets meddelanden, kungörelser och anslag samt annan information till allmänheten skall finnas på finska och svenska.

Att utredningar, beslut eller andra liknande texter som en myndighet utarbetat publiceras medför inte i sig att de behöver översättas som sådana. Myndigheten skall dock se till att både den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens behov av information tillgodoses.

33 §

Skyltar och ortnamn samt kollektivtrafik

Texten på skyltar, trafikmärken och andra motsvarande anslag som riktar sig till allmänheten och som myndigheterna

sätter upp i tvåspråkiga kommuner skall finnas på finska och svenska, om man inte enligt internationell praxis använder enbart ett utländskt språk.

Närmare bestämmelser om språket på trafikmärken och andra trafikordningar som myndigheterna sätter upp finns i vägtrafiklagstiftningen.

Bestämmelser om vilka ortnamn som skall användas på skyltar som myndigheterna sätter upp kan utfärdas genom förordning av statsrådet. Innan förordningen utfärdas skall utlåtande av Forskningscentralen för de inhemska språken inhämtas.

Bestämmelser om de språk som skall användas i skyltar och information till passagerarna i kollektivtrafiken kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

---

35 §

Åtgärder för att främja språkliga rättigheter

Det allmänna skall i enlighet med grundlagen tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

När förvaltningen organiseras skall en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder.

Myndigheterna skall i sin verksamhet förvalta landets språkkulturarv och främja användningen av båda nationalspråken. När omständigheterna kräver skall det allmänna vidta särskilda åtgärder för att kulturella eller samhälleliga behov som gäller nationalspråken tillgodoses.

36 §

Tillsyn och uppföljning

Varje myndighet skall inom sitt verksamhetsområde övervaka att denna lag följs.

Justitieministeriet följer verkställigheten och tillämpningen av denna lag samt ger rekommendationer i frågor som gäller lagstiftningen om nationalspråken. Vid behov skall ministeriet ta initiativ och vidta andra åtgärder för att rätta till konstaterade brister.

37 §

Berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen

Statsrådet skall varje valperiod som ett komplement till berättelsen om regeringens åtgärder lämna riksdagen en berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen och om hur de språkliga rättigheterna förverkligats samt vid behov även om andra omständigheter som gäller språk.

I berättelsen behandlas utöver finska och svenska åtminstone samiska, romani och teckenspråk.

Det som nu återstår att se är om det i praktiken blir möjligt att förena å ena sidan lagens mål att bevara och om möjligt stärka minoritetens (dvs. i praktiken oftast de svenskspråkigas) språkliga rättigheter, och å andra sidan de försvagade kunskaperna i svenska bland de finskspråkiga och därmed svårigheterna att rekrytera personal som kan tillräckligt bra svenska för att lagen ska kunna följas. Finns det en politisk vilja att stärka svenskan i den finska skolan och ett språkpolitiskt klimat som medger detta?

Jag skulle gärna vilja vara optimist, men ändå måste jag konstatera att det dagens läge verkar långt ifrån säkert att så vore fallet. Antalet timmar i svenska i den finska grundskolan och det finska gymnasiet har kontinuerligt minskat under de senaste årtiondena, och ett förslag att utöka det igen skulle sannolikt stöta på hårt motstånd.

Den väg som då förhoppningsvis återstår är att locka myndigheter och offentligt anställda att satsa på fortbildning i svenska. Förutsättningar för detta finns både i språklagen och i den likaså nya lagen om den språkkunskap som krävs av offentligt anställda. Det kommer att fordra både pengar och god vilja, men så som lagen är utformad borde det gå att uppbringa bägge två.

Den nya lagtexten har allmänt taget bedömts vara klar och tydlig, och redan det gör att lagen kommer att vara lättare att följa än den gamla.

Den nya språklagen träder i kraft år 2004.

Nordisk Sprogråd 2002

Henrik Holmberg

Nordisk Sprogråd er oprettet af sprognævnene i Norden – Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken (Finland), Føroyska málnevndin, Oqasiliortut (Grønlands Sprognævn), Íslensk málnefnd, Norsk språkråd, Sámi giellalávdegoddi (Sametingets språkstyre), Svenska språknämnden og Sverigefinska språknämnden. Institutionerne repræsenterer de sprog som er hjemmehørende i Norden (dansk, finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk).

Nordisk Sprogråd fungerer som et samarbejdsorgan for de nordiske sprognævn i spørgsmål der ligger inden for de enkelte nævns virksomhedsområde. Rådet er endvidere sagkyndigt organ for Nordisk Råd og for Nordisk Ministerråd.

Sprogrådet arbejder for at fremme den internordiske sprogforståelse. Sprogrådet arbejder desuden for at fremme og lette brugen af de nordiske sprog, såvel i Norden som uden for Norden, fx i det europæiske samarbejde. Nordisk Sprogråd har hvert år siden 1999 givet økonomisk støtte til ordbogsprojekter inden for de små sprogområder i Norden.

Rådet samarbejder med andre sprog- og terminologiorganer i og uden for Norden, og rådet skal fungere som koordinator for det internationale sprogsamarbejde.

Nordisk Sprogråd modtager støtte fra Nordisk Ministerråd i form af en årlig bevilling.

Organisation

Nordisk Sprogråd består af et råd på 10 medlemmer der er udnævnt af sprognævnene i Norden (jf. nedenfor). For hver

repræsentant er der udpeget en suppleant. Rådet er normalt indstillet for en periode på tre år ad gangen.

Ledelsen og det økonomiske ansvar i Nordisk Sprogråd skifter hvert tredje år. Rådets formand og rådssekretær repræsenterer det sprognævn der aktuelt har ledelsen og det økonomiske ansvar. Rådets næstformand repræsenterer det nævn der skal overtage styringen i den følgende treårsperiode.

Den 1. januar 2000 overtog Dansk Sprognævn formandskabet og sekretariatsfunktionen (fra Svenska språknämnden) for treårsperioden 2000–2002. Norsk språkråd følger efter fra 1. januar 2003.

På netadressen www.nordisk-sprakrad.no kan man bl.a. se statutterne for Sprogrådet.

Rådsmedlemmer

Nordisk Sprogråd havde i år 2002 følgende sammensætning:

Dansk Sprognævn

Inge Lise Pedersen
suppleant Henrik Hagemann

Forskningscentralen för de inhemska språken

Finsk afdeling

Aino Piehl
suppleant Sari Maamies

Svensk afdeling

Mikael Reuter
suppleant Eivor Sommardahl

Føroyska málnevndin

Jógvan í Lon Jacobsen
suppleant Katrin Næs

Íslensk málnefnd

Guðrún Kvaran
suppleant Sigurður Konráðsson

Norsk språkråd

Jan Olav Fretland
suppleant Helge Sandøy

Oqaasiliortut (Grønlands Sprognævn)

Carl Christian Olsen
suppleant Nuka Møller

Samisk språknemnd har ikke været repræsenteret i 2002

Svenska språknämnden Olle Josephson
suppleant Mats Thelander

Sverigefinska språknämnden
Paula Ehrnebo
suppleant Leena Huss.

I 2002 bestod Nordisk Sprogråds formandskab og sekretariat af følgende personer:

Inge Lise Pedersen, formand (udpeget af Dansk Sprognævn), Jan Olav Fretland, næstformand (Norsk språkråd), Henrik Holmberg, rådssekretær (Dansk Sprognævn), Rikke Hauge, rådskonsulent.

Formanden, næstformanden og rådssekretæren udgør rådets arbejdsudvalg.

Følgende personer fungerede i 2002 som deres institutioners nordiske sekretær:

Henrik Holmberg (Dansk Sprognævn), Charlotta af Hällström (Forskningscentralen för de inhemska språken), Ari Páll Kristinsson (Íslensk málnefnd), Ståle Løland (Norsk språkråd, indtil 31. august 2002, efterfulgt af Torbjørg Breivik fra 1. januar 2003), Birgitta Lindgren (Svenska språknämnden).

Udredning om nordisk sprogsamarbejde

På årsmødet februar 2002 blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af Ari Páll Kristinsson, Henrik Holmberg, Birgitta Lindgren, Ståle Løland og Mikael Reuter for at evaluere Nordisk Sprogråds organisation og samarbejdet med de øvrige

sproglige aktiviteter under Nordisk Ministerråd. Arbejdsgruppen udfærdigede i løbet af det første halvår dels en udtalelse om organiseringen af det nordiske sprogsamarbejde, dels en fyldigere udredning om dette, med synspunkter på organiseringen af det fremtidige samarbejde. Begge er sendt til Nordisk Ministerråd.

Møder, konferencer, symposier og seminarer 2002

a) Møder hvor Nordisk Sprogråd var (med)arrangør

Årsmøde den 1. og 2. februar på Schæffergården i Gentofte og rådsmøde den 29. august i Løgumkloster i Sønderjylland i forbindelse med det 49. nordiske sprog-møde. Begge møder blev forberedt og planlagt ved forudgående arbejdsudvalgsmøder.

Sammen med Dansk Sprognævn arrangerede rådet det 49. nordiske sprog-møde der blev holdt i Løgumkloster fra den 30. august til 1. september. Mødets tema var *Sprogkontakt og minoritets-sprog*.

Symposium med temaet *Sprognormering i nordiske ordbøger* på Schæffergården i Gentofte den 8. – 10. februar i samarbejde med Nordisk Forening for Leksikografi (NFL). Indlæggene på konferencen er trykt i *LexicoNordica* bind 9.

Med "bil" i 100 år. Nordisk konference blev afholdt i Bergen 18. – 19. oktober. Rapporter under udarbejdelse.

b) Møder i projekter og udvalg under Nordisk Sprogråd og møder med samarbejdspartnere

Netværksmøder 7. – 9. marts på Schæffergården og 21. – 23. oktober på Marstein ved Bergen i det internordiske projekt *Moderne Importord* under ledelse af Helge Sandøy.

Forberedende drøftelse mellem Inge Lise Pedersen og Olle Josephson i Stockholm den 1. februar og planlægningsmøder i København 19. februar og 6. december i det fællesnordiske

projekt Internordisk Sprogforståelse under ledelse af Lars-Olof Delsing.

Arbejds møder for den planlagte nordiske leksikografi-konference i Volda/Ørsta maj 2003 i Oslo 19. februar, 1. oktober., 28. november og møde med Høgskolen i Volda og Åsentunet den 18. april. Rikke Hauge deltog fra Nordisk sprogråd.

Udredningsgruppen om nordisk sprogsamarbejde afholdt møde 15. – 16. marts i København, 4. maj i Oslo.

Rikke Hauge deltog i møde den 6. marts med repræsentant fra Det nordiske universitetsadministratorsamarbejde (NUAS) og Norsk språkråd om internetbaserede ordllister over begreber inden for nordisk højere undervisning.

Olle Josephson deltog i møde med interimstyrelsen i European Federation of National Institutes of Language (EFNIL) i Paris 16. – 18. oktober.

Redaktionsmøde om Nordisk Mødeordliste den 9. november.

c) deltagelse i møder og konferencer

NorFa: Generelt seminar 8. – 9. juni 2002 på Holmen ved Oslo arrangeret af Tekstlaboratoriet, Universitetet i Oslo. Rikke Hauge deltog, og Birgitta Lindgren deltog i paneldebatten i egenskab af hovedredaktør for Skandinavisk ordbok.

Eurokonference i Bruxelles 19. – 21. juni "Towards a permanent structure for the collaboration between the language institutes and academies of member states of the European Union", arrangeret af Nederlandse Taalunie i forlængelse af konferencerne i Mannheim 2000 og Firenze 2001. Nordisk Sprogråd var repræsenteret ved Henrik Holmberg og Inge Lise Pedersen, Dansk Sprognævn ved Erik Hansen, Forskningscentralen för de imhemska språken ved Pirjo Hiidenmaa, Pirkko Nuolijärvi og Mikael Reuter og Svenska språknämnden ved Olle Josephson. Konferencen resulterede i dannelsen af en europæisk sammenslutning European Federation of National Institutes of

Language (EFNIL). Olle Josephson blev nordisk repræsentant i det valgte interimstyre. Nordisk sprogråd har medvirket til planlægningen af næste konference som finder sted i Stockholm oktober 2003 med støtte fra den sprogpoltiske referencegruppe.

Nordmål-forum om *Sprogpolitik i et mangekulturelt Norden* i Drammen arrangeret af Sprogpolitisk reference-gruppe. Rikke Hauge og Inge Lise Pedersen deltog.

Henrik Holmberg deltog i Nordisk språknormerings-konferanse, Høgskolen i Agder, Kristiansand 21. – 23. februar.

Samarbejde

Nordisk Sprogråd har i år 2002 haft samarbejde med institutioner og organer som har til opgave at støtte og styrke det nordiske sprogfællesskab. Blandt disse *Nordisk Kulturfond*, Nordisk Ministerråds *Sprogpolitiske referencegruppe*, *NiFin* (Nordens Institut i Finland (www.nifin.helsinki.fi)), *Nordterm* (sammenslutning af organisationer og foreninger i de nordiske lande der beskæftiger sig med terminologiarbejde (www.nordterm.net)). Sprogrådet har endvidere haft kontakt med følgende institutioner uden for Norden: *Nederlandse Taalunie* (www.taalunie.org), *Institut für deutsche Sprache i Mannheim* (www.ids-mannheim.de).

Skrifter

I 2002 har Nordisk Sprogråd udgivet følgende skrifter:

- *Sprog i Norden 2002. Årsskrift for Nordisk Sprogråd og sprognævnene i Norden*. Red. Henrik Holmberg m.fl. Oslo.
- *Norstedts skandinaviska ordbok*. Ny udvidet udgave. Red. Birgitta Lindgren m.fl. Stockholm.
- *Lexico Nordica 9*. Tidsskrift om leksikografi i Norden. Red. Henning Bergenholtz, Sven-Göran Malmgren m.fl. Oslo.

Informationsvirksomhed

Nordisk Sprogråd har informeret om sin virksomhed via hjemmesiden www.nordisk-sprakrad.no.

Projekter

Nordisk Sprogråd har i år 2002 arbejdet med og støttet følgende projekter:

Ordbogsprojekter inden for de små sprogområder i Norden.

Der indkom i alt 21 ansøgninger om et samlet beløb på over 3,5 millioner danske kroner. Ansøgningerne fordelte sig således: 1 fra Færøerne, 2 fra Grønland, 12 fra Island, 1 fra Norge (kvensk), 4 fra Sameland og 1 fra Sverige (Sverigefinska språknämnden). Disse ansøgninger blev behandlet på arbejdsudvalgsmøder den 12. august og den 30. august. Rådsmødet den 31. august fulgte arbejdsudvalgets indstilling om støtte til et færøsk, et grønlandsk, tre islandske, et kvensk, to samiske og et sverigefinsk ordbogsprojekt på i alt cirka 790.000 danske kroner.

Inden for *Moderne importord i språka i Norden*, det store, fællesnordisk projekt under Nordisk Sprogråd med Helge Sandøy fra Universitetet i Bergen som leder, arbejdes der nu inden for delprojekterne A-E. Delprojekt A om omfanget af importord er ca. halvvejs, i delprojekt B og C (tilpasning og afløsningsord) arbejdes på de islandske, norske, danske og svenske dele af projektet, tre af normeringshistorikerne i delprojekt D er færdigskrevne, to delvis skrevne, og i holdningsdelen, del E, er meningsmålingen gennemført, men ikke færdiganalyseret, materialet er næsten færdigindsamlet til dybdegranskningen, og der arbejdes på at udvikle en prototype til reaktionstesten. Der har været afholdt netværksmøder og styregruppemøder 7. – 9. marts og 21. – 23. oktober.

Forhandlinger med Nordisk Kulturfond om finpudsning af projekt om *Internordisk sprogforståelse* (principvedtagelse med afsætning af 3 mill. DKR december 2001). Lars-Olof Delsing, Lund, er valgt til projektleder, Arne Torp, Oslo, og Inge Lise

Pedersen, København, udgør en planlægningsgruppe sammen med Katarina Lundin, Lund. Gruppen har holdt møde den 6. december. Styringsgruppen består af Ståle Løland (Torbjørg Breivik fra 1. januar 2003) (no.), Olle Josephson (sv.), Henrik Holmberg (da.) og Inge Lise Pedersen; sidstnævnte som repræsentant for Nordisk Sprogråd. Den endelige planlægning er næsten afsluttet, og der er fundet feltarbejdere og planlagt instruktion af disse.

Sprogteknologi i Norden-projektet er fortsat med møder om en konference om sprogteknologi i 2003.

Vestnorden-projektet, et mødested på nettet for elever og lærere fra Færøerne, Island og Norge, er under stadig udvikling og har i 2002 fået et nyt ansigt på nettet (www.vestnorden.no).

Nordisk Forening for Leksikografi

Nordisk Sprogråd har fungeret som sekretariat for Nordisk Forening for Leksikografi, NFL (svenska.gu.se/nfl/nfl.html). Foreningen udgiver et medlemsblad og et årsskrift (siden 1994). Årsskriftet *LexicoNordica* udkom med bind 9. Rikke Hauge deltog i bestyrelsesmøde i Torshavn 26. – 27. april og i redaktionsmøde i *LexicoNordica* i Oslo 23. oktober.

Ny språklitteratur 2002

Publikasjoner fra språknemndene

Baldurs Jónsson. 2002. Málsgreinar. Afmælisrit Baldurs Jónssonar með úrvali greina eftir hann. Rit Íslenskrar málnefndar 13. Íslensk málnefnd, Reykjavík, 2002, 449 s. Festskrift til Baldur Jónsson.

Kielikello, finska språkbyråns informationsskrift (Forskningscentralen för de inhemska språken) har utkommit med fyra nummer även år 2002. I det följande ges några plock ur årgången, men alla artiklar nämns inte här.

I nummer ett (44 sidor) tar *Taru Kolehmainen* avsked av den finska marken, genom att diskutera de valutor som använts i Finland från 700-talet framåt ur språklig synvinkel. *Riitta Eronen* diskuterar finskans komparation, bland annat om man kan komparera substantiv. *Kaisa Karppinen* diskuterar språklig jämställdhet och granskar hur mycket kvinnor respektive män kommer till tals i finska tidningar. *Heikki Hurtt*a och *Jaakko Anhava* diskuterar bokstäverna q och z i finskan.

Det andra numret (52 sidor) fokuserar språket i skolan. *Pentti Leino* skriver om modersmålsprovet i det finska studentexamensprovet. *Sari Maamies* presenterar resultatet av enkät som finska språkbyrån skickat till studentexamenscensurerarna apropå det faktum att skrivkunskaperna bland de blivande studenterna anses ha blivit sämre under de senaste åren. Dessutom kan man i detta nummer bland annat läsa *Petteri Laihonens* artikel om striden mellan språkvårdare och språkforskare i Ungern.

Matti Räsänen skriver i nummer tre om stavningen av främmande ord i finskan, medan *Pirjo Mikkonen* diskuterar hur

förnamn ska böjas. *Riitta Hyvärinen* skriver om e-postkommunikation i kundkontakter och *Ari Sainio* berättar om lättläst. Nummer 3/2002 omfattar 44 sidor.

I Kielikello nummer 4/2002 publicerades fyra av de föredrag som hölls på seminariet Nykysuomi ja sen huolto (ungefär "nufinska och språkvården") den 11 oktober 2002: *Harri Mantila* talade om utmaningar för språkvården, *Anita Julin* gav en modersmålslärares syn på språkvården, *Arvi Lind* talade om språket i tv-nyheterna och *Sari Maamies* gav en inblick i språkvårdarnas vardag. Därtill kan nämnas *Pirjo Mikkonens* artikel om invandrars namn, och hur de ska behandlas i finskan.

Förutom det ovan nämnda innehåller varje nummer av Kielikello en ledare skriven av tidningens chefredaktör *Sari Maamies* och svar på språkfrågor.

Kieliviesti, Sverigefinska språknämndens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer.

I nummer 1 skriver *Raija Kangassalo* om finska språkets ställning i den svenska grundskolan. Hon ställer i sin artikel den berättigade frågan om man efter de hårda nedskärningarna under 1990-talet över huvud taget kan tala om någon ställning. En blygsam ersättning för finska klasser i grundskolan presenteras av *Marja Räihä*. Det är en s.k. lördagsskola, som Finska föreningen i Jönköping startade 2001 och där barn och ungdomar får undervisning i finska språket och finsk kultur. Språknämndens publikation *Om ordförrådet i sverigefinska ungdomars talspråk* anmäls av *Marja Räihä*. *Paula Ehrnebo* anmäler Antti Ylikiiskiläs avhandling *Tvåspråkiga skolbarns verbanvändning i svenska* som kom ut 2001. Numret innehåller också en svensk-finsk förteckning över sagofigurer i Astrid Lindgrens barnböcker, sammanställd av *Hannele Ennab*.

I nummer 2 presenterar *Leena Huss* Europarådets konvention för skydd av nationella minoriteter. Hon skriver också om hur länder som ratificerat konventionen är skyldiga att rapportera till Europarådet om minoritetsspråkens ställning och hur konventionen tillämpats. *Paula Ehrnebo* redogör kortfattat

för det språkpolitiska betänkandet *Mål i mun* som Kommittén för svenska språket lämnade våren 2002. *Asko Sahlberg* tar upp frågan om en författares språk i en främmande miljö. Han undrar om författaren kan själv påverka en förändringsprocess – och om han bör försöka göra det. Eller skall han bejaka de möjligheter som tvåspråkigheten ger? *Tuija Määttä* kommenterar felaktigheter med sammansättningar som hon irriteras av i tidningsannonser. *Sari Maamies* presenterar nyord i finska.

I nummer 3 redogör *Pekka Kivekäs* för översättandet av Svenska kyrkans psalmbok till finska. Det mycket omfattande, svåra och mångfasetterade arbetet har resulterat i *Ruotsin kirkon virsikirja* som i viss mån används redan nu, men som officiellt tas i bruk första advent 2003. *Leena Koivuneva* skriver om ambassadör *Heikki Talvities* roll som opinionsbildare i sverigefinnarnas kamp för att uppnå minoritetsställning i Sverige. *Marja Räihä* anmäler Päivi Juvonens avhandling där hon studerat om en bestämd artikel är på väg att bildas i finskan. *Riitta Eronen* redogör för reglerna gällande komparativformen och tar upp speciellt komplicerade fall. Dessutom innehåller numret en svensk-finsk lista över de vanligaste termerna om hörseln, sammanställd av *Margaretha Ternér*.

I nummer 4 skriver *Irmeli Kuusela* och *Arja Meski* om den undermåliga finska svenska myndigheter m.m. ofta har i sina texter och på sina webb-platser. De betonar att när finska används i offentliga sammanhang bör språket vara korrekt och väl fungerande. *Barbro Allardt-Ljunggren* kompletterar uppgifterna om sverigefinnarnas kamp för minoritetsställning i Sverige och understryker sverigefinska organisationers roll. *Marja Räihä* presenterar nättidningen *Tukholma.net* och konstaterar att tidningen är en mycket användbar informationskanal. Numret innehåller också en kort svensk-finsk förteckning över handikapphjälpmedel, sammanställd av *Hannele Ennab*.

Varje nummer innehåller också en ledare och en kolumn om något aktuellt ämne, ofta finns dessutom frågor och svar.

Lexico Nordica 9. Tidsskrift om leksikografi i Norden. Redaktører Henning Bergenholtz, Sven-Göran Malmgren m.fl., Oslo 2002.

Málfarsbanki. <http://www.ismal.hi.is/malfar/>. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002. Den islandske sprogbrugsbanken tilgjengelig på Internett. Man kan søke etter ord og finne svar fra Islandsk språksekretariat om islandsk språkbruk

Málfregnir 21, 2002. Ritstjóri (red.): Ari Páll Kristinsson. Íslensk málnefnd, Reykjavík. 64 s. Islandsk språkråds tidsskrift.

Nordterm 11, rapport fra Nordterm 2001. Red. Johanna Suomalainen. Utgitt for Nordterm av TSK i samarbeid med Nordisk språkråd, Helsinki 2002.

Norstedts skandinaviska ordbok. Ny, utvidet utgave. Red. Birgitta Lindgren m.fl. Norstedts Ordbok i samarbeid med Nordisk språkråd og Nordisk Ministerråd, Stockholm 2002.

Nyt fra Sprognævnet, Dansk Sprognævns tidsskrift har udkommet med fire numre i 2002, alle med 16 sider.

Hvert nummer indeholder et udvalg af sproglige spørgsmål til nævnet, bogomtaler og artikler om sproglige forhold. Af årgangens artikler kan nævnes: *Ole Ravnholt:* Fremtidens danskfag, *Jørn Lund:* Sprog og tekster - alfabetisk (nr. 1), *Marianne Rathje og Ole Ravnholt:* R tjat å sms 1 trusl mod skriftsprågd? (nr. 2), *Vibeke Sandersen:* Om bogstavet å, *Anne Duekilde:* Om lydord (nr. 3), *Ole Ravnholt:* Ordet portfolio - er det nødvendigt? (nr. 4).

Språkbruk, tidsskrift utgiven av Svenska språkbyrån (Forskningscentralen för de inhemska språken) har utkommit med fyra nummer under år 2002.

I nummer 1/2002 (36 sidor) publiceras två artiklar som anknyter till det seminarium som våren 2001 hölls på

Forskningscentralen för att fira dialekt- och namnforskaren Peter Slottes 60-årsdag. I artikeln *Angående ortnamns betydelse – om de nu har någon?* har Staffan Nyström sammanfattat den diskussion om ortnamn som fördes under seminariet. *Bent Jørgensen* å sin sida presenterar i artikeln *Storbyens stedsnavne en pilotundersökning om ortnamnen i Köpenhamn*. *Helena Englund och Karin Guldbrand* skriver i artikeln *Personliga och läsarvänliga texter* om hur man formulerar texter som ska formuleras på webben, så att de både blir lästa och förstådda. *Urban Östberg* skriver om *Fasta fraser i svenskan*.

Nummer 2/2002 är extra tjockt, 48 sidor. *Marika Tandefelt* skriver om språksituationen i Viborg från medeltiden till före andra världskriget i artikeln *Viborg som språkmiljö*. *Birgitta Romppanen* skrader inte orden i sin recension av elektroniska ordböcker, *Alla elektroniska ordböcker håller inte måttet*. Dessutom kan *Ralf Svenblads* artikel om språket i *Anni Blomqvists* böcker om Stormskärsmaja, *Släkt och osläkt i Anni Blomqvists Stormskärsromaner*, nämnas. *Sandra Forsman* redogör i artikeln *Fem seminarier om hotad svenska blir handlingsprogram* för den diskussion som fördes om handlingsprogrammet för svenskan i Finland under fem seminarier våren 2002. Därtill polemiserar *Bertel von Bonsdorff* och *Matti Vilppula* om etymologin för ordet kiva.

Nummer 3 tar upp det finlandssvenska teckenspråket i *Karin Hoyers* artikel *Det finlandssvenska teckenspråket – ett av våra minsta minoritetsspråk*. *Niels Davidsen-Nielsen* diskuterar risken för domämförluster i artikeln *Kan vi överleva engelsk i Norden?* I detta nummer av *Språkbruk* inleder *Sven-Göran Malmgren* sin tvådelade artikelserie om det svenska ordförrådets utveckling sedan 1800. *Lisa Södergård* skriver om dialektala benämningar på små kroppsdelar i artikeln *Från äne till fotknyla – kroppsdelar på dialekt*. *Sandra Bernas* sammanställer i artikeln *Scenspråksdebatt på Hangö teaterträff* den debatt om språket på de finlandssvenska scenerna som arrangerades på teaterträffen i Hangö i juni 2002.

I det fjärde numret av Språkbruk 2002 skriver *Maria Österlund* om lättläst i artikeln *LL = lättläst*. *Jonna Ahti* redogör för resultaten i sin pro gradu-avhandling i artikeln *Språkliga drag i finlandssvenska chattkanaler*, medan *Mikael Reuter* i artikeln *Vad kan Svefix göra?* presenterar det nya textgranskningsprogrammet Svefix, som Svenska språkbyrån (Forskningscentralen för de inhemska språken) varit med om att utveckla. Dessutom publicerades i detta nummer av Språkbruk den senare delen av *Sven-Göran Malmgrens* artikelserie *Det svenska ordförrådets utveckling sedan 1800*.

Förutom allt detta innehåller 2002 års årgång en ledare av chefredaktören *Mikael Reuter* i varje nummer, svar på aktuella språkfrågor, recensioner och anmälningar av nyutkommen litteratur samt notiser och annat redaktionellt material.

Språknytt, som er Norsk språkråds meldingsblad, kommer vanligvis ut med fire nummer i året, hvert av dem på ca. 20 sider. Men i 2002 kom det bare ut tre: nr. 1 på 32 sider, nr. 2 på 28 sider og dobbeltnummeret 3-4 på 48 sider. I alt bestod årgangen av 108 s. Opplaget har stabilisert seg på 25 500 eksemplarer. Av innholdet i 2002-årgangen nevner vi:

I nummer 1: Skandinaviske "særbokstaver" av *Arne Torp*, Pressestøtte og språkleg mangfald av *Asgeir Olden*, Elias Blix og framveksten av det nynorske kyrkjespråket av *Tove Bull*, Norsk språkråd – fra rettskrivning til språkvern av *Jon Grepstad*, Ord fanget i nett av *Helge Dyvik*, Hjelp, vi har fått mail! Om elektronisk post, e-pest, bindestrek og annet besvær av *Jan Hoel*, Nyord i hundre år av *Vigleik Leira*.

I nummer 2: Om endring av rettskrivinga i bokmål av *Kjell Ivar Vannebo*, Nynorsknorma i endring av *Eilov Runnestø*, Ny lov om persónnavn av *Ivar Utne*, Nordisk purisme av *Endre Brunstad*, Falska vänner får man på köpet! av *Birgitta Lindgren*, Nettbasert nyordsinnsamling av *Boye Wangensteen*, "Polfarernorsk" av *Einar Lundebø*, Bymålslaget 100 år av *Ruth Vatvedt Fjeld*.

I nummer 3–4: Utviklinga i bokmål 1950–2000 av *Kjell Ivar Vannebo*, Utviklinga i nynorsk 1950–2000 av *Lars S. Vikør*, Norsk tale i to generasjonar av *Helge Sandøy*, Engelske lånord i norsk 1950–2000 av *Anne Line Graedler*, Å snakke ”bredt” og ”fint” – hva betyr det egentlig? av *Ellen Skolseg*, Dialektutjamning i Salten av *Kjetil Jensen*, Særskrivning av sammensatte ord av *Roald Walmsnes*, Granskingar av valfridomen i nynorsk, utdrag fra *Revisjon av nynorsknorma*, utgreiing frå Språkrådet 2002. Kjelda som aldri tryt – tankar om betre bibelspråk av *Jostein Stokkeland*, Frå polis til pilis – om namn på byar av *Svein Nestor*.

Hvert nummer inneholder dessuten en nyordsspalte, som *Svein Nestor* har stått for.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utkommit med fyra nummer.

Nummer 1 innehåller två artiklar om flerspråkighet i Sverige. I den ena redovisar *Jakob Cromdal* hur tvåspråkiga barn i en engelsk skola i Sverige leker på två språk samtidigt, i den andra lägger *Lovisa Alvtörn* fram siffror som visar att sprint (språk- och innehållsintegrerad undervisning) eller med andra ord undervisning av svenska elever på engelska kan ha negativa effekter på elevernas svenskkunskaper. *Ola Knutsson* har sett på de språkgranskningsprogram som finns för datorskrivande och vilken kapacitet de har. *Susanne Sznajderman-Rytz* presenterar jiddisch i serien Sveriges officiella minoritetsspråk. Och numret innehåller också den årliga nyordslistan, sammanställd av *Birgitta Lindgren*.

I nummer 2 presenterar *Björn Melander* det språkpolitiska betänkandet ”Mål i mun”. I två artiklar behandlas engelskans roll i Sverige. I den ena konstaterar *Stefan Haglund* att svenskars engelska ofta inte räcker till i professionella situationer, i den andra redogör *Karin Carlsson* för att inte heller studenternas engelska – eller för den delen universitetslärares engelska – räcker till i de naturvetenskapliga ämnena. Och även svenskan brister. *Gunlög Sundberg* tar upp skrivförmågan hos personer som lärt svenska om andraspråk och visar hur en systematisk

textbedömning kan gå till. *Oddrun Grønvik* tycker att vi borde sprida kunskaperna om den nordiska modellen när det gäller språkvård. Den utgör med sina demokratiska principer en motvikt till den stormaktsmodell som dominerar i stora delar av världen. *Kari Fraurud* presenterar romani i serien Sveriges officiella minoritetsspråk.

I nummer 3 framför *Martin Gellerstam* att nya gemensamma EU-regler för varumärken ger ökade möjligheter för företag att monopolisera ord. *Jenny Nilsson* har studerat gradadverb. Betydelserna bleknar och därför kan man säga *väldigt liten, hemskt trevligt* och *grymt snäll*. *Maria Lindgren* visar att det är chefen som bestämmer i utvecklingssamtal, trots den yttre demokratiska formen. *Catharina Nyström* presenterar ett diagnosinstrument, "Klarspråkstestet", för den språkliga tillgängligheten hos myndighetstexter, och visar att mottagaranpassning är mer än tiltalsord. *Anna-Lena Bucher* berättar om vad terminologiarbete går ut på och visar på skillnader mellan allmänspråkliga och terminologiska preciseringar av begrepp. Hon påpekar också hur viktigt det är för översättare att välja den korrekta termen och inte hitta på egna ord-för-ord-översättningar. Slutligen reder *Staffan Nyström* ut skillnaden mellan *boulevard*, *alléer*, *avenyer*, *esplanader*, m.fl. franska ord i gatunamn.

I nummer 4 går *Ylva Hård af Segerstad* igenom språkbruket i sms-meddelanden. *Anna-Malin Karlsson* har studerat hur vi läser en annan ny typ av texter, webbtexter. *Inger Lindberg* avlivar i sin artikel myter om tvåspråkighet, bl.a. att modersmålet skulle störa andraspråksinläringen, vilket om det vore sant skulle befria samhället från att tillhandahålla det som förr hette hemspråksundervisning. Som ett levande bevis på de positiva sidorna med flerspråkighet kommer sedan en artikel av *Bengt Ahlfors*, som berättar om sin egen familjs erfarenheter med finska, svenska och madinka. *Inger Ahlgren* avslutar serien minoritetsspråk genom att presentera teckenspråket.

Dessutom innehåller varje nummer en ledare, insändare, kortare anmälningar av nyutkommen litteratur, notiser om språkliga aktualiteter, samt en avdelning med frågor och svar.

Stefnuskrá Íslenskrar málnefndar 2002-2005, Reykjavík 2002.
<http://www.ismal.hi.is/Stefnuskra2002-2005.html>
Íslandsk sprákráds program 2002-2005:

Teleman, Ulf: Ära, rikedom och reda. Svensk språkvård och språkpolitik under äldre nyare tid. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 85. Norstedts Ordbok 2002. 216 s.

Se Publikasjoner forøvrig for Sverige.

Publikasjoner forøvrig

DANMARK

Pia Jarvad, Jørgen Nørby Jensen og Jørgen Schack

Anker Jensen, Per og Peter Rossen Skadhauge (red.): Sætningsskemaet i generativ grammatik. Udg. af Institut for Erhvervsproglig Informatik og Kommunikation, Syddansk Universitet, Kolding 2002. 112 s.

Artiklernes emne er som titlen angiver, sætningsskemaet, og det behandles af Lars Ahrenberg: Positions vs. precedences as primitives of constituent order, Lars Heltoft: Hierarki og rækkefølge - skandinavisk ledstilling i funktionel grammatisk betydning. De to redaktører skriver om Verbalalternationer og topologi og Sten Vikner om Ledstillingen i dansk og government & binding.

Cramer, Jens, Ole Togeby og Peter Widell (red.): M/K - mod og kvindehjerte. Festskrift til Mette Kunøe 5. november 2002. Modtryk, Århus 2002. 393 s.

Som det fremgår af undertitlen, er der tale om et festskrift til Mette Kunøe, som i en årrække har været institutleder på Århus Universitets nordiske institut. Artiklerne er skrevet af kollegaer og venner fra både det snævert faglige miljø med artikler om sproglige og litterære emner og fra det kønspolitiske miljø som det har udfoldet sig i områder hvor Mette Kunøe har bevæget sig: på venstrefløjen i dansk politik og i forskningspolitikken.

Danske Studier 2002. C.A. Reitzels Forlag, København 2002. 238 s.

Blandt bindets store artikler er *Kasper Boye*: Den danske infinitivneksus - distribution, funktion og diakroni af særlig interesse. Tre retskrivningsordbøger udkom i 2001, og disse anmeldes under et af Laurids Fahl m.fl. Det drejer sig om Dansk Sprognævn: Retskrivningsordbogen, 3. udgave, Retskrivningsordbog, 2. udgave, Gyldendal og Politikens Retskrivningsordbog, 1. udgave. Også Vibeke A. Pedersens anmeldelse af Eli Fischer-Jørgensen: Tryk i ældre Dansk. Sammensætninger og Afledninger (omtalt i *Sprog i Norden* 2002) er værd at bemærke. Bindets første bidrag er en nekrolog over *Danske Studiers* mangeårige redaktør Iver Kjær, som afgik ved døden i 2002. Den er forfattet af Flemming Lundgreen-Nielsen.

Dialekter - sidste udkald? Modersmål-Selskabets årbog 2002. C.A. Reitzels Forlag, København 2002. 196 s.

Årbogen 2002 fokuserer på dialekterne, nu hvor de som lokalt betingede varianter er forsvundet. Inge Lise Pedersen redegør i to artikler dels for hovedtrækkene i de danske dialekter og dels for den afvikling af dialekterne som gør at vi i dag kun har regionale variationer tilbage. Pia Quist skriver om nye varianter af dansk som opstår i kølvandet af nye danskere. Hun kalder det for multietnolekter, og det er det sprog som de unge nydanskere benytter indbyrdes, og som karakteriseres ved de mange sprog som er de unges baggrund. I flere artikler gøres barndommens og hjemstavns sproget til genstand for beskrivelse og hyldning af kendte forfattere og journalister.

Hermes. Tidsskrift for Sprogforskning. 30-2003. Redigeret af Henning Bergenholtz mfl. Udgivet af det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus. 245 s.

Den tematiske del af dette nummer er sprog og informationsteknologi. Af indholdet kan nævnes: *Lone Ambjørn*: Computermediets differentieringspotentiale i sproglig læring belyst ud fra en procesorienteret synsvinkel, *Karen Lauridsen*:

Definition af kompetenceniveauer i fremmedsprog inden for en fælles europæisk referenceramme, *Ole Lauridsen*: En hvepserede: læringsstile i e-learning, *Bernt Møller*: Internet som tekstsamling og ressourcebank i sprogundervisning og *Morten Pilegaard*: Netværksbaseret læring. In casu medicinsk engelsk.

Holm-Larsen, Signe (red.): Fremmedsprog i den danske skole. Kroghs Forlag, Kolding 2002. 251 s.

Dansk Skolemuseum har som det historiske museum for skole og uddannelse her i landet taget initiativ til denne bog, hvor forskere og undervisere beskriver dansk fremmedsprogundervisning før, nu og i fremtiden. Bogens indhold falder i tre afsnit: et alment første afsnit, som fokuserer på tværgående tendenser i fremmedsprogundervisningen, et fagopdelt andet afsnit, der viser karakteristiske sider af de enkelte fremmedsprogs udvikling, og et mere generelt tredje afsnit, der behandler nutidige udfordringer for fremmedsprogundervisningen. Forfatterne redegør for de vilkår der har sat et afgørende præg på udviklingen inden for dansk sprogundervisning, ikke alene i folkeskolen, men også på øvrige niveauer i uddannelsessystemet.

Hou Olsen, Gitte (red.): Politikens Danske ord der driller. Politikens Forlag, København 2002. 192 s.

Danske ord der driller er en opslagsbog i praktisk sprogbrug. Den indeholder ca. 1900 opslag om ord og udtryk som man ofte kan være i tvivl om. Bogens forklaringer er korte og præcise og som regel illustreret med eksempler. Bogen indeholder desuden en række faktabokse som giver svar på forskellige sproglige spørgsmål.

Hvordan staver studenterne? - En undersøgelse af stavefejl i studentereksamensstilene 1998. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 6. Undervisningsministeriet, København 2002. 70 s.

Bogen dokumenterer stavfejl i studenternes danske stile, og undersøgelsen er en gentagelse af en tilsvarende undersøgelse i 1990. Det gør det muligt at se udviklingen i stavfejl, og man kan se at det især er fire typer fejl som øges dramatisk, nemlig særskrivning af sammensatte ordforbindelser, fx *køle anlæg*, overholdelse af regler ved sammenskrivning eller særskrivning af adverbium + præposition fx *inden for huset / kom indenfor*, orddelingsfejl ved linjeskift og fejl i brugen af bindestreg. Men selv om eleverne laver mange flere fejl i disse typer, laver de i alt færre fejl i 1998 end i 1990, siges det i rapporten.

Jensen, Hans Arne, Folmer Arnklit og Jørgen Jensen: Anbefalede Plantenavne. Recommended Scientific and Danish Plant Names. Udgivet af Plantedirektoratet. G.E.C. Gads Forlag, København 2003. 372 s.

Formålet med ordbogen *Anbefalede Plantenavne* er at fremme en ensartet anvendelse af plantenavne i landbrug, gartneri, havebrug, naturforvaltning, undervisning mv. Ordbogen er udarbejdet af Plantenavneudvalget, som fungerede fra 1979 til 2002. Ordbogen indeholder i alt ca. 7.700 navne, først og fremmest navne på planteslægter og plantearter der dyrkes og omsættes i Danmark. Derudover finder man navne på en række importerede planter og frugter og på en del ukrudsarter. Ordbogen falder i to dele: I første del er plantenavnene ordnet alfabetisk efter det videnskabelige navn (fx *Leymus... mare-halm*), i anden del efter det almindelige danske navn (fx *tomat ... Lycopersicon*).

Jørgensen, Kim Møller: Sprog og Sygepleje. Publikationer fra Institut for Sygeplejevidenskab, Aarhus Universitet, nr. 6. Århus 2002. 87 s.

Bogen beskriver det videnskabelige sprog som trænger sig ind i sygeplejen og den deraf følgende videnskabeliggørelse af sygeplejegeringen. Det skitseres hvilke muligheder og begrænsninger det er forbundet med i sammenhæng med

formidling af sygepleje og som grundlag for tilegnelse af en omsorgskompetence.

Ladegaard, Uffe: Sprog, holdning og etnisk identitet. En undersøgelse af holdninger over for sprogbrugere med udenlandsk accent. Syddansk Universitetsforlag, Odense 2002. 112 s.

På basis af en undersøgelse foretaget blandt 139 elever i 8. og 9. klasse på tre fynske folkeskoler søger denne bog at afdække hvilke holdninger der kommer til udtryk over for sprogbrugere fra etniske minoritetsgrupper i Danmark.

Lindø, Anna Vibeke: Samtalen som livsform. Et bidrag til dialoganalysen. Forlaget Klim, Århus 2002. 183 s.

Samtalen som livsform er en lærebog i sproganalyse med udgangspunkt i den levende dialog. Bogen henvender sig først og fremmest til sprogundervisere på alle niveauer i uddannelsesystemet, men også til studerende på uddannelser hvor refleksioner over sproget indgår. Bogens overordnede sprogsyn er at sprog- og kommunikationsmodeller er en form for tilværelsessmodeller. Forfatteren placerer sig med denne indfaldsvinkel til sprog inden for en dialektisk tradition der forstår arbejdet med sprog som en videnskab om tilværelsen. I bogen gives en kritisk gennemgang af forskellige hovedretninger inden for moderne sprogteori, og som alternativ til disse retninger præsenteres forskellige versioner af den såkaldte økologiske sprogvidenskab med særlig vægt på den danske dialektiske skoledannelse inden for dette felt. Bogen indeholder desuden en række analyser af autentiske dialoger.

Majgaard, Poul: Om at skrive bedre - tre trin på vejen. Journalistværktøj når en artikel bygges op. Dike, København 2002. 204 s.

Om at skrive bedre er en pædagogisk indføring i at skrive artikler med journalistiske redskaber. Målet er at ruste læseren til at skabe sine egne artikler efter en såkaldt tretrinnsmodel.

Bogen er inddelt i tre hovedafsnit med overskrifterne: *Før du skriver artikler*, *Tre trin på vejen* og *At prøve det af*. Bogen indeholder desuden et afsnit med *Gæsteord* og *Efterskrift*, en bilagsliste med oplysninger om bl.a. *Pædagogisk journalistik* og *Gode steder på nettet* samt et stikordsregister.

Møller, Bent og Jens Olsen: Juridisk formidling - at skrive juridiske tekster. Nyt Juridisk Forlag, København 2001. 66 s.

Bogen falder i to dele. Første del er hovedsagelig en historisk gennemgang af debatten om emnet forståelighed versus (juridisk) præcision. I anden del gøres der rede for hvad der i de seneste ca. 25 år er gjort for at mindske afstanden mellem almensproget og det juridiske fagsprog.

Møller Andersen, Nina: I en verden af fremmede ord. Bachtin som sprogbrugsteoretiker. Akademisk Forlag, København 2002. 194 s.

Russeren Michail Bachtin (1895-1975) er først og fremmest kendt som litteraturens og filosofiens teoretiker, men bag de litteratur- og filosofiteoretiske ideer ligger en teori om sproget. I bogen udfoldes den kommunikationsteori der i kimform ligger i Bachtins teorier, og i sidste kapitel bliver en bachtinsk kommunikationsmodel demonstreret med analyser af konkrete sprogbrugseksempler. *I en verden af fremmede ord* giver både læseren en introduktion til Bachtins liv og forfatterskab, en grundig gennemgang af hans sprogteorier og et konkret analyseredskab.

Mål & Måle. 25. årgang, nr. 1-3. Redigeret af Carsten Elbro, Pernille Frost, Erik Hansen, Ole Tøgeby. 2002. 32 s. + 32 s. + 32 s.

Numrene indeholder - foruden spørgebrevkassen Sprogligheder - artikler af bl.a. *Carsten Elbro*: Det er ret svært at lære at læse dansk, *Kresten Thor Nielsen*: Kinesertegn (nr. 1), *Holger Juul*: Grammatisk opmærksomhed. En overset vanskelighed i skolebørns udvikling?, *Erik Hansen*: Ta' og hils

det hele fra mig. Imperativisk ekspansion el. serie-imperativ, *Ebbe Spang-Hanssen*: Om menneskets mærkværdige evne for sprog. En bog om sproglig opmærksomhed (nr. 2) *Anders Damgren Højen*: Modersmålsundervisningen kan give dårligere udtale af dansk!, *Tore Kristiansen*: Noget om dialekter og dialektforskning (nr. 3).

Norman Jørgensen, Jens (red.): De unges Sprog. Artikler om sproglig adfærd, sproglige holdninger og flersprogethed hos unge i Danmark. Københavnstudier i tosprogethed. Køgeserien K9. Akademisk Forlag, København 2002. 288 s.

Bogen rummer en række undersøgelser og analyser af samtaler som forskellige unge har ført med hinanden uden andres tilstedeværelse (men med mikrofon på). I bogens ti artikler gennemgås nogle af de måder unge bruger sproget på. Blandt artiklerne kan nævnes: *Jane Lykke Bøll*: Etnicitet, sprog, generation og køn hos unge, *Helle Eskildsen*: Kodeskift hos unge i 8. klasse, *Jesper Hansen*: Sproglig bevidsthed hos tosprogede unge og *Mirjam Laursen*: Registerskift hos børn. Frække ord og tabuord i 1. og 2. klasse.

NyS. Nydanske sprogstudier. 30-2002. Redigeret af Peter Juel Henriksen. Udg. af Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet. 122 s.

Nummeret er et temanummer med korpuslingvistik som emne. Af artiklerne kan nævnes: *Sabine Kirchmeier-Andersen*: Dansk korpusbaseret forskning. Hvordan kommer vi videre?, *Jørg Asmussen*: Korpus 2000. Et overblik over projektets baggrund, fremgangsmåder og perspektiver. *Daniel Hardt*: Dansk grammatikkontrol med transformation-based learning.

Perregaard, Bettina: Forskning og undervisning i skriftsprog. Akademisk Forlag, København 2002. 202 s.

Denne bog giver en introduktion til den russiske sprog- og udviklingspsykolog L.S. Vygotskys kulturhistoriske teori, der blev til i 1920'erne og 1930'erne. Vygotsky blev genopdaget af

Vesten i 1960'erne og har siden haft stor indflydelse på de spørgsmål og den teoridannelse der knytter sig til forskningen i børns sprogtilegnelse og skriftsproglige udvikling. Bogen fremhæver de udfordringer forskningen i skriftsprogstilegnelse står over for i dag, og den diskuterer begreber som internalisering, udviklingszone, social praksis, dekontekstualisering og appropriering. Begreberne sættes i forhold til konkrete undervisningssituationer. *Forskning og undervisning i skriftsprog* henvender sig til forskere, lærere og studerende der beskæftiger sig med betydningen af skriftsprog i forskellige sammenhænge.

Rask, Kirsten: Rasmus Rask. Store tanker i et lille land. Gads forlag, København 2002. 255 s.

Bogen er en biografi over den danske sprogforsker Rasmus Rask (1787-1832). Rask var en usædvanlig sproglig begavelse, og hans tanker og ideer har haft stor betydning for både den danske og den internationale sprogvidenskab. I 22 kapitler skildrer forfatteren Rasmus Rasks liv og skæbne - fra den fattige opvækst i Brændekilde sydvest for Odense til han i 1831 - et år før sin død - blev udnævnt til professor i orientalske sprog ved Københavns Universitet. Bogen indeholder bl.a. en længere beskrivelse af Rasks lange rejse 1816-1823. Rejsen bragte Rasmus Rask til så fjerne steder som Persien og Indien i hans jagt på de nordiske sprogs oprindelse.

Rasmussen, Jens: Dansk fonetik i teori og praksis. Specialpædagogisk forlag, København 2002. 107 s.

Bogen er rettet mod udenlandske universitetsstuderende som gerne vil lære den danske udtale godt. I bogen gennemgås den almene fonetik og den særlige danske fonetik, og lydskriften som benyttes, er Dania. Vejen til en god udtale er øvelser, og dem er der rigtigt mange af i denne bog.

Spang-Hanssen, Ebbe: Sprogets verden og din. Om menneskets mærkværdige evne for sprog. Gyldendal, København 2002. 219 s.

Sprogets verden og din handler om hvor dybt sprogene griber ind i vores verden. Bogen fortæller om hvordan de forskellige sprog er med til at forme de forskellige kulturer og om menneskets mærkværdige evne for sprog der er grundlaget for hele vores informationsudveksling. Bogen falder i tre hoveddele: 1. *Tegnene*, 2. *Mekanikken i sammenkædningen af tegnene*, 3. *Brugen af tegnene*. Første del handler om ord- og ordklasseinddelinger, og vægten er lagt på forskellene mellem kulturerne. Således gives i bogen en lang række eksempler på hvordan de forskellige sprog inddeler verden på forskellige måder. Anden del handler om grammatikken og om hvordan sprogene kæder ordene sammen, og her er der mere fokus på det universelle, dvs. det der er fælles for alle sprog. Det beskrives hvor raffineret den grammatik er som vi allesammen har inden i vores hoveder, og som vi bruger når vi taler eller lytter til sproglige meddelelser - det hele illustreret med velvalgte eksempler. I tredje og sidste del behandles de meget forskellige kommunikationsstrategier mennesker kan anlægge. Her diskuteres desuden retorik, samtaleanalyse og hvilket formål kommunikationen overhovedet tjener. I bogens allersidste afsnit giver forfatteren et kort overblik over de europæiske sprogs historie, og der kastes et blik på en fremtid hvor verdens sproglige mangfoldighed kan siges at være truet.

Sprog og Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. 20. årgang, 2002, nr. 1-4. 16 s. + 8 s. + 16 s. + 16 s. Redigeret af Michael Blædel.

I tre af de fire numre skriver Erik Hansen sædvanligvis oplagt om "Det flæde æ's undergang" (nr. 1), "Forandring fryder ikke" (nr. 3) og "Hvorfor staver vi så dårligt?" (nr. 4). Ellers rummer tidsskriftet en række omtaler og anmeldelser af sproglig litteratur. Af særlig interesse i den foreliggende årgang er desuden *Claus Tilling: Fremtidens danskfag*, og årets prismodtager *Ib Spang Olsen: Hvem udvikler sproget?*

Sørensen, Søren Peter (red.): *Elektroniske tekster*. Systime, Århus 2002. 187 s.

Elektroniske tekster er en grundbog om tekster der er beregnet til at blive læst på en skærm, fx websider, hyperfiktioner (dvs. skønlitterære e-tekster), chat- og sms-beskeder, PowerPoint-præsentationer mv. Bogen falder i fire hoveddele. I første del beskrives de elektroniske teksters særlige karakteristika. I anden del indsnævres fokus til de e-tekster der findes på internettet, og i tredje del behandles de e-tekster der handler om danskfaglige emner, og der henvises desuden til nogle af de steder på internettet hvor man kan finde skønlitterære tekster. Endelig indeholder fjerde del fire kapitler med hvert sit faglige perspektiv på e-tekst-fænomenet i praksis.

FINLAND

Charlotta af Hällström

Terhi Ainiala & Peter Slotte (red.): Avgränsning av namnkategorier. Rapport från NORNA:s tjugonionde symposium på Svidja 20–22 april 2001. Forskningscentralen för de inhemska språken, 2002, skrifter 4, 190 s.

Namnforskningen har traditionellt varit indelad i ortnamnsforskning och personnamnsforskning. Det finns emellertid namn som varken är ortnamn eller personnamn, och de har placerats i en egen grupp, övriga namn. Är gränsen mellan ortnamn och personnamn entydig? Vilka är egentligen de övriga namnen och vilken är deras plats i namnförrådet? Frågor som dessa dryftades på det tjugonionde NORNA-symposiet "Avgränsning av namnkategorier" på Svidja i Sjundeår 2001. Symposiet resulterade i en rapport med samma namn. Symposierapporten består av elva artiklar av nordiska namnforskare. I artiklarna behandlas bland annat urbana namn, firmanamn, husdjursnamn och namn på färöiska kapproddsbåtar. Artiklarna är skrivna på svenska, danska och norska med engelska sammanfattningar.

Marianne Blomqvist: Dagens namn. Schildts Förlags AB. 2002, 303 s.

Under ett års tid (29/1 2001–28/1 2002) hade Hufvudstadsbladets läsare förmånen att få läsa Marianne Blomqvists krönikor om dagens namn i almanackan. Nu har Blomqvist publicerat de uppskattade krönikorna i bokform. Varje dag har en egen kort krönika över dagens namn, skriven populärvetenskapligt och tilltalande, men ändå baserat på

gedigen forskning. Förutom själva krönikorna bjuder författaren på en historisk översikt över almanackan och namnsdagarna. I slutet av boken finns ett alfabetiskt förnamnsregister som förenklar användningen av boken. Dessutom har Marianne Blomqvist gjort ett register där man kan se namnlängdens utveckling från 1810, då vi fick en egen almanacka på svenska i Finland.

Saara Haapamäki: Studier i svensk grammatikhistoria. Åbo Akademis förlag, Åbo 2002, 407 s.

I sin avhandling *Studier i svensk grammatikhistoria* studerar Saara Haapamäki den svenska grammatikskrivningen i ett historiskt perspektiv, med avsikt att se på vilket sätt synen på grammatik och språk har gestaltat sig från slutet av 1600-talet till början av 1970-talet. Hon fokuserar på de frågeställningar, problem, teoretisk-metodiska överväganden och föreställningar om studieobjektet som ligger till grund för det grammatiska studiet av svenskan genom historien. Studien täcker den typ av grammatikskrivning som kallats "traditionell grammatik". Den historiska översikten ordnas i fyra huvudperioder: renässans och barock, upplysning och rationalism, romantik och historism samt övergången till modern tid. Som avslutning tar Haapamäki alla de presenterade grammatikkonceptionerna till kritisk granskning. Hon vill dock undvika värderingar som tar sin utgångspunkt utanför den historiska kontexten och utgår därför från Thomas Kuhns teori om vetenskapsutvecklingen, sådan som den presenteras i hans bok *The Structure of Scientific Revolutions* (1962).

Gunilla Harling-Kranck och Hanna Lehti-Eklund (red.): Folkmålsstudier 41, Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi, Helsingfors 2002, 258 s.

Folkmålsstudier 41 är denna gång i praktiken en konferensrapport från *Sjätte sammankomsten för svenska språkets historia*, som ägde rum i Helsingfors den 11–12 maj 2000. Temat för symposiet, som samlade ett hundratal deltagare, var

”Historia och språkhistoria”. Rapporten innehåller två av de tre plenarföredragen (Kurt Braunmüller: ”Om flerspråkighet och språkförändring” och Ulf Teleman ”Veta och vilja. Om ortografer och grammatiker som språkvårdare under svenskt 1600- och 1700-tal) samt 17 av de 34 sektions- och posterföredrag som presenterades vid symposiet. Bidragen i rapporten spänner över flera språkskeden, men med tyngdpunkten lagd vid äldre och yngre nysvenska.

Vesa Heikkinen (red.): Virkapukuinen kieli (om myndighets-språk). Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 112. Tietolipas 182. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Tampere 2002, 279 s.

Artiklarna i denna artikelsamling är skrivna av myndighets-språkforskare och språkvårdare, och behandlar myndigheternas språk ur olika synvinklar. I boken kan man läsa om hur myndigheternas texter kan läsas kritiskt, vad ett gott myndighetsspråk är och hur det kan förbättras. I de populärvetenskapliga artiklarna presenteras forskning om myndighetsspråk. Här ges en bild av språkvårdsarbetet på myndigheter och dessutom får läsaren en inblick i hur barn uppfattar myndighetsspråket. Avsikten med boken är att ge skribenterna på olika myndigheter redskap att analysera sina texter, och berätta för studenter och övriga intresserade om metoder inom textforskning och hur de kan tillämpas.

Ilona Herlin, Jyrki Kalliokoski, Lari Kotilainen ja Tiina Onikki-Rantajääskö (red.): Äidinkielen merkitykset (”Modersmålets betydelser”, festskrift till Pentti Leino). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Vaasa 2002, 618 s.

I festskriften till Pentti Leino, som är professor vid finska institutionen vid Helsingfors universitet, diskuterar lingvister, litteraturvetare, folklorister och pedagoger modersmålets betydelse i ett allt mer internationellt, mångspråkigt och mångkulturellt samhälle. Artiklarna behandlar bland annat modersmålets betydelse på små språkområden, utmaningar i

modersmålsundervisningen, dialekternas ökade popularitet och finsk rocklyrik.

Liisa Hietaketo-Vieno et al.: Punkter 2000 – Punktskriftens grunder. Braille-delegationens publikationer 3, Braille-delegationen, Celia – Biblioteket för synskadade, Helsingfors 2002. ISSN 1457-6589, 101 s.

Punkter 2000 – Punktskriftens grunder innehåller de vanligaste punktskriftstecknen som ingår i Brailles punktskriftssystem. Boken tar upp olika reliefskriftsmetoder, punktskriftsproduktionen och reliefbilder. Läsaren får många exempel i svartskriftspunkt som ska göra det möjligt att lära sig läsa punktskrift. I boken ges också en översikt över blindskriftens historia och utvecklingen av punktskriftsproduktionen i Finland. I slutet finns en ordlista som förklarar vad *synskadad*, *synsvag* och *blind*, dvs. *gravt synskadad*, samt många andra begrepp som hänför sig till punktskrift innebär.

Katariina Iisa, Hannu Oittinen, Aino Piehl: Kielenhuollon käsikirja (språkvårdshandbok). 5 utvidgade och förnyade upplagan, 1 tryckningen. Yrityskirjat 2002, 357 s.

I handboken Kielenhuollon käsikirja ges råd om rätt-skrivning och språkriktighet samt råd i stilistiska frågor bland annat med hjälp av många praktiska exempel. I boken finns ett omfattande sak- och ordregister. I uppdateringen av boken har man bland annat tagit hänsyn till valutans euro med nya regler och exempel.

Ann-Marie Ivars & Lena Huldén (red.): När kom svenskarna till Finland? Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 646, Helsingfors 2002, 183 s.

Ända sedan mitten av 1800-talet har man i Finland intresserat sig för den finlandssvenska bebyggelsens ålder och ursprung. I de tolv artiklar som är publicerade i boken *När kom svenskarna till Finland?* får man en överblick över olika vetenskapers syn på frågan. Utgångspunkterna är historiska,

språkvetenskapliga, arkeologiska, botaniska, populationsgenetiska, idéhistoriska och klimatologiska.

Boken är resultatet av ett seminarium och en föreläsningsserie på Svenska litteratursällskapet i Finland år 2000 respektive 2001. Föreläsningarna väckte ett stort intresse hos publiken, som efterlyste föredragen i bokform. Utöver föredragen ingår i boken dessutom ett helt nyskrivet bidrag. De språkvetenskapliga bidragen i boken är två till antalet: Lars Huldéns artikel *Vad berättar ortnamnen om den svenska bosättningens uppkomst i Finland?* och Ann-Marie Ivars artikel *Vad säger dialekterna om bebyggelsehistorien?*

Redaktörerna skriver att boken inte gör anspråk på att ha sagt sista ordet i diskussionen om den finlandssvenska bebyggelsehistorien, men att de hoppas att den sporrar till nya försök att hitta svar på frågan om den svenska bosättningens uppkomst och historia i Finland.

Lari Kotilainen, Annukka Varteva (red.): Maaailman vaikein kieli ("Världens svåraste språk"). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 882. Tampere 2002, 160 s.

I boken om världens svåraste språk har redaktörerna samlat språkkåserier publicerade i kvällstidningen Ilta-Sanomats språkspalt Kielipeli 1998–2001. Kåserierna är skrivna av forskare och forskarstuderande vid finska institutionen vid Helsingfors universitet. I de 119 korta kåserierna behandlar artikelförfattarna både det finska språket och andra språk ur många synvinklar: det talade språket, språkets uppbyggnad, betydelser, hur man lär sig språk, språkliga förändringar och språkens ställning i samhället.

Christer Laurén (red.): Språket, människans dotter. Människan, språkets dotter. Lingua, filia hominis. Homo, filius linguae. Essäer på olika språk om språk och kultur. Skrifter utgivna av Svensk-Österbottiska Samfundet rf nr 66, Vasa 2002, 72 s.

För att fira sin 60-årsdag har professor Christer Laurén vid Vasa universitet gett ut en bok. Boken innehåller 29 artiklar

skrivna på 11 språk (svenska, finska, katalanska, spanska, italienska, franska, engelska, tyska, isländska, norska och danska). Artiklarna är inte översatta till exempelvis svenska, och det finns en orsak till detta. Laurén skriver själv i förordet att ett av målen med boken är att ge läsaren en möjlighet att upptäcka att det går att förstå en hel del text på ett språk han eller hon aldrig har studerat. "Tag tid på dig, sök upp din bekvämaste läsvrå, ögna igenom en text du aldrig trodde du kunde förstå, låt ögat plocka ut ordelement och fackord som du kan gissa dig till betydelsen på. Efter en genomgång med tålmod har du en rad acceptabla tankar om vad texten i fråga handlar om. [---] du behöver ingalunda förstå alla ord för att någorlunda förstå en text."

Laurén har bett skribenterna i boken i populär form skissera en forskningsfråga som kunde vara intressant för yngre forskare, och till den late läsarens lättnad har de bara en eller två sidor till sitt förfogande. Artiklarna är indelade i grupper enligt innehåll: Språk och barn, Språk och tid, Språk och rum samt Språk och tanke.

Det som man som läsare kan sakna är en text av Christer Laurén själv. Han kunde gärna ha gett läsarna en inblick i någon av de forskningsfrågor som ligger honom själv nära om hjärtat, exempelvis inom fornsvensk filologi, fackspråklig kommunikation, terminologins teori, flerspråkighet eller språkbad.

Heikki E. S. Mattila: Vertaileva oikeuslingvistiikka ("Komparativ rättslingvistik"). Kauppakaari. Lakimiesliiton kustannus. Jyväskylä 2002, 739 s.

Mattilas bok är en historisk-kulturell översikt över olika rättskulturer och rättsspråk, främst deras utveckling och särdrag. Den beskriver likheter och olikheter mellan olika rättsspråks ordförråd, samt översättningsproblem. Boken tar upp rättsspråkets funktioner, egenskaper och terminologi, juristlatin samt dagens rättsspråk, speciellt engelska, franska och tyska. Rättsspråken inom EU har fått ett eget kapitel. Boken har ett

sak- och termregister i vilket Mattila har samlat de uttryck på främmande språk som kommer upp i boken. Boken lämpar sig som lärobok för studenter inom juridik och översättning.

Pirjo Mikkonen (red.): Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä ("Förnamn? Efternamn? Om invandrarnas namnsystem"). Kielenkäytön oppaita 3. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 114. Helsinki 2002, 116 s.

Denna handbok lämpar sig för alla som kommer i kontakt med och intresserar sig för icke-västerländska personnamn, t.ex. myndigheter och journalister. Den ger exempelvis råd i hur invandrades namn ska translittereras och uttalas, samt hurdana namnsystemen i de olika invandrar språken är. Handboken kan också hjälpa när man ska fylla i förnamn och efternamn i blanketter. Boken omfattar artiklar av nio olika experter. Artiklarna behandlar arabiska, spanska och portugisiska, ingermanländska och ryska, iranska och turkiska, kinesiska, koreanska, sydasiatiska och vietnamesiska samt somaliska namn. Artiklarna i boken handlar alltså om Finlands största invandrargrupper namnsystem.

Karin Hoyer & Karin Kronlund-Saarikoski (red.): Se vårt språk! Finlandssvenskt teckenspråk, 38 ordboksartiklar, Finlands Dövas Förbund rf:s publikationer 21, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 122, Helsingfors 2002, 110 s.

Den finlandssvenska döva minoriteten utgör en språkgrupp med anor som sträcker sig ända till tiderna för dövundervisningens födelse i Finland, dvs. då dövskolan i Borgå grundades 1846. Mycket lite har publicerats om det finlandssvenska teckenspråket. *Se vårt språk!*, som består av en bok och en videokassett, är ett av de första försöken att beskriva det finlandssvenska teckenspråket. I publikationen analyseras dock bara ett fåtal (38) tecken. Materialet är trespråkigt: uppslags-tecknen och exempelmeningarna är på finlandssvenskt teckenspråk, medan motsvarigheterna och översättningarna av

exemplen finns på svenska och finska. De utvalda tecknen utgör inte det finlandssvenska teckenspråkets mest centrala teckenförråd, utan är utvalda för att de på något sätt skiljer sig från motsvarande finska tecken. Publikationen presenterar uppslagstecknens struktur, betydelse och användning.

Tom Moring & Andrea Nordqvist (red.): Svenska medier i Finland, SSKH Skrifter nr 13, Helsingfors 2002, 238 s.

Forskare och studerande vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet har tillsammans med sakkunniga inom medievärldens olika delområden sammanställt antologin *Svenska medier i Finland* (redigerad av Tom Moring och Andrea Nordqvist), som behandlar den finlandssvenska medievärlden och den finlandssvenska publikens medievanor.

Finlandssvenskarna är flitiga mediekonsumenter. Men vad beror det på att finlandssvenskarna läser fler tidningar än någon annan folkgrupp inom EU? Hur är de finlandssvenska medierna uppbyggda, och vem äger dem? Hur används medierna i tvåspråkiga familjer – vad är det som gör att man väljer de kanaler man tittar eller lyssnar på? Ja, vad är egentligen en tvåspråkig familj? Och vad spelar medierna för roll för identiteten och språket?

Dessa och ett flertal andra medierelaterade frågor diskuteras i volymen och en del av artiklarna kan rekommenderas för den lingvistiskt inriktade läsaren. I den inledande artikeln *Svenskfinland – ett världsrekord i medier*, skriven av Tom Moring och Ullamajja Kivikuru, diskuteras bland annat finlands-svenskarnas ställning som minoritet i Finland samt frågor om den språkliga identiteten. Andrea Nordqvist redovisar för undersökningar om tvåspråkiga finlandssvenskars tidningsvanor och deras radio- och TV-bruk, och Ann-Charlotte Helenius ser närmare på språkval i tvåspråkiga familjer. Maria Wasström skriver i sin artikel om det särpräglade medielandskapet Åland, där medieutbudet från såväl Sverige som

Finland är stort och där nästan hela befolkningen parallellt läser två lokaltidningar.

Eivor Sommardahl: På god grund. Idébok för skolan. Forskningscentralen för de inhemska språken, Helsingfors 2002. ISBN 951-9475-91-5, 64 s.

Under hösten 2000 och fram till våren 2001 jobbade språkvårdaren Eivor Sommardahl som språkkonsult för de svenska skolorna i Finland och detta arbete resulterade i boken *På god grund. Idébok för skolan*. Boken delades ut gratis till alla finlandssvenska lärare under våren 2002, men finns också att köpa.

Bokens huvudsakliga uppgift är att tjäna som inspirationskälla för alla de lärare som oroar sig över de språkliga utmaningar som den finlandssvenska skolan stött inför under de senaste åren. Med ett ökat antal elever med flerspråkig bakgrund och ett Svenskfinland där finskan tar allt större plats i de ungas vardag är det viktigt att alla lärare – inte bara modersmålslärarna – inser sitt ansvar och diskuterar hur skolan på bästa sätt kan stödja dessa elevers skolspråk.

På god grund gör inte anspråk på att vara en didaktisk handbok eller en heltäckande beskrivning av alla existerande språkstimulansmetoder. Jag tror att alla som läser boken ändå väcks till insikt om att det alltid finns något som den enskilde läraren kan göra för att stimulera eleverna språkligt. Boken kan både väcka upp, ruska om och ingjuta hopp i ett lärarkollegium, och den är därför viktig läsning för alla.

Svenskans beskrivning 25. Förhandlingar vid Tjugofemte sammankomsten för svenskans beskrivning Åbo den 11 och 12 maj 2001. Marketta Sundman & Anne-Marie Londen (utg.), Åbo 2002, 371 s.

Konferensrapporten från den tjugofemte sammankomsten för svenskans beskrivning innehåller 30 av de föredrag som ungefär 150 konferensdeltagare åhörde i Åbo den 11 och 12 maj 2001. Utgivare av skriften är Marketta Sundman och Anne-

Marie Londen. Här återfinns tre plenarföredrag som på olika sätt berör konferensens övergripande tema: svensk-finsk språkkontakt genom tiderna. Kaisa Häkkinen redogjorde i det ena av dem för de många svenska lånord som finns i finskan och andra likheter som finns i språken efter århundraden av kontakter och utbyten av olika slag. Leena Huss koncentrerade sig i stället på den svensk-finska språkkontakten av i dag, då hon bland annat såg närmare på minoritetspolitikens utveckling i Sverige, Sverigefinska språknämndens verksamhet och forskningsprojektet Språklig emancipation i Finland och Sverige. Det tredje plenarföredraget hölls av Marika Tandefelt under rubriken *Land ska med lag byggas – också med en språklag? Exemplet Finland* som handlade om språklagstiftningen och finländarnas språkliga rättigheter och skyldigheter.

Sektionsföredragen behandlade ett flertal olika teman, bland andra elevspråk, textanalys, fonetik, samtalsanalys och grammatik. I slutet av konferensrapporten finns engelska sammanfattningar av samtliga artiklar.

Liisa Tainio, Aki Ontermä, Tapani Kelomäki, Minna Jaakola (red.): Pentti Leino: Mittoja, muotoja, merkityksiä (ett urval artiklar av Pentti Leino). Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 868. Vaasa 2002, 628 s.

Med boken *Mittoja, muotoja, merkityksiä* ville redaktörerna hedra professorn i finska vid Helsingfors universitet, Pentti Leino på hans 60-årsdag. Boken omfattar ett urval artiklar skrivna av professor Leino. Förutom lingvistik har Leino forskat i folkloristik och metrik. I artiklarna diskuterar Leino bland annat hur ordstäv och berättelser är uppbyggda, runometer samt infinita verbformer och det finska kasussystemet ur den kognitiva lingvistikens synvinkel. Leino har också intresserat sig för bland annat studentexamen, språkvård samt vetenskapspolitik, varför boken också omfattar artiklar inom dessa områden.

Marika Tandefelt (red.): Viborgs fyra språk under sju sekel. Schildts förlags AB, 2002.

I en kulturhistoriskt brett upplagd studie beskriver Marika Tandefelt tillsammans med historikerna Lena Huldén och Peter Stadius staden Viborg som språklig metropol. Viborg var Finlands mest kosmopolitiska stad med flerspråkigheten som varumärke under många hundra år. Mötet mellan rysk administration, tyska handelsmän, ett finskt folk och en betydande svenskspråkig befolkning har genom tiderna gett upphov till många anekdoter och historier. I boken beskrivs språken och språkförhållandena i Viborg från medeltiden fram till krigsutbrottet 1939. I boken finns också fyra kommenterade ordlistor.

Barbro Wiik: Studier i de österbottniska dialekternas fonologi och morfologi. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 642, Studier i nordisk filologi nr 80, Helsingfors 2002, 374 s.

Dialekterna i det moderna samhället anses genomgå en utjämning. I Österbotten växer de flesta barn upp i en språkligt heterogen miljö där de kommer i kontakt med många olika dialekter och varieteter av standardspråket. Dialekterna förändras således så att de blir allt mer lika varandra samtidigt som de också närmar sig standardspråket. Främst märks utjämningen i ordförrådet men fenomenet kan också iakttas på andra språkliga nivåer. I sin doktorsavhandling *Studier i de österbottniska dialekternas fonologi och morfologi* undersöker Barbro Wiik de moderna österbottniska dialekternas ljud- och formlära.

Den strukturalistiska ansatsen i avhandlingen innebär att varje dialekt ses som ett självständigt språksystem med en fullständig grammatik. En relevant fråga är huruvida de österbottniska dialekterna kan beskrivas som ett system med variation eller flera system med inbördes likheter. Frågan konkretiseras bland annat i kapitlet om fonologi där fonemsystem för dialekterna etableras. Konsonantsystemen är nämligen förhållandevis enhetliga, vilket tyder på att de

österbottniska dialekterna utgör ett system. Vokalsystemen uppvisar däremot en stor variation och speciellt i fråga om de långa vokalerna är det endast ett fåtal dialekter som uppvisar sinsemellan identiska system. Tyngdpunkten i avhandlingen ligger på fonologin men därutöver studeras också fonotax, morf fonematik och morfologi.

Enligt Wiik kan man anta att utjämningen av dialekterna långsamt fortgår och att sockendialekterna inte kommer att vara speciellt utpräglade i framtiden i och med att socknen förlorat sin betydelse som sammanhållande enhet. Utjämningen sker snabbast i områden med stor inflyttning medan dialekten är relativt stabil på områden där befolkningen minskar.

Camilla Wide: Perfect in dialogue. Form and functional potential of the vera búinn að + inf. construction in contemporary Icelandic. Processes, Interaction, and Constructions. Monographs 3. Department of Scandinavian Languages and Literature, University of Helsinki, Helsinki 2002.

Camilla Wide har disputerat för doktorsgraden i nordiska språk vid Helsingfors universitet i december 2002. Wides avhandling heter "Perfect in dialogue. Form and functional potential of the *vera búinn að* + inf. construction in contemporary Icelandic" och den undersöker konstruktionen *vera búinn að* i isländskan.

Vera búinn að + infinitiv ('vara färdig att + inf.', sv. ha + supinum) är den yngsta av tre perfektkonstruktioner i isländskan, och används främst i tal. Konstruktionen verkar också undergå en grammatikaliseringsprocess, delvis på bekostnad av de två äldre konstruktionerna *hafa* + supinum och *vera* + perfekt particip. Wide har undersökt hur *vera búinn að* används i autentiska samtal, och klarlägger mönster som talare följer i valet mellan denna och andra perfektkonstruktioner.

Avhandlingen är skriven på engelska, vilket kan vara motiverat med tanke på ämnet. Någon svensk eller isländsk

sammanfattning ges dock inte, vilket förvånar när det gäller en avhandling i nordiska språk.

Kurt Zilliacus: Forska i namn. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors 2002, 290 s.

En viktig del av namnforskningen är att man utreder namnens härkomst. I en sådan etymologisk forskning har namnforskningen sin början. Men namnforskningen är mycket mera än bara etymologi; namnforskningen forskar i namnbildning och namnbruk som en del av språk och språkbruk.

En sådan här vetenskaplig namnforskning föddes i Finland vid övergången mellan sextio- och sjuttioalet. Dess skapare var Kurt Zilliacus (vid sidan av finska kollegan Eero Kiviniemi). Ända till dess var namnforskningen nästan enbart etymologisk forskning: man studerade enskilda ortnamn och inte namnförrådet som helhet. Med Kurt Zilliacus omvandlades namnforskningen till systematisk lingvistisk forskning och blev etablerad som självständigt ämne inom språkvetenskapen. Nu ville man åstadkomma en fullständig redovisning av alla de olika namnelement som ingår i ortnamn och en sammanfattande översikt över namnförrådets sammansättning och principerna för namnbildningen under olika tider, inom olika namngrupper och i olika landsändar. Klassificeringen av ortnamn blev centralt: man klassificerade ortnamn enligt namnens innebörd och detta skedde ur namnbildarnas synvinkel. Så här kunde man också hitta våra vanligaste namngivningsgrunder: vi beskriver en plats genom att ange dess läge (berget vid bastun > *Bastuberget*), någonting som finns där (kullen vid ladan > *Ladukullen*), en utmärkande egenskap (den röda udden > *Rödudden*) eller genom att hänvisa till vad vi brukar göra där eller en händelse (uddan där faster föll i sjön > *Fastersudden*).

Nu är det svårt eller nästan omöjligt för en namnforskare att skriva om den systematiska forskningen utan att nämna Kurt Zilliacus namn. Den systematiska analys- och klassificeringsmodellen är känd överallt och Zilliacus är utan tvivel en av världens mest kända och uppskattade namnforskare. Han är en

banbrytare och hans arbete har stor vikt i det att Finland blev en föregångare inom namnforskningen.

Forska i namn samlar de viktigaste resultaten av Kurt Zilliacus långvariga och grundläggande arbete inom namnforskningen och namnvården. Boken ger också en mångsidig bild av namnforskningens historia i Finland – även på ett mycket varmt och mysigt sätt, inte minst med hjälp av bokens många bilder, foton och kartor. Boken är av stort värde redan därför att den innehåller ett stort antal texter som förr har varit svåra att få tag på. I boken ingår också den tidigare utgivna *Onomastik* från 1975, en beskrivning av systematisk namnteori, som har varit en av de mest väsentliga källorna för många namnforskare. *Forska i namn* är en bok som varje namnforskare behöver som grundguide och källskrift. Aktuell och betydande läsning är det för alla intresserade.

Monica Åikäs: *Skriv klart. Språkliga råd för läromedelsförfattare och läromedelsöversättare*. Schildts Förlags Ab, Helsingfors 2002, 82 s.

En del av de läromedel som används i de svenska skolorna i Finland har språkliga brister. Det är synd att en av de viktigaste och mest använda källorna till kunskap i skolan ibland är otillfredsställande i sin språkliga utformning. Läromedlen tjänstgör inte bara som faktaförmedlare utan utgör även en av de viktigaste språkliga modellerna för sina unga läsare. Men många läromedelsförfattare och läromedelsöversättare är kanske mera bekanta med det ämne de skriver om än de funderar över hur de bäst och lämpligast ska nå fram med sitt budskap.

Monica Åikäs, språkvårdare på Forskningscentralen för de inhemska språken, har en bred erfarenhet av granskning av läromedelsmanuskript, och denna erfarenhet har hon utnyttjat när hon har skrivit boken *Skriv klart. Språkliga råd för läromedelsförfattare och läromedelsöversättare*. Här pekar hon på vikten av tydlighet, konsekvens samt logiskt resonerande när man skriver för barn och ungdomar. Hon påpekar att många barn saknar vanan att läsa böcker och att de därför behöver få

tillgång till nytt kunskapsstoff på ett lättförståeligt och konsekvent språk. En lättläst text är dock inte det samma som en torftig, fattig och enkel text, och det är här utmaningen ligger. Hur kan man skriva så att alla elever har en chans att förstå det de läser men samtidigt har någon behållning, och kan ta modell, av själva språket?

Åikäs delar med sig av olika skrivråd och skrivregler och lösningarna på de vanligaste översättningsproblemen. Hon pekar på vikten av att använda en idiomatisk svenska och resonerar kring förekomster av finlandismer i våra läromedel. Hon efterlyser anpassningar av finska och rikssvenska texter till finlandssvenska förhållanden och slår fast att en läromedelsöversättare som får en bristfällig originaltext i sin hand har svårt att åstadkomma något annat än en bristfällig svensk översättning av den. Det här är alltså inte bara ett specifikt finlandssvenskt problem, utan frågor om läromedelsspråk har med rätta diskuterats i många länder under de senaste åren.

ISLAND

Ari Páll Kristinsson

Hreinn Benediktsson. 2002. *Linguistic Studies, Historical and Comparative*. Ritstjórar (red.) Guðrún Þórhallsdóttir, Höskuldur Þráinsson, Jón G. Friðjónsson og Kjartan Ottosson. Málvísindastofnun Háskóla Íslands, Reykjavík. Ixvii+585 s. Festskrift til Hreinn Benediktsson.

Orð og tunga 6. Ritstjóri (red.): Guðrún Kvaran. Orðabók Háskólans, Reykjavík 2002, vii+91 s. Tidsskrift om leksikografi, utgitt av Islands universitets leksikografiske institutt

Púki 2002. Stafsetningarforrit. Friðrik Skúlason ehf., Reykjavík 2002. Dataprogram som retter skrivefeil.

Upplýsingatækni – íslenskar kröfur. 2002. Frumvarp að íslenskum staðli, frÍST 130:2002. Staðlaráð Íslands, Reykjavík. 24 s. Forslag til standard for spesifikke islandske kulturelle fordringer i IKT.

NORGE

Svein Nestor

Alme, Bjarte og Jon Peder Vestad: Mediespråk. Form og formidling i journalistikk. Det Norske Samlaget 2002. 204 s.

Askedal, John Ole og Ann-Berit Aarnes Breder: Ivar Aasen – vandreren og veiviseren. Emilia forlag, Oslo 2002, 258 s.

Bidragene i boken tar for seg forskjellige sider av Ivar Aasens virke for norsk skriftkultur og språkvitenskap. De omfatter hans biografi, hans intellektuelle røtter i opplysningsvirksomheten på Ekset på Sunnmøre og hans reiser. Språkvitenskapelige temaer som behandles, er normproblemet hos Aasen, Aasen som ordboksmann og hans forhold til dialektene på Østlandet. Utgangspunktet for boken er foredragene om Ivar Aasen på Humanistisk seminar, Universitetet i Oslo høsten 2001.

Berge, Kjell Lars (red.): Teksthistorie. Tekstvitenskapelige bidrag. Nr. 6 i skriftserien Sakprosa. Norsk sakprosa, INL, Universitetet i Oslo 2002. 267 s.
(<http://www.hf.uio.no/inl/sakprosa>).

Drange, Eli-Marie, Ulla-Brit Kotsinas og Anna-Brita Stenstrøm: Jallaspråk, slanguage og annet ungdomsspråk i Norden. Høyskoleforlaget. 152 s.

Boken er en samling av artikler som ble presentert på et forskningssymposium 'Språkkontakt och ungdomsspråk' i Norden (UNO) i år 2000. Det dreier seg om et nordisk samarbeidsprosjekt fra 1997 for å kartlegge og sammenligne

nordiske ungdommers språk, med spesielt fokus på bruken av slangord og diskurspartikler. Tre av artiklene behandler dialekt- og språkholdninger i Norge, Sverige og Danmark. Samlingen viser et bredt utsnitt av ungdomsspråkforskningen, der mange av studiene kan regnes som pionerarbeider innenfor sitt felt.

Follestad, Sverre: Real English. Norske uttrykk på engelsk. 5 utg. Kunnskapsforlaget Oslo 2002. 623 s.

Fretland, Jan Olav og Unn Spjelkavik: På saklista. Språk- og dokumentlære for lokalforvaltningen. Bokmål. 4. opplag. NKS Fjernundervisning i samarbeid med Landssamanslutninga av nynorsk kommunar. NKS-Forlaget. Oslo 2001. 77 s.

Heftet tar for seg det offentlige språket, ser kritisk på det og viser hvordan den offentlige språkbruken kan forbedres.

Johnsen, Egil Børre (red.): Vårt eget språk. Ny, revidert utg., Aschehoug, Oslo 2002. 336 s.

Første utgave av "Vårt eget språk" fra 1987 var i tre bind og ble raskt et standardverk for alle med interesse for norsk språk. Denne nye utgaven er i ett bind. Det gjør den lettere å bruke. Artikler fra den tidligere utgaven som fortsatt er med, er revidert og oppdatert, og flere nye artikler er kommet til. Artikkelen om språkutvikling og kulturforståelse er en opplevelse å lese. Boken gir innføring i språkhistorie og etymologi. Medie-, reklame- og nettspråket omtales og analyseres, og den gir et innblikk i hvordan personer med fremmedspråklig bakgrunn opplever det norske språksamfunnet.

Johansson, Stig og Anne-Lise Graedler: Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn. Høyskoleforlaget. Kristiansand 2002. 318 s.

Hoveddelen av boken undersøker bruken av engelske lånord i norsk: På hvilke områder er den engelske påvirkningen størst? Hvem bruker engelske lånord, og hvorfor? Hvordan tilpasses de engelske lånordene til det norske språksystemet? Hvordan

uttales, skrives og bøyes lånordene? Når trenger vi norske avløserord for lånordene? Boken tar også opp fenomenet språkveksling, f.eks. i reklame og prategrupper på Internett, og bruken av engelsk i næringsliv, undervisning og forskning.

Knudsen, Knud: Haandbog i dansk-norsk Sproglære. Det Norske Samlaget. Oslo 2002, (Originalutgave: Christiania 1856) 411 s.

"Haandbog i dansk-norsk Sproglære" er hovedverket i Knud Knudsens grammatiske forfatterskap. Den er den første utførlige deskriptive grammatikk over dansk-norsk skrift- og talespråk. Den er en vitenskapelig grammatikk med fri og udogmatisk og resonnerende framstillingsform. Også som materialsamling er "Haandbog .." en svært verdifull bok. Den tegner et detaljert bilde av 1800-tallets alminnelige skriftspråk og er en rik kilde til kunnskap om den landsgyldige norske uttale.

Lomheim, Sylfest: Språkteigen. Det Norske Samlaget. Oslo 2002. 262 s.

Boken har samme navn som et populært radioprogram på NRK. Mye av stoffet i boken har på den ene eller den andre måten vært fremme som spørsmål og svar i programmet, men boken er likevel både i form og innhold annerledes enn programmet. Boken inneholder ca. 130 artikler på rundt 2 sider i gjennomsnitt. En stor leserkrets vil ha glede av denne boken.

Maagerø, Eva og Elise Seip Tønnesen: Samtaler om tekst, språk og kultur. Landslaget for norskundervisning (LNU) Cappelen Akademisk Forlag, Oslo 2001. 165 s.

Hovedinnholdet i boken er portrettintervjuer med fem ledende språk- og tekstforskere: Michael A.K. Halliday, Ruqaiya Hasan, Wolfgang Iser, William Labov og Ragnar Rommetveit. I boken presenteres både anglo-amerikansk, europeisk og nordisk forskning på en oversiktlig og inspirerende måte. Boken egner seg til studier i nordisk og andre språkfag,

medievitenskap, litteraturvitenskap og lingvistikk, samt lærerutdanningen i tekst- og kulturkompetanse..

Maal og minne 2002. Tidsskrift for språkvitenskap, norrønt, dialekter, navnegranskning og folkeminne. Kommer med to nummer i året, og utgis av Det Norske Samlaget for Bymålslaget, Oslo.

Mæhlum, Britt og Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland, Helge Sandøy: Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk. Cappelen Akademisk forlag. Oslo 2003. 280 s.

Hensikten er at boken skal være en undervisningsbok, men stoffet er presentert på en slik måte at det også ligger godt til rette for selvstudium. I tilknytning til hvert kapittel er det laget spørsmål til repetisjon av sentrale temaer og til videre ettertanke og egenaktivitet. Boken er aktuell for studenter i nordisk, lingvistikk, norsk i lærerutdanningen, kommunikasjonsfag og migrasjonspedagogikk.

Nesse, Agnete: Språkkontakt mellom norsk og tysk i hansatidens Bergen. Det Norske Videnskaps-Akademi. II. Historisk-filosofisk klasse. Skrifter og avhandlinger Nr. 2. Det Norske Videnskaps-Akademi. Oslo 2002. 291 s.

Denne avhandlingen beskriver hvorfor og hvordan bergensdialektens særpreg har oppstått. Om de som bodde i byen, var tospråklige, og hvordan denne tospråkligheten i så fall artet seg, er to av flere sentrale forhold som drøftes. Det drøftes også om tospråkligheten var aktiv eller passiv, og om det har eksistert et blandingsspråk.

I tillegg til en innføring i og analyse av de språksosiologiske forholdene blir det presentert analyse av fem bergenske dialekttrekk: sin-genitiven, genussammenfall, preteritum på *-et* i kaste-klassen, bruken av etterhengt bestemt artikkel på egennavn, og infinitivsmerket *te*. Hvert av disse trekkene er undersøkt ut fra hypotesen om at det er språkkontakten mellom norsk og nedertysk som er årsaken til utviklingen av dem.

Avhandlingen er også et forsøk på å kombinere disipliner som historisk sosiolingvistik og filologi. Dette kommer særlig til uttrykk i måten kildematerialet behandles på. Kildene brukes både som språklige data og som kilde om menneskene som skrev dem, og det samfunnet de levde i.

Norsk Lingvistisk Tidsskrift. Redaktør: John Ole Askedal. Utgis i samarbeid med Det Norske Vitenskaps-Akademi. Trykkes og selges gjennom Novus forlag (<http://www.novus.no>).

Norsklæreren. Tidsskrift for språk og litteratur. Trykkes hos Fagbokforlaget, Bergen for Landslaget for norskundervisning. (<http://www.fagbokforlaget.no/lnu>).

NORskrift, nr. 104/2002 Tidsskrift for nordisk språk og litteratur. Språklige emner. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Oslo 2002. 92 s.

Innholdet i dette nummeret er: Genus, bøyingsklasse og morfologisk modell – Diakrone perspektiv frå norsk av *Hans-Olav Enger*. Pragmatiske faktorerers betydning for grammatikalisering av *Toril Opsahl*. ”Man blir ikke tatt seriøst” – Ei undersøking av talemålsomlegging hos innflytttarar i Oslo av *Jonas Bakken*. Om djupstrukturdebatt og nominaliseringsdebatt: utviklinga av generativ lingvistik frå 1950-tallet fram til i dag av *Laila Sakshaug*.

Omdal, Helge og Rune Røststad (red.): *Krefter og motkrefter i språknormeringa. Om språknormer i teori og praksis*. Forskningsserien nr. 33. Høgskolen i Agder. Høyskoleforlaget. Kristiansand 2003. 305 s.

Denne artikkelsamlingen inneholder følgende bidrag: *Ulrich Ammon*: On the Social Forces that Determine what is Standard in a Language and on Conditions of Successful Implementation. *Helge Dyvik*: Offisiell og ikke-offisiell språknormering – nyttig eller skadelig motsetning? *Henrik Galberg Jacobsen*: Kræfter og modkræfter i dansk sprognormering – historisk og aktuelt.

Ole Nygaard: Problemer i norsk språknormering med utgangspunkt i Aftenpostens språklige praksis. *Gunnstein Akselberg*: Praksis og haldning til valfridomen i den nynorske skriftnorma hjå elevar som har nynorsk som hovudmål. *John Ole Askedal, Tor Guttu, Arthur O. Sandved og Ole Michael Selberg*: Realiteter og prinsipper i bokmåls- og riksmålsnormeringen. *Endre Brunstad*: Finn-Erik Vinje – ei kraft i norsk språknormering? *Jan Olav Freiland*: Nytt språkpolitisk klima, ny normeringspolitikk i Norsk språkråd? *Knut Johansen*: To og et halvt kjønn. A-ordenes genusstatus i det almennelige bokspråk. *Tore Kristiansen*: Refleksjoner omkring sprogvidenskaben rolle og muligheder i sprognormerings-spørgsmålet – med Danmark som eksempel. *Guðrun Kvaran*: Tilpassning af fremmedord i islandsk. *Andrew Robert Linn*: Johan Storm: ”målmennenes og fornorskingsmennenes argeste motstander”. *Roger Lockertsen*: Determinisme eller politikk som forklaring på resultatet av norsk språkplanlegging og språknormering. *Sylfest Lomheim*: NTB – grå eminense i norsk språkpolitikk? *Eva Maagerø*: Nominalisering og normering. *Helge Omdal*: Lærernes rolle i implementeringen av norske språknormer. *Heimir Pálsson*: Moral og dubbelmoral – tankar om språknormering. *Eric Papazian*: Et offisielt standardtalemål i Norge? Språkrådet og stadardtalemålet. *Helge Sandøy*: Den norske normerings sirkelen. *Kolbjørn Sletheim*: Språkteknologi som normeringsagent. *Kjell Ivar Vannebo*: Om rettskrivinga i bokmål – en rapport fra normeringsfronten. *Lars S. Vikør*: Statleg og privat normering i nynorsk.

Rosbach, Johan Hammond: *Stedsnavn*. Norske og utenlandske: Pax Forlag, Oslo 2002. 119 s.

Boken er inndelt i utenlandske stedsnavn og norske stedsnavn. I hver av disse delene omtales alle typer stedsnavn. Til sammen behandles rundt 1500 navn. Boken er beregnet på ikke-spesialister.

Språklig samling. Tidsskrift for aktuelle språkspørsmål. Utgis av Landslaget for språklig samling. (<http://home.no.net/lss>).

Språkvett. Skriveregler, grammatikk og språklige råd fra a til å. Dag Gundersen (red.) mfl. Kunnskapsforlaget, Oslo 2001. 393 s.

Dette er en ny og omarbeidet utgave av "Håndbok i norsk" fra 1995. Terminologien og klassifiseringen i grammatikk-artikkelen følger "Norsk referansegrammatikk" (Faarlund et al. 1997). Boka er et praktisk oppslagsverk med regler for rettskriving, tegnsetting, godt språk, grammatikk og syntaks, og gir gode råd om ting som få andre oppslagsbøker sier noe om.

Vinje, Finn-Erik: Moderne norsk. 5. utg. Fagbokforlaget, Bergen 2002. 506 s.

"Moderne norsk" er en håndbok for alle som vil holde seg orientert om moderne norsk språkbruk, særlig bokmål. Den gir innsikt i grammatikken og problemene i dagens norsk, og legger stor vekt på å drøfte faktisk språkbruk. Det er lagt vekt på det kommunikative aspektet ved skriveprosessen vel så mye som det normative.

SVERIGE

Birgitta Lindgren

Alla ord är lika roliga. Festskrift till Lars Svensson 28 februari 2002. Svenska Akademien. Norstedts 2002. 192 s.

Bidragen i denna festskrift till före chefen för Svenska Akademiens ordboksredaktion behandlar framför allt lexikografi och ordbokshistoria. Bland bidragen kan nämnas *Birgit Falck-Kjällquist*: Om egennamn i enspråkiga historiska ordböcker, *Hans Jonsson*: Sammansättning. SAOB en guldgruva för studium i ämnet, *Carl-Erik Lundblad*: Betydelseförändring och definitionsformler, *Per Stille*: Redaktionsexempel i SAOB.

Andersson, Helen: TV:s nyhetsprogram som interaktion. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 59. 2002. 221 s. Ak.avh.

I denna avhandling undersöks interaktionen i tv-sända nyhetsprogram. Nyhetsprogrammen kan ses som ett skådespel där deltagarna intar vissa roller. Frågor som undersöks är: Kan man överhuvudtaget tala om interaktion mellan nyhetsuppläsaren och tittarna? Hur skapar nyhetsuppläsaren kontakt med tittarna? Vilka signaler används och hur används de? Hur är programledaren som samtalsledare, och vilken roll tilldelar han inbjudna gäster?

Asplund, Johan: Avhandlingens språkdräkt. Bokförlaget Korpen 2002. 138 s.

Boken bygger på en föreläsningsserie som hölls i Sociologiska institutionen vid Lunds universitet. Boken är för att citera författaren inte en lärobok om avhandlingens språkdräkt

utan författarens betraktelser om språk- och stilfrågor i vidaste bemärkelse.

Bergman, Lotten & Olle Bergman: Skriv för webben. En praktisk handbok för dig som informerar. Liber 2002. 104 s.

Det här är en liten handbok som visar hur man på ett enkelt anpassar en text för webbmediet. Till varje moment ges ett stort antal exempel som underlättar förståelsen. Tyvärr saknas anvisningar om den grafiska utformningen av webbtexter, såsom färgval, typsnitt, länkar etc.

Bergström, Gunilla: Alfons ABC. Allt möjligt från A till Ö. Rabén & Sjögren 2002.

Den populära barnboksfiguren Alfons lotsar här läsaren genom alfabetet på ett oemotståndligt fantasifullt sätt i denna illustrerade abc-bok.

Brylla, Eva: Ursäkt, hur var namnet? Personnamn i praktiskt bruk. Bombus förlag 2002. 126 s.

I boken beskriver namnforskaren Eva Brylla, som också är språklig rådgivare åt Patent- och registreringsverkets namnenhet, vad som gäller. De namnlagar som finns presenteras och praxis granskas. Principiellt intressanta fall tas upp. En kort historik över olika namntyper ges också. Här finns kloka råd som om de följs stoppar namn som *Tequila* och snurriga stavningar som *Zebastian* liksom namnbyte från *Strandman* till *Beachman*.

Bälter, Olle: Från E-pest till E-bäst – konkreta råd för ett bättre e-postliv. Today Press AB 2002. 48 s.

Författaren har tidigare doktorerat på e-postanvändning. Nu har han givit ut en liten handledning med kloka råd, bl.a. att man kan stänga av plinget som aviserar nyanlänt brev och att man kan använda telefonen i stället för e-brev!

Carlsson, Ylva: Kulturmöten, textmönster och förhållningssätt. Första- och andraspråksskrivare i några svenska brevgenrer.

Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 60, 2002. 230 s. Ak.avh.

I denna avhandling undersöks om skillnader mellan språk också innebär skillnader mellan textmönster. Undersökningsmaterialet är brev som persiska, latinamerikanska och svenska studenter fått skriva: en platsansökan, en begäran om möte och ett ursäktande brev. Det visade sig att kön kan vara lika viktigt som språk för textmönstren. Männens uttrycker sig överlag mer direkt och formellt.

Eriksson Gustavsson, Anna-Lena: Att hantera läskrav i arbetet. Om industriarbetare med läs- och skrivsvårigheter. Filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet 2002. 245 s. Ak.avh.

Läs- och skrivsvårigheter har blivit ett samhällsproblem, eftersom man över allt i samhället ställs inför skrift. I dag finns inga skriftlösa jobb. Författaren har låtit åtta manliga industriarbetare med läs- och skrivsvårigheter genom intervjuer, dagböcker och tester visa hur de klarar sin arbetsdag. Det går relativt bra, men författaren menar att vägen framåt går över särskilda läsbearbetningsstrategier, inte de undvikandestrategier som svaga läsare ofta tillägnat sig redan som barn.

Fredriksson, Ulf: Reading skills among students of immigrant origin in Stockholm. Institutet för internationell pedagogik vid Stockholms universitet 2002. 243 s. Ak.avh.

Denna avhandling är en statistisk studie av sammanlagt 12 000 stockholmska invandrarelevers läsförmåga i grundskolans årskurser 3 och 8, jämförd med 38 000 infödda elevers. Lästestet som ligger bakom siffrorna är det IEA-test som utarbetats för internationella jämförelser. De infödda eleverna uppvisar generellt bättre resultat än invandrareleverna, men det finns enstaka invandrargrupper som är nästan lika bra, och den tyskspråkiga gruppen är t.o.m. bättre än den infödda. Det finns ingen statistisk signifikant skillnad i läsförmåga mellan invandrarelever som fått undervisning på sitt modersmål och de inte fått som det. Dessvärre saknas en sammanfattning på svenska.

FUMS. Rapporter från Avdelningen för forskning och utbildning i modern svenska. Uppsala universitet.

Under 2002 utkom följande rapporter i denna serie. Nr 205 *Anne Palmér*: Röster i samspel. Analys av gymnasieelevers radioprogram (= Svenska i utveckling nr 17). Nr 206 *Orla Vigsø*: Parti og vælgere. Studier i svensk partipolitisk kommunikation 1991–2001 (= SoLiD nr 14). Nr 207 *Siv Strömquist*: Svensk dramatik på svenska scener under tre sekler (= Svensk dramadialog nr 4). Nr 208 *Helena Andersson*: Svenska som första- och andraspråk – en jämförande studie av texter från skolår 9 (= Svenska i utveckling nr 18).

Gullin, Christina: *Översättarens röst*. Studentlitteratur 2002. 220 s.

Boken handlar om hur översättaren på olika sätt märks i översättningen. Skillnaderna mellan originalet och översättningen kan vara stora eller små, de kan bero på skillnader i språkens struktur eller på översättarens medvetna och omedvetna val. Det är en lätt bearbetning av författarens avhandling med samma namn. Boken är avsedd som kurslitteratur på högskolenivå, och största delen utgörs av analyser av översättningar från två olika översättare.

Holmberg, Per: *Emotiv betydelse och evaluering i text*. Acta univeritatis gothoburgensis. Nordistica gothoburgensia 24. 2002. 337 s. Ak.avh.

I denna avhandling om ordens emotiva betydelser konstaterar författaren att dessa betydelser sällan är konstanta genom alla typer av texter och sammanhang. De effekter som en viss text har på sina läsare hänger inte på att författaren har utnyttjat "känslotonen" hos enskilda värdeladdade ord utan i stället är värderandet en sorts social aktivitet.

Hård af Segerstad, Ylva: Use and adaption of written language to the conditions of computer-mediated communication. Institutionen för lingvistik vid Göteborgs universitet 2002. 263 s. Ak.avh.

Denna avhandling handlar om hur språkbrukarna anpassar sitt språk i e-brev, chattmeddelanden och sms-meddelanden. Författaren har bl.a. jämfört e-brev och vanliga brev från enskilda till stadsförvaltningen i Göteborg. Hon finner att användarna förstår att anpassa sitt skriftspråk till de nya mediernas speciella förutsättningar. Hon polemiserar kraftfullt mot föreställningen att de förkortningar m.m. som är speciella för sms och chattsidor skulle vara tecken på språkligt förfall eller bristande kommunikationsförmåga. Dessvärre saknas en sammanfattning på svenska.

Janson, Tore: Latin, Kulturen, historien, språket. Wahlström & Widstrand 2002. 264 s.

Författaren, som är f.d. professor i latin, berättar här om latinets tre roller. Det var romarnas modersmål i antiken, det var hela Europas internationella språk fram till några hundra år sedan och det är det språk som de allra flesta lånord kommer från i de moderna europeiska språken. I den fylliga genomgången av dessa roller får man också en kulturhistorisk översikt. I slutet av boken finns en grundläggande genomgång av latinsk grammatik och ett avsnitt om ordbildning samt en ordlista. Boken innehåller också ett kapitel med kommenterade lästips.

Jämtelid, Kristina: Texter och skrivande i en internationaliserad affärsvärld. Flerspråkig textproduktion vid ett svenskt storföretag. Acta universitatis stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology NS 27, 2002. 216 s. Ak.avh.

I sin avhandling har författaren undersökt hur man skriver inom ett svenskt storföretag där flera språk förekommer. Hos Electrolux, där engelska är koncernspråket, används inte bara engelska och svenska utan även danska och italienska. Författaren visar bl.a. att traditionell översättning är förhållandevis sällsynt i dessa sammanhang. I stället praktiseras

vad som här kallas parallellskrivning. Exempelvis produktbroschyrer skrivs direkt på de olika nationella språken utifrån ett gemensamt engelskspråkigt råmaterial, som emellertid inte fungerar som en källtext utan mer som en idébank.

Karlsson, Anna-Malin: Skriftbruk i förändring. En semiotisk studie av den personliga hemsidan. Acta universitatis stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology. NS 25. 2002. 192 s. Ak.avh.

I denna avhandling undersöks den personliga hemsidan som ett medel för social interaktion i en ny mediekontext. Frågor som ställs är vilken typ av skriftprodukt är hemsidan? Vad kan sägas vara nytt och relaterat till det nya mediet och dess användningsområden? Vad kan kopplas till etablerade skrifttraditioner?

Kjellin, Olle: Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen. Hallgren & Fallgren 2002. 254 s.

Denna lärobok utgår tanken att alla kan lära sig brytningsfritt uttal av ett främmande språk, i det här fallet svenska. Den metodik som förespråkas är en som liknar barns första-språksinläring. Boken innehåller förutom detaljerade praktiska råd även en teoretisk genomgång av uttal som vetenskapsområde. I slutet finns en omfattande kommenterad litteraturlista. Bokens målgrupper är i första hand lärarutbildare samt blivande och verksamma språklärare.

Kotsinas, Ulla-Britt: Lever Ekenssnacket? Om äldre och nyare Stockholmslang. Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi 79. 2002. 195 s.

Författaren har undersökt hur framför allt unga stockholmare (alltså personer från Eken, det gamla slangordet för Stockholm) förstår ett 70-tal framför allt äldre slangord, men några medelgamla och en handfull nya slangord fanns också med. Även en mindre grupp vuxnas slangkunskaper prövades. Några ord visar sig mycket seglivade, som *plugg* 'skola'. Ordet *kis* 'man, pojke' förstod åtminstone hälften. Andra ord verkar

nästan helt okända, som *vådis* 'vatten'. Enligt undersökningen verkar vuxna hänga med ganska bra när det gäller de nya orden, t.ex. *pucko* 'dum'.

Lindqvist, Yvonne: Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska. Acta universitatis stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology NS 26. 2002. 252 s.

I denna avhandling har författaren studerat sju olika översättares arbete med sju olika romaner: tre romaner av Nobelpristagaren Toni Morrison, tre romaner från förlaget Harlequin, alltså vad man brukar kalla kiosklitteratur, samt en autentisk provöversättning för förlaget Harlequin genomförd av en högprestigeöversättare. Dessutom intervjuades förläggarna, redaktörerna och översättarna bakom de studerade översättningarna för att tydliggöra de vedertagna uppfattningarna om vad som anses utmärka en bra översättning inom respektive genre. Inte oväntat är högprestigeöversättarna trognare mot originalet än lågprestigeöversättarna. De senare är på alla sätt friare och styrker mera. Och så skall det vara. Den provöversättning som högprestigeöversättaren gjorde av en Harlequinroman blev inte godkänd!

Lindström, Fredrik: Jordens smartaste språk. Språkliga gåtor och mänskligt tänk. Bonniers 2002. 258 s.

Författaren, som är doktorand i nordiska språk, har på senare tid blivit känd som komiker och regissör av relationskomedier. Här följer han upp succén med sin förra populärvetenskapliga bok *Världens dåligaste språk*, som utkom 2000. Av och till blir pratigt och ytligt, men för det mesta vet författaren vad han talar om, och han gör det med en smittande glädje vare sig det handlar rikstalspråk och högreståndsdialekter på 1600- och 1700-talet eller nutida språk. Den som har följt Lindströms tv-serie *Värsta språket* känner igen en del, men här får man det hela lite mer fördjupat.

Lyngfelt, Benjamin: Kontroll i svenskan. Den optimala tolkningen av infinitivers tankesubjek. Acta univertatis gothoburgensis. Nordistica gothoburgensia 25. 2002. 346 s. Ak.avh.

I denna avhandling har författare undersökt hur vi förstår infinitivfraser, närmare bestämt hur vi avgör vad som är utelämnat, nämligen tankesubjektet. Normalt brukar man beskriva det hela som ett normativt problem och kräva att tankesubjektet är lika med närmast överordnade subjekt. Men man kan också se det hela som en fråga om *kontroll*. Det led som ger tolkningen av det implicita tankesubjekt kallas dess *kontrollör*, och kontroll är då koreferensförhållandet mellan kontrollör och tankesubjekt. Författaren säger avslutningsvis "Jag har nu skrivit en hel bok om något som inte finns – eller i varje fall inte syns eller hörs – nämligen det implicita subjektet [...]. Jag har kommit fram till att den regel vi traditionellt har förknippat fenomenet med, dvs. subjeksregeln, inte heller riktigt finns – även om den förvisso både syns och hörs i språkvårdsdebatten."

Melin, Lars: Litterära laborationer. Tjugo experiment med text. Ordfront 2002. 150 s.

Författaren visar i sin bok hur man bl.a. genom att växla tempo och perspektiv kan få fram helt olika berättelser samma grundmaterial. Det går exempelvis att vrida på berättelsen om hur Oliver Twist ber om mera mat på fattighuset så, att sympatierna faller på föreståndaren. Han visar att såväl de mest högtstående som de enklaste litterära texter utnyttjar samma strategier.

MISS. Meddelande från institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet.

Under året utkom följande rapporter i denna serie: Nr 38 *Björn Knutsson*: "Njord var en gud som har makt över hav och skepp." En undersökning av grammatiska normbrott i gymnasisters specialarbeten. Nr 39 *Sven-Göran Malmgren, Kerstin Norén och Mall Stålhammar*: Fem studier i lexikologi.

Nr 40 *Kristinn Jóhannesson, Marika Lagervall och Karin Lundkvist*: Första grammatiska avhandlingen. Svensk översättning med isländsk parallelltext. Nr 41 *Maia Andréasson*: Kanske – en vilde i satsanalys-schemat. Nr 42 *Ulrika Sundin*: Ordföljd i franska och svenska – en kontrastiv studie av satsen tre första positioner. Nr 43 *Thorwald Lorentzon*: Fredskamp och frihetsvind. Jämförande studier av lexikaliska förändringar i Vänsterpartiets och Moderaternas valmanifest.

Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket. Betänkande av kommittén för svenska språket. SOU 2002:27. 2002. 593 s.

I nästan ett och ett halvt år har en parlamentarisk kommitté arbetat med ett handlingsprogram för att främja svenskan. Bakgrunden till deras arbete är följande tre faktorer: 1. engelskan har fått en allt starkare ställning. 2. Sverige har blivit ett mångspråkigt och mångkulturellt samhälle. 3. Kraven på en god förmåga att använda språket i såväl tal som skrift har generellt ökat i samhället.

I betänkandet läggs fram tre övergripande språkliga mål:

1. Svenskan skall vara ett komplett och samhällsbärande språk.
2. Den offentliga svenskan skall vara korrekt och välfungerande.
3. Alla skall ha rätt till språk: svenska, modersmål (om det inte är svenska) och främmande språk. Som medel för att uppnå dessa mål föreslås bl.a. att en språklag införs, att språkpolitik lyfts fram som ett eget område inom politiken och att en ny myndighet inrättas, som bl.a. tar över Svenska språknämndens uppgifter. En huvudfråga för den nya myndigheten skulle vara det som brukar kallas statusvård, d.v.s. frågor om vilken roll och funktion olika språk har i ett samhälle.

Utredningen presenteras i Språkvård 2/2002 av Björn Melander, som varit kommitténs huvudsekreterare.

Målföret. Medlemsblad för Nya Tungomålgillet.

Detta medlemsblad har under året utkommit med 4 nummer. Förutom artiklar om det nutida språket finns även artiklar med textprov från äldre tider, väl värda omläsning, t.ex.

några stycken ur Abraham Sahlstedt: Någre Anmärkningar i Svenska Språket, och artiklar och textprov på dialekt, allt för att visa den rikedom som finns i svenskan.

Mörnsjö, Maria: VI-declaratives in Spoken Swedish. Syntax, Information Structure, and Prosodic Pattern. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A 59. Institutionen för nordiska språk 2002. Ak.avh.

I sin avhandling behandlar författare frågeformade påståendemeningar, såsom "Finns inte många sådana nu för tiden", en syntaktisk företeelse som ansetts som försvunnen från vardagsspråket sedan många hundra år. Men nu är den återupptäckt i mycket spontant talspråk, bland tonåringar. Den är bl.a. vanliga i kronologiskt ordnade framställningar när en ny händelse inträffar. Dessvärre saknar denna avhandling en sammanfattning på svenska, vilket är extra påfallande i en undersökning av svenskt vardagstal.

Nilsson, Nils-Erik: Skriv med egna ord. En studie av läroprocesser när elever i grundskolans senare år skriver "forskningsrapporter". Avhandlingar från Lärarutbildningen vid Malmö högskola 2002. 239 s. Ak.avh.

I denna avhandling har författaren undersökt hur eleverna klarar av att skriva egna forskningsrapporter. Till övervägande delen finner han fragmentariserade plagiat och kompilat som sällan tyder på kunskapsutveckling eller egna slutsatser. Det är mycket tveksamt om eleverna förstått vad forskning innebär. Elevers forskning som metod vilar på en individualisering som verkar föga fruktbar när det gäller inhämtande av kunskap enligt författaren. I stället är det i dialogen som elever lär sig något.

Nordenstam, Kerstin och Wallin, Ingrid: Osynliga flickor – synliga pojkar. Om ungdomar med svenska som andraspråk. Studentlitteratur 2002. 222 s.

Författarna har undersökt hur elever med invandrarbakgrund använder sig av svenska och hur deras skolsituation ser ut idag. Deras attityder till föräldrar, svenskar och Sverige,

moral kommer fram i intervjuer. Det visar sig att det finns avsevärda skillnader mellan flickornas och pojkars språkbruk och umgängesmönster.

Nordlund. Småskrifter från institutionen för nordiska språk i Lund.

Under 2002 utkom följande skrift i denna serie: Nr 23 *Bo Rutström*: Land och fæ. Strukturellt-rättsfilologiska studier i fornordiskt lagspråk över beteckningar för egendom i allmänhet med underkategorier.

ORDAT. *Det svenska ordförrådets utveckling 1800–2000.*

Under 2002 utkom följande rapporter i denna serie: Nr 14 *Peter Andersson*: Det förstås! Utvecklingen av svenska självklarhetsadverb under 1800- och 1900-talet. Nr 15 *Sven-Göran Malmgren*: Begå eller ta självmord? Om svenska kollokationer och deras förändringsbenägenhet 1800–2000. Nr 16 *Sven Lange*: Om nya färgord i svenskan under 1800- och 1900-talet. Nr 17 *Carl-Erik Lundblad*: Prefixlika förleder. Nr 18 *Sven Lange*: Nya ord inom heminredning i allmänspråket perioden 1800–2000. Nr 19 *Thorwald Lorentzon*: Forskning om svenskt ordförråd 1800–2000. En bibliografisk översikt.

Rahm, Henrik: *Journalistikens anatomi.* Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Serie A 58 Institutionen för nordiska språk 2000. 374 s. Ak.avh.

Författaren går i sin avhandling igenom dagspressbevakningen av fem stora strejker, från Sundsvallsstrejken 1879 till sjuksköterskestrejken 1995–1996. Texterna från de olika perioderna belyser den svenska reportagejournalistikens texthistoria. År 1879 var texterna citerande, under storstrejken 1909 var de öppet partipolitiskt argumenterande, under slutet av 1900-talet ville man låta flera komma till tals och till slut är vi framme vid dagens dramaturgiserande journalistik.

Ryman, Lennart: Salanus, Tunström och Sporrong. Tilltalsnamnsbruk och framväxten av släktnamn i Uppland. Anthroponymica Suecana 13. Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk. Umeå universitet 2002. 400 s. Ak.avh.

Syftet med denna avhandling är att belysa utvecklingen av tillnamnsskicket i Uppland under perioden 1630–1730. Frågor som behandlas är varifrån impulserna och mönstren kom, tidpunkten för släktnamnens uppträdande samt sociala skillnader och könsskillnader.

Språk och stil. Tidskrift för svensk språkforskning. Ny följd 11. Uppsala 2002. 245 s.

Ärgången innehåller följande större artiklar: *Mats Eriksson*: Syntaxens sociala sida – en inledande diskussion av turtillägg i samtal. *Jan Lindström*: Från satsschema till turschema? Förfältet i fokus. *Anna Lehti-Eklund*: Att som diskursmarkör. *Beatrice Silén*: De pronomina fraser *sån där* och *så där* i Helsingforssvenskt talspråk. *Catrin Norrby*: Svenska påhängsuttryck av typen *å så* och *eller nåt*. En diskussion av deras förekomst och funktion(er) i ett samtida ungdomsmaterial. *Karolina Wirdenäs & Catrin Norrby*: En diskurspartikel i vardande? Lite om *lite*. *Språk och stil* innehåller också ett antal smärre bidrag samt recensioner.

Språk på väg. Om elevers språk och skolans möjligheter. Red. Garne, Birgitta. Ord och stil 33. Språkvårdssamfundet. Hallgren & Fallgren 2002. 162 s.

I denna antologi beskrivs i olika uppsatser hur de nationella proven i svenska konstrueras och bedöms. En artikel redovisar skillnader mellan resultaten från standardprovet i svenska 1987 och 1996. Felen var ungefär lika många. Ämnet svenska som andraspråk presenteras i en artikel. I en annan ges nutida perspektiv på särskrivningar. Ett par artiklar handlar om särskilda elevskrivprojekt.

Språkpolitik. Utg. av Sally Boyd, Beatriz Dorriot, Monica Haglund-Dragic och Roger Källström, ASLA:s skriftserie 14. FUMS 2002. 270 s.

I denna konferensrapport finns artiklar om minoritets- och invandrarspråk eller möten mellan flera språk, i Sverige, Europa och världen. *Erland Gadelii* tar upp frågan hur man en språkpolitik utformas i Moçambique, där det finns drygt 20 inhemska språk, och det största, Emakhuwa, talas av 25 procent av befolkningen. Inget språk fungerar som lingua franca. *Ulf Teleman* försöker att frilägga ramar och grundläggande premisser för språkpolitiska hållningar i Sverige. *Britt-Louise Gunnarsson* jämför yrkeslivstexter i olika västeuropeiska skrivkulturer. *Gunlög Bredänge* tar upp frågan om kompetens i svenska hos lärare med annat modersmål.

Stroh-Wollin, Ulla: Som-satser med eller utan som. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 58. 2002. 318 s. Ak.avh.

I denna avhandling behandlas olika typer av relativsatser och frågeformade bisatser i skandinaviska språk och i engelska. Utifrån en generativ satsmodell försöker författaren förklara hur man se detta *som* (och motsvarande) och varför det ibland kan utelämnas.

Sundgren, Eva: Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 56. 2002. 363 s. Ak.avh.

I denna avhandling redovisar författaren en undersökning av inspelningar av några Eskilstunabors talspråk. Dessa inspelningar är en upprepning av tidigare inspelningar från 1967. Eskilstunaspråket har inte ändrat sig mycket visar det sig. Balansen är i stort densamma mellan ett regionalt och ett mer skriftspråksnära uttal för de undersökta ordgrupperna. Åldersvariationen och den sociala variationen har dock minskat, medan skillnaderna mellan könen har ökat. De personer som

fanns med i de första inspelningar hade ändrat sig på vissa punkter.

Svensk sakprosa. Institutionen för nordiska språk vid Lunds universitet.

Under 2002 utkom följande rapport i denna serie: Nr 36 *Gunilla Byrman: Försiktighetsmått. Text, genus och ideologi i preventivmedelsbroschyrer 1886–1995.*

Svenskläraren. Tidskrift för Svenskläraryöreningen.

Under året ha tidskriften utkommit med 5 nummer med olika tema: Från nr 5 med temat Språkligheter kan nämnas *Per Olov Svedberg: Om språkstudiets plats i svenskämnet, Nils Larsson: Fossiliserande interimsspråk eller sociolekt i svenska som andraspråkselevs talspråk, Malin Lewander: Nu är det dags för besiktning!* (handlar om argumenten för att läsa grammatik), *Lisa Christensen: Danske børns sprogtilegnelse.*

Teleman, Ulf: Åra, rikedom och reda. Svensk språkvård och språkpolitik under äldre nyare tid. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 85. Norstedts Ordbok 2002. 216 s.

Författaren, som var ordförande i Svenska språknämnden under många år och som är en av de ledande inom den språkpolitiska debatten, utkommer här med en historisk översikt över språkvård och språkpolitik från 1600-talet och fram till 1800-talet. (Fortsättning kommer i en annan bok.) Här får man en inblick i hur äldre tiders språkvetare och debattörer tänkte i språkvårdsfrågor. Det är som författaren påpekar märkligt att språkvetare hittills inte visat något stort intresse för framväxten av dagens standardiserade nationalspråk. Den här historiska återblicken borde vara särskilt intressant i dag med det pånyttfödda intresset för språkpolitik.

Tryggvason, Marja-Terttu: Language – mirror of culture. A case study on language socialization with Finns living in Finland and Sweden, and Swedes living in Sweden. Studies in Educational Sciences 59. Södertörn University College 2002. 70 s. Ak.avh.

I denna avhandling har författaren jämför hur barn socialiseras genom språket i tre olika grupper finskspråkiga familjer i Finland och Sverige samt svenskspråkiga i Sverige. Här bekräftas vad andra undersökningar kommit fram till att finnar är tystlåtnare än svenskar, att de meddelar fakta medan svenskarna i högre grad diskuterar och debatterar. Dessvärre saknas en sammanfattning på svenska.

Wallentin, Christer: Jag, en ordbehandlare. En handbok för dig som skriver, redigerar eller gör original. Lilla Förlaget 2002. 144 s.

Detta är nyttig handbok för folk som redigerar en föreningstidning, håller i en liten skriftserie eller någon gång får i uppdrag att gå in i ett bokprojekt. Läsaren får inblickar i hela processen: planering av redaktionsmöten, manusgranskning, redigering, eget skrivande, tryckerikontakter.

Wengelin, Åsa: Text production in adults with reading and writing difficulties. Göteborgs universitet 2002. 331 s. Ak.avh.

I denna avhandling redovisas en undersökning där olika grupper fått utföra samma skrivuppgifter: en grupp vuxna med läs- och skrivsvårigheter och en grupp döva samt en kontrollgrupp hörande utan läs- och skrivsvårigheter. Resultaten visar att personerna med läs- och skrivsvårigheter har flera skrivfel än döva i sina slutliga texter. De är också långsammare och gör ofta pauser. Personerna utan läs- och skrivsvårigheter redigerar innehållet i sina texter, något som de med läs- och skrivsvårigheter aldrig verkar hinna och som de döva inte verkar bry sig om. Dessvärre saknas en sammanfattning på svenska.

Wiklund, Ingrid: Social networks and proficiency in Swedish. Centrum för tvåspråksforskning. Stockholms universitet 2002. 177 s. Ak.avh.

Avhandlingen handlar om vilken roll det sociala nätverket spelar för tvåspråkiga studenters användande av svenska och deras språkfärdighet. Resultaten visar att det är svårt att generalisera om sambandet mellan låg färdighetsgrad och liten kontakt med svenskar. Dessvärre saknas en sammanfattning på svenska.

Wirdenäs, Karolina: Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal. Acta univeritatis gothoburgensis. Nordistica gothoburgensia 26. 2002. 300 s. Ak.avh.

I denna avhandling har författaren undersökt hur ungdomar argumenterar när de diskuterar musik. Här urskiljs två argumentationsstilar: punktstilen och inventeringsstilen. I punktstilen är argumenten korta och generella, och personangrepp, frågeformade invändningar och ogiltigförklaringar förekommer ofta. Inventeringsstilen kännetecknas av ett gemensamt utredande, där man så småningom enas kring preciserade punkter. Inventeringsstilen är vanligast bland flickor på gymnasieskolans teoretiska program.

Åkerblom, Jenny: Tala för publik. Förberedelse och genomförande. Liber 2002. 70 s.

Systematiskt går författaren igenom olika typer av föredrag, olika uppläggningar, praktiska förberedelser, kroppsspråk, tekniska hjälpmedel m.m.

Östlund-Stjärnegårdh, Eva: Godkänd i svenska? Bedömning och analys av gymnasieelevers texter. Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 57. 2002. 225 s. Ak.avh.

I sin avhandling analyserar och jämför författaren uppsatser som hamnat på var sin sida godkändstreckets i det nationella provet i svenska. De godkända uppsatserna är oftast längre och

har inte oväntad färre traditionella fel, och meningsbyggnaden är mer varierad. Men ett viktigt resultat är att uppsatskvalitet är en svårfångad egenskap, som inte så lätt låter sig beskrivas med språkligt formella kategorier.

Ordbøger og ordlister

DANMARK

Axelsen, Jens: Engelsk-Dansk, Dansk-Engelsk Internetordbog.
Gyldendal, København 2002.

Axelsen, Jens m.fl.: Retskrivningsordbog. Miniordbog.
Gyldendal, København 2002.

Bjerregaard, Lene: Farveordbog. Farvernes skjulte universelle signaler. Byggecentrum, København 2002, 173 s.

Farø, Ken, Inge Voller: Tysk-Dansk, Dansk-Tysk Ordbog.
Mediumordbog. Gyldendal, København 2002.

Graugaard, Christian: Lir. Slang om sex. Rosinante, København
2002. 117 s.

Gyldendals Slikeksikon. Gyldendal, København 2002. 119 s.

Hvid, Erik, Jane Rosenkilde Jacobsen og Dorthe Stage:
Engelsk-Dansk, Dansk-Engelsk Ordbog. Mediumordbog.
Gyldendal, København 2002.

*Informationsordbogen. Ordbog for informationshåndtering, bog
og bibliotek.* 3. Udgave, 1. Oplag. Dansk Standard, København
2002. 220 s.

Jensen, Hans Arne, Folmer Arnklit og Jørgen Jensen:
Anbefalede Plantenavne. Recommended scientific and Danish
Plant Names. Udgivet af Plantedirektoratet. G.E.C. Gads Forlag,
København 2003. 372 s.

Lauridsen, Ole, Sven-Olaf Poulsen, Tove Gadegård og Sven
Tarp: Tysk-dansk erhvervsordbog G.E.C. Gads Forlag,
København 2003. 303 s.

Nørgaard, Mads (red.): Modeleksikon. Fra couture til kaos.
Politikens Forlag, København 2002, 407 s.

Olsen, Claus Ib (red.): Med andres ord. Citater med vid, bid og
humor. Samleren, København 2002, 317 s.

Westerby, Anne-Marie: Kinesisk parlør. 1.udgave, 1.oplag
2002.G.E.C. Gads Forlag, København 2003. 348 s.

Windfeld Hansen, Johan, Birthe Gawinski og Hanne Brink
Andersen: Spansk-Dansk, Dansk-Spansk Internetordbog.
Gyldendal, København 2002.

FINLAND

A Finnish-English, English-Finnish dictionary of process & engineering terms, Suomi-englanti, englanti-suomi: kemianteollisuuden ja -tekniikan sanasto (finsk-engelsk-finsk ordlista för kemisk industri och teknik) red. Cris Whetton & Matti Rosvall, 2 uppl. Rose & Laurel, 2002. 74 s. ISBN: 951-98481-2-6

Atilla, Jorma: Suomi-turkki-suomi: taskusanakirja (finsk-turkisk-finsk fickordbok) 2 uppl. WSOY, 2002. 581 s. ISBN: 951-0-26313-3

Barezzani, Cristina, & Aija Kalmbach: Gummeruksen suomi-italia-suomi-sanakirja, I piccoli dizionari gialli di Gummerus finlandese-italiano-finlandese (finsk-italiensk-finsk ordbok) Gummerus, 2002. 1087 s. ISBN: 951-20-6188-0

Böger, Joachim, et al.: Suomi-saksa-sanakirja, Wörterbuch Finnisch-Deutsch (finsk-tysk ordbok) WSOY, 2002. 1011 s. ISBN: 951-0-26922-0

Eeva, Manu, & Sami Paaskoski, Jussi-Pekka Rauha: Farmaseuttista latinaa (farmaceutiskt latin), 5 uppl., Yliopiston farmasiakunta, 2002. 84 s. ISBN: 951-96603-6-4

EuroTranslator [elektronisk ordlista], Version 6.3.0, SandStone. 2002, 1 cd-romskiva

Gundermann, Hans: Kyudo sanasto (kyudo-ordlista) finsk övers. Janne Rentola.Yosaiki, 2002. 120s. ISBN: 952-5424-05-7

Hartikainen, Susanna & Nikolai Jääskeläinen: Kauneudenhoitoalan ammattisanasto: suomi-venäjä-suomi (finsk-rysk-finsk fackordlista för skönhetsbranschen) Opetushallitus, 2002. ISBN: 952-13-1155-X

Rense't Hooft, Suomi-hollanti-suomi sanakirja, Fins-Nederlands-Fins woordenboek (finsk-holländsk-finsk ordbok) 3 uppl., 2002. 575 s. ISBN: 952-91-4177-7

Hurme, Raija & Riitta-Leena Malin, Olli Syväoja: Suomi-englanti-sanakirja, Finnish-English-dictionary (finsk-engelsk ordbok) WSOY, 2002. 888 s. ISBN: 951-0-26916-6

Hurme, Raija & Maritta Pesonen, Olli Syväoja: Englanti-suomi-sanakirja, English-Finnish-dictionary (engelsk-finsk ordbok) WSOY, 2002. 951 s. ISBN: 951-0-26917-4

Hällström, Charlotta af & Mikael Reuter: Finlandssvensk ordbok, 3 uppl. Forskningscentralen för de inhemska språken, Schildts Förlags Ab, Esbo, 2002. 190 s.

Jelisejev, Juri: Gummeruksen suomi venäjä suomi sanakirja, Malen'kie zë ltye slovari ot Gummerus: finsko-rusko-finskij (finsk-rysk-finsk ordbok) Gummerus, 2002. 536 s. ISBN: 951-20-6189-9

Junno, Liisa: Kirjastosanasto: lend or borrow? (biblioteksordlista), BTJ Kirjastopalvelu, 2002.199 s. ISBN: 951-692-528-6

Jussila, Raimo & Maija Länsimäki: Aina mielessä: lempisanakirja (finsk ordbok med kärleksrelaterade ord), WSOY, 2002. 256 s. ISBN: 951-0-23511-3

Kahla, Martti : Venäläis-suomalainen kirja-alan sanasto: suomalainen sanahakemisto (rysk-finsk ordlista för bokbranschen, finskt register) Forskningscentralen för de inhemska språken, 2002, 96 s. ISSN 0355-5437, ISBN: 951-9475-94-X

Kalmbach, Jean-Michel: Suomi-ranska-sanakirja, Dictionnaire finnois-français (finsk-fransk ordbok) WSOY, 2002. 1073 s. ISBN: 951-0-26920-4

Kärnä, Aino: Saksa-suomi-sanakirja, Wörterbuch Deutsch-Finnisch. (tysk-finsk ordbok) WSOY, 2002. 710 s. ISBN: 951-0-26923-9

Lääketieteen termit: Duodecimin selittävä suursanakirja (medicinsk terminologi, finska, svenska, engelska) red. Walter Nienstedt et al. 4 uppl. Duodecim, 2002. 876 s. ISBN: 951-656-091-1

Lääkärinkielen sanakirja (ordbok över medicinarspråk) red. Pentti Huovinen, Duodecim, Suomen apteekkariliitto, 2002. 250 s. ISBN: 951-656-142-X

Timo Nurmi, Ilkka Rekiaro, Päivi Rekiaro: Uusi suomalainen sivistyssanakirja (ordbok för främmande ord) 4 uppl. ISBN: 951-20-6285-2

Mylläri, Tonja & Henna Ketola: Sianselkä ja 400 muuta hevossanaa (hästterminologi). Kiukaisten lukio, 2002. 64 s. ISBN: 952-91-4688-4

Nurmi, Timo: Uusi suomen kielen sanakirja (finsk ordbok) 2 uppl. Valitut palat, 2002. 1 344 s. ISBN: 951-584-554-8

Nykysuomen sanakirja (nufinsk ordbok) red. Matti Sadeniemi, 15 uppl. WSOY, 2002. ISBN: 951-0-26973-5

Pannunzio-Lintinen, Helena & Hannu Lintinen: Suomi-portugali-suomi: taskusanakirja (finsk-portugisisk-finsk fickordbok) 3 uppl. WSOY, 2002. 805 s. ISBN: 951-0-26947-6

Saikkonen, Pirkko: Gastronominen sanasto: ranska-suomi-ranska (fransk-finsk-fransk gastronomisk ordlista) WSOY, 2002. 359 s. ISBN: 951-0-26526-8

Santaholma, Kirsti: Sanasto: suomi-ranska-suomi (finsk-fransk-finsk ordlista) Opetushallitus, 2002. 111 s. ISBN: 952-13-1519-9

Sarantola, Anja & Tauno Sarantola: Ruotsi-suomi-sanakirja, Svensk-finsk ordbok. WSOY, 2002. 942 s. ISBN: 951-0-26919-0

Se vårt språk! Finlandssvenskt teckenspråk, 38 ordboksartiklar, red. Karin Hoyer och Karin Kronlund-Saarikoski. Finlands Dövas Förbund rf:s publikationer 21, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 122, 2002. 110 s. ISBN 952-5396-10-X

Sivistyssanakirja: nykysuomen opas (ordbok för främmande ord, nufinsk handbok), red. Kalevi Koukkunen, Vuokko Hosia, Jukka Keränen, WSOY, 2002. 930 s. ISBN: 951-0-26783-X

Solanterä, Lasse-Juhani: Sukututkimussanasto 2 sekä mittoja, lyhenteitä, sairauksia ja kuolinsyitä (släktforskningsordbok 2, med mått, förkortningar, sjukdomar och dödsorsaker) Kotkaset, 2002. 194 s. ISBN: 952-91-5227-2

*Sosiaali- ja terveydenhuollon sanastot Osa: III
Palveluketjusanasto: sanasto asiakkaan asiamieheen,
itsenäiseen suoriutumiseen ja alueellisuuteen liittyvistä
käsitteistä* (social- och hälsovårdsordlistor, del III,
serviceordlista), red. Sirpa Kuusisto-Niemi, Stakes Julkaistu,
2002. 64 s. ISSN 1237-5683 ; 2002:3, ISBN 951-33-1360-3

Sosiaaliturvan sanasto (elektronisk socialskyddsordlista, finska,
svenska, engelska, tyska, franska, estniska, ryska) Huoltaja-
säätiö, 2002. cd-rom. ISBN: 952-91-4841-0

Sundelin, Seppo: Ranska-suomi-sanakirja, Dictionnaire français-
finnois (fransk-finsk ordbok) WSOY, 2002. 872 s.
ISBN: 951-0-26921-2

Suomalaisen viittomakielen perussanakirja (finsk
teckenspråksordbok) red, Anja Malm et al. Kuurojen liitto ry,
Forskningscentralen för de inhemska språken 2002, 798, [4] s.
ISSN 0355-5437

Suomi-japani-suomi: 5000 sanaa ja sanontaa (finsk-japansk-
finsk ordbok) red. Jun Igarashi, Jari Kauppila. Atena, 2002.
303 s. ISBN: 951-796-281-9

Suomi-ruotsi-sanakirja, Finsk-svensk ordbok red. Ilse Cantell et
al. WSOY, 2002. 988 s. ISBN: 951-0-26918-2

Swahili-suomi-swahili-sanakirja (swahili-finsk-swahili ordbok)
red. Anu Abdulla et. al. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,
2002. 403 s. ISBN: 951-746-345-6

Talvitie, Jyrki K.: Ruotsi-suomi: tekniikan ja kaupan sanakirja,
Svensk-finsk ordbok för teknik och affärsliv 5 uppl. WSOY,
2002. 990 s. ISBN: 951-0-23401-X

Tervonen, Marianne & Eeva Holtari: Vakuutusalan sanakirja/Försäkringsordbok/Insurance Dictionary (finska-svenska-engelska). Suomen vakuutusalan koulutus ja kustannus Oy, 2002, 432 s. ISBN: 952-9770-54-5

Tiirinlahti, Riitta: Taloussanasto: suomi-italia-suomi, Glossario economico-finanziario : finlandese-italiano-finlandese (finsk-italiensk-finsk ekonomisk ordlista) Finn lectura, 2002. 152 s. ISBN: 951-792-126-8

Tsinovski, Andrei: Matematiikan sanasto: suomi-englanti-venäjä (finsk-engelsk-rysk matematikordlista) Opetushallitus, 2002. 156, s. ISBN: 952-13-1438-9

Tsinovski, Andrei: Fysiikan sanasto: suomi-englanti-venäjä (finsk-engelsk-rysk fysikordlista) Opetushallitus, 2002. 191 s. ISBN: 952-13-1437-0

Tu-diên thường thức Việt Nam-Phân Lan, Vietnamilais-suomalainen yleissanakirja (vietnamesisk-finsk ordbok) red. Laurent Tran-Nguyen, Yliopistopaino, 2002. 739 s. ISBN: 951-570-529-0

Vesisenaho, Marketta: Poliisialan sanasto: suomi-ruotsi-englanti (finsk-svensk-engelsk polisordlista) Poliisiammattikorkeakoulu, 2002. 140 s. ISBN: 951-815-037-0

Viirret, Esko: Avojalakasen akkuna. Oulun murteen sanakirja (ordbok över Uleåborgsdialekten). Suomenmaa-yhtiöt, 2002. 139 s. ISBN: 952-99046-0-6

Zeranska-Gebert, Grazyna & Teuvo Lampinen: Parlando: musiikkisanakirja (musikordbok) Yliopistopaino, 2002. 417 s. ISBN: 951-570-470-7

ISLAND

Dóra Hafsteinsdóttir: Matarorð úr jurtaríkinu. (Maturter) Íslenska, danska, enska, finnska, franska, ítalska, latína, norska, spænska, sænska, þýska. Rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar [<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Dóra Jakobsdóttir: Nytjaviðir. (Nyttetre) Íslenska, latína, danska, enska, finnska, færeyska, franska, hollenska, norska, portúgalska, spænska, sænska, þýska. Rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar [<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Fundarorð. (Møteterminologi) Íslenska, danska, enska, finnska, færeyska, grænlenska, norska, sænska. Dóra Hafsteinsdóttir tók saman. Eingöngu til rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar [<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Íslensk orðabók. (Islandsk ordbok) Ritstjóri (red.) Möður Árnason. Þriðja útgáfa, aukin og endurbætt. Edda, Reykjavík 2002. Tvö bindi: A-L og M-Ö. xv+1877 s.

Íslensk-pólsk pólsk-íslensk orðabók. (Islandsk-polsk polsk-islandsk ordbok). Ritstjóri (red.) Stanisław J. Bartoszek. Wydawnictwo naukowe UAM, Poznań 2002. xiv+324 s.

Keneva Kunz: *PISCES, orðasafn í sjávarútvegsmálum.* (Fiskerifag) Íslenska, danska, enska, franska, latína, þýska.

Eingöngu til rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar
[<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Nýyrðadagbók Íslenskrar málstöðvar. (Språksekretariatets nyordsregister) Mjög aukin og endurbætt. Eingöngu til rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar, 2002.
[<http://www.ismal.hi.is/ob>]

Orðaheimur. Íslensk hugtakaorðabók með orða- og orðasambandaskrá. (Íslandsk begrepsordbok) Ritstjóri (red.) Jón Hilmar Jónsson. JPV forlag, Reykjavík 2002. xxii+936 s.

Orðasafn í stjórnmálafræði. (Statsvitenskap) Íslenska, enska. Sigfús Þ. Sigmundsson og Torfi Finnsson tóku saman. Eingöngu til rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar
[<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Orðasafn um umhverfisfræði. (Miljø) Íslenska, enska. Orðanefnd um umhverfismál. Rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar [<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

Raftækni orðasafn 10. Sjálfvirk stýring og fjarstýring. (Elektroteknikk) Orðanefnd Rafmagnsverkfræðingadeildar Verkfræðingafélags Íslands, Reykjavík 2002. 248 s.

Trausti Jónsson: Veðurorð. (Meteorologi) Íslenska, enska. Rafræn útgáfa í orðabanka Íslenskrar málstöðvar
[<http://www.ismal.hi.is/ob>]. Íslensk málstöð, Reykjavík 2002.

NORGE

Al-Furat. Norsk-engelsk-arabisk ordbok. Fagbokforlaget. Bergen 2003. 728 s.

Al-Rafid. Arabisk-norsk-engelsk ordbok. Fagbokforlaget. Bergen 2003. 400 s.

Bø, Inge og Lars Helle: Pedagogisk ordbok. Praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi. Universitetsforlaget, Oslo 2002. 279 s.

Egidius, Henry: Psykologisk leksikon. 2. opplag. Aschehoug Oslo 2002. 564 s.

Engelsk stor ordbok. Engelsk-norsk/norsk-engelsk med iFinger. Elektronisk ordbok og språkverktøy. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 217 000 oppslagsord og uttrykk. 522 000 oversettelser. CD-ROM og nedlastbar.

Engelsk blå ordbok med iFinger. Engelsk-norsk/norsk-engelsk. Elektronisk ordbok. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 100 000 oppslagsord. 200 000 oversettelser. CD-ROM og nedlastbar.

Engelsk teknisk ordbok med iFinger. Jan Erik Præstesæter (red). Engelsk-norsk/norsk-engelsk. Elektronisk, nedlastbar ordbok. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 125 000 oppslagsord.

Fransk ordbok 4.0. Norsk-fransk / fransk-norsk ordbok. Anne Elligers og Finn Reichborn-Kjennerud (red.). Elektronisk ordbok. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 43 000 oppslagsord. CD-ROM.

Halvorsen, Arne: Rumensk–norsk ordbok. Syppress forlag 2001. 518 s.

Norsk-engelsk økonomisk ordbok med iFinger. Janet Aagenæs (red.). 10 000 ord og uttrykk innen sosialøkonomi, bedriftsøkonomi, bank, markedsføring, reklame og offentlig forvaltning. Omfatter både britisk-engelsk og amerikansk-engelsk. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002.

Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet, bd. 4. gikle – harlemmerolje. Det Norske Samlaget. Oslo 2002. 1600 spalter.

Norsk språk 4.0. Elektronisk språkverktøy som er integrert med MS-Word. Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 60 000 oppslagsord. CD-ROM.

Trønderordboka. Tor Erik Jenstad og Arnold Dalen. (red.). 2. utg. tapir akademisk forlag Trondheim 2003. 382 s.

Tysk ordbok 4.0. Norsk-tysk / tysk-norsk elektronisk ordbok. Gerd Paulsen (red.). Kunnskapsforlaget, Oslo 2002. 43 000 oppslagsord. CD-ROM.

På godt norsk. Frå bokmål til nynorsk. Det Norske Samlaget, Oslo 2002.

Utgård, Karl Arne: Juridisk og administrativ ordliste. Det Norske Samlaget, Oslo 2002.

SVERIGE

Bonniers svenska ordbok. 8 uppl. Red. Sten Malmström, Iréne Györki & Peter A. Sjögren. Albert Bonniers Förlag 2002. 704 s.

Denna upplaga är betydligt utökad jämfört medföregående. Inte mindre än 700 nya ord har införts.

Bonniers synonymordbok. Red. Göran Walter. 3. uppl. Albert Bonniers Förlag 2002. 600 s.

Den kraftigt utökade tredje upplagan av Bonniers synonymordbok omfattar nu 30 000 uppslagsord och 190 000 synonymer.

Franska idiom. Cirka 8.000 målande m.fl. uttryck och ordvändningar med översättning och översättningsvarianter. Red. Kjell Rönnheim. Nya Doxa 2002. 460 s.

Göklomster, ryssgubbe och vandrande jude. Svenskt växtnamns-ABC. Red. Ingvar Svanberg Arena 2002. Ill. 212 s.

Norstedts engelska reseparlör. Norstedts Ordbok 2002. 208 s.

Ord och motsatsord. Svensk antonymordbok. Vidgar och utvidgar ditt ordförråd. Red. Göran Walter. Albert Bonniers Förlag 2002.

Detta är den första svenska antonymordboken. Den innehåller runt 8 500 uppslagsord, och runt 35 000 antonymer presenteras.

Skandinavisk ordbok. 2 uppl. Red. Birgitta Lindgren, Skirne Helg Bruland, Allan Karker och Ståle Løland. Norstedts Ordbok 2002.

Liksom i första upplagan tar ordboken upp ord som kan vålla bekymmer vid kontakter mellan danskar, norrmän och svenskar. Ordboken består av tre separata listor på ca 4 000 ord vardera: en som går från danska till norska och svenska, en som går från norska till svenska och danska samt en som går från svenska till danska och norska.

Städteknisk ordlista. TNC 101. 2002. 107 s.

Detta är en reviderad utgåva av TNC 77. Den nya utgåvan innehåller 273 svenska termer med definitioner, term motsvarigheter på danska, engelska, finska och norska samt ett stort antal färgfotografier.

Adresser til språknemndene i Norden

Dansk Sprognævn

Njalsgade 136

DK-2300 KØBENHAVN S

Telefon +45-35 32 89 82 og -83

Telefax +45-35 54 89 95

E-post Sproгнаevnet@dsn.dk

Internett www.dsn.dk

Forskningscentralen för de

Inhemska språken

Sörnäs strandväg 25

FIN-00500 HELSINGFORS

Telefon +358-(0)9-731 51

Telefaks +358-(0)9-731 53 55

E-post Aino.Piehl@kotus.fi

Telefon +358-(0)9-731 52 31 (svensk avd.)

Telefaks +358-(0)9-731 52 97 (svensk avd.)

E-post Eivor.Sommardahl@kotus.fi (svensk avd.)

Internett www.kotus.fi – www.kotus.fi/pasvenska

Føroyska málnevndin

Málstovan

V.U. Hammershaimbsgøta 16

FO-100 TÓRSHAVN

Telefon +298-31 23 97

Telefaks +298-31 84 48

E-post MariusS@setur.fo

Internett www.fimn.fo

Íslensk málnefnd

Neshaga 16

IS-107 REYKJAVÍK

Telefon +354-552 85 30

Telefaks +354-562 26 99

E-post aripk@ismal.hi.isInternett www.ismal.hi.is**Norsk språkråd**

Postboks 8107 Dep

NO-0032 OSLO

Telefon +47-24 14 03 50

Telefaks +47-24 14 03 51

E-post Sprakrad@sprakrad.noInternett www.sprakrad.no**Oqaasiliortut**

Grønlands Sprognævn

Postboks 980

DK-3900 NUUK

Telefon +299-32 73 44

Telefaks +299-32 73 42

E-post Oqaasileriffik@greenet.glInternett www.oqaasileriffik.gl/sproгнаevn-gl.html**Sámi giellalávdegoddi**

Samisk språknemnd

Sametingets språkavdeling

Bredbuktnesveien 50

NO-9520 GUOVDAGEAIDNU / KAUTOKEINO

Telefon +47-78 48 42 59

Telefaks +47-78 48 42 41

E-post sgl@samediggi.no

Svenska språknämnden

Box 20057

SE-104 60 STOCKHOLM

Telefon +46-(0)8-442 42 00

Telefaks +46-(0)8-442 42 15

E-post Info@spraknamnden.seInternett www.spraknamnden.se**Sverigefinska språknämnden**

Box 20057

SE-104 60 STOCKHOLM

Telefon +46-(0)8-462 92 32

Telefaks +46-(0)8-442 42 15

E-post P.Ehrnebo@kielilautakunta.seInternett www.sverigefinska.spraknamnden.se

Om forfatterne

Ari Páll Kristinsson er direktør for Islands språknemnd.

Paula Ehrnebo er daglig leder for den Sverigefinske språknemnden.

Kari Fraurud er docent ved Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms universitet.

Henrik Holmberg var forsker ved Dansk Sprognævn, og var rådssekretær for Nordisk sprogråd frem til årsskiftet 2002–2003.

Charlotta af Hällström er språkvårdare (for svensk) ved Forskningscentralen för de inhemska språken, Finland.

Pia Jarvad er seniorforsker ved Dansk Sprognævn.

Jørgen Nørby Jensen er forskningsassistent ved Dansk Sprognævn.

Raija Kangassalo er universitetslektor ved Umeå universitet.

Birgitta Lindgren er forskningsassistent ved Svenska språknämnden.

Inger Lindberg er professor i svenska som andraspråk vid Göteborgs universitet.

Svein Nestor er rådgiver i Norsk språkråd.

Pirkko Nuolijärvi er direktør for Forskningscentralen för de inhemska språken, Finland.

Karen Margrethe Pedersen er lektor ved Institut for grænseregionsforskning, Åbenrå, Danmark.

Aino Piehl er språkvårdare (for finsk) ved Forskningscentralen för de inhemska språken, Finland.

Mikael Reuter er direktør (for svensk) ved Forskningscentralen för de inhemska språken, Finland.

Jørgen Schack er seniorforsker ved Dansk Sprognævn.

Sigurður Konráðsson er professor ved Kennaraháskóla Íslands.

Kari Tenfjord er førsteamanuensis i norsk som andrespråk ved Universitetet i Bergen.

Skrifter

- Grundordlister mellom de skandinaviske språkene. 6 stk. (1988-89) ca. 45 s.
Ord for tal (1990) 15 s.
Språk og litteratur i Norden 1980–1990 (1990) 172 s.
Grannespråk. Bibliografi for grunnskolen (1991) 82 s.
Dansk i EF – en situasjonsrapport om sproget (1993) 96 s.
Statsnavne og nationalitetsord (1994) 39 s.
Íslendskur-føroyskur orðalisti (1995) 74 s.
Nordisk møteordliste (1996) 46 s.
Svenska ortnamn i Finland (1996) Informationsark, gratis
Att förstå varandra i Norden (1997) 56 s.
Íslandsk navneskikk og alfabet. Informationsark
Nordisk leksikografisk ordbok (1997) 348 s.
Nordens språk (1997) 215 s.
– japansk utgave (2001) 278 s.
Normer og regler. Festskrift til Dag Gundersen (1998) 366 s.
Utanlandske navn i Norden (1999) 263 s.
The Nordic Languages – Their Status and Interrelations (2001) 254 s.
Moderne lingvistiske teorier og færøsk (2001) 249 s.
Skandinavisk ordbok (2002) 379 s.
Nordiske studier i leksikografi 1–6 (1992–2003) ca. 400 s.
Nordisk møtesordlista (2003) 87 s.
LexicoNordica (tidsskrift) 250-350 s.
Språk i Norden (årsskrift) ca. 200 s.

Rapporter

- Nordisk språkplanlegging (1981) 153 s.
Språk og samfunn i Norden etter 1945 (1985) 205 s.
De nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet. 1–3. (1984–86) ca. 250 s.
Undervisning i skandinaviske språk på Island, Færøyene og Grønland (1988) 194 s.
Språknemndenes telefonrådgivning (1988) 270 s.
Ny giv i grannespråkundervisningen (1988) 116 s.
Brevveksling mellom skoleklasser i Norden (1989) 76 s.
Nordisk tv-teksting. Konferanserapport (1989) 148 s.
De ikke-skandinaviske språkene i Norden (1989) 96 s.
Lexikonord. Leksikografi i Norden (1991) 88 s.
Norden framfor 90-tallet. Pohjoismaat 90-luvun alussa (1991) 192 s.
Språkmöten och mötesspråk i Norden (1991) 128 s.
Minority Languages. The Scandinavian Experience (1992) 186 s.
Nordens språk i Baltikum. Pohjoismaiden kielet Baltiassa (1992) 140 s.
Fagspråk i Norden (1993) 240 s.
Nye statsnavn (1993) 38 s.
Nordvisjoner. Språklige effekter av nordiska tevekanaler (1993) 69 s.
Nabosprogsundervisningens metodik (1993) 44 s.
Nordens språk i EU's Europa (1996) 157 s.
Nordens språk i EU (1997) 72 s.
Terminologi och språkvård (1999) 75 s.
Nordiskt klarspråksseminarium (1999) 65 s.
Bättre språk i EU (2000) 89 s.
Nordisk språkförståelse – att ha och mista (2001) 41 s.
Klarspråk. Konferanserapport (2003). 78 s.

Nordisk språkråd
Postboks 8107 Dep
NO-0032 OSLO

Telefon: +47-24 14 03 73
Telefaks: +47-24 14 03 51
E-post: hauge@sprakrad.no